

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TÜRKİYE'DE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ-II

2019-2020 Sivil Toplum Alanında
Dünyada ve Türkiye'deki Genel Durum

www.katilimhakkı.org

İSTGM

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TÜRKİYE'DE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ-II

2019-2020 Sivil Toplum Alanında
Dünyada ve Türkiye'deki Genel Durum

İUSTGM

Rapor Başlığı

Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğünün Genel Görünümü-II 2019-2020 Sivil Toplum Alanında Dünyada ve Türkiye'deki Genel Durum

Editör

Dr. Tezcan Eralp Abay

Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğünün Genel Görünümü-II

Hakan Ataman

Tasarım

Meltem Çolak

Basım Yeri

Arkadaş Basım ve San. Ltd. Őti.

Adres: Macun Mah. 204. cad. 141/A-3 Y. Mahalle/Ankara

Tel:0312 341 68 10

Sertifika No: 50911

Basım Yılı: Ocak 2022

STGM

Adres: Buğday Sk. 2/5 06680 Çankaya-ANKARA

Tel: (312) 442 42 62 (pbx)

Faks: (312) 442 57 55

E-posta: bilgi@stgm.org.tr

www.stgm.org.tr

Katılım Hakkı Projesi

www.katilimhakkı.org

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca STGM sorumlu olup herhangi bir şekilde Avrupa Birliği'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir."

ISBN:978-605-66197-6-2

İÇİNDEKİLER

Önsöz	03
Giriş:	
Amaç, Kapsam ve Yöntem	05
1. Bölüm:	
Dünyada ve Türkiye’de Sivil Toplum Alanındaki Gelişmelerin Genel Görünümü	07-10
1.1- COVID-19 Pandemisi Süreci ve Sivil Alan	
1.2-Artan Otoriter Popülizm ve Sivil Alan	
2. Bölüm:	
Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğü	11-40
2.1. Türkiye’de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı	
2.2. Örgütlenmelerin amaçlarını gerçekleştirmek için müdahale olmadan çalışma hakkı	
2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü	
2.4. Politik ve kamusal işlere katılım hakkı	
2.5. Kaynak arama ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı	
2.6. Örgütlenmelerin ifade ve barışçıl toplanma özgürlüğü	
3. Bölüm:	
Sonuç ve Tavsiyeler	41-43
EK-1:	
“Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun”la yapılan değişiklikleri gösterir tablo	44-51

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AB Başkanlığı: T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AYM: Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi

BEDK: Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu

BTK: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BTK: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

CİMER: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı

CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu

CMUK: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

DERBİS: Dernek Bilgi Sistemi

ECAS: Avrupa Yurttaş Hareketi Hizmeti (The European Citizen Action Service)

EŞHİD: Eşit Haklar için İzleme Derneği

FATF: Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force)

HRW: Uluslararası İnsan Haklarını İzleme Örgütü

USTÖ Konferansı: Avrupa Konseyi Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri Konferansı

IPA: Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı

İHD: İnsan Hakları Derneği

İHOP: İnsan Hakları Ortak Platformu

Kaos-GL: Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

OHCHR: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

SBB: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

SGK Kanunu: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

STGM: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

BİLGİ STÇM: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi

BİLGİ GÖÇ: İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi

STİGM: Türkiye Cumhuriyeti İşşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü

STÖ: Sivil Toplum Örgütü

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdlere Vakfı

TMK: Terörle Mücadele Kanunu

TMEK: Türk Medeni Kanunu

THİV: Türkiye İnsan Hakları Vakfı

TTK: Türk Ticaret Kanunu

TÜİK: Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı Türkiye İstatistik Kurumu

TÜSEV: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

UAÖ: Uluslararası Af Örgütü

VGM: Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü

YADA: Yaşama Dair Vakfı

ÖNSÖZ

Sivil toplumun güçlenip demokrasinin temel bir bileşeni haline gelmesi, sivil toplum faaliyetleri için elverişli bir yasal ve idari ortamın mevcut olmasına bağlıdır. Bu nedenle Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği (STGM) tarafından yürütülen örgütlenme özgürlüğünün izlenmesi çalışmaları temel olarak Türkiye’de sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini yürüttüğü ortamın iyileştirilmesine katkı sağlama amacını taşımaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye’de şimdiye dek yetersiz görülen uluslararası standartlarla uyumlu istatistiklerin ilgili kurumlarca üretilmesini ve sivil topluma ilişkin resmi, kamusal ve sistematik veri toplanmasını teşvik etmeyi de hedeflemektedir.

“Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğünün Genel Görünümü-II” başlıklı rapor STGM’nin Avrupa Birliği’nin mali desteğiyle yürüttüğü “Örgütlenme Özgürlüğü ve Katılım Hakkının Daha Fazla Geliştirilmesi için STÖ’ler ve Sivil Ağların Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi” (Katılım Hakkı) kapsamında hazırlanmıştır.

2019 – 2020 dönemini kapsayan bu ikinci rapor **“Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğünün Genel Görünümü-I”**¹ başlıklı ilk raporun devamı niteliğindedir.

Rapor, Katılım Hakkı projesi kapsamında hazırlanan izleme göstergeleri takip edilerek oluşturulmuştur. Bu izleme göstergelerini tartışmak ve son halini vermek amacıyla sivil toplum örgütleri ve kamu kurumlarının temsilcilerinin olduğu bir **“çalışma grubu”** oluşturulmuştur. Proje çalışanlarının hazırladığı taslak izleme göstergeleri çalışma grubunun görüş ve önerilerine sunulmuştur. Çalışma grubunun farklı bileşenleriyle Nisan ve Mayıs 2019 aylarında yapılan üç toplantıda taslak göstergeler gözden geçirilmiştir. Ardından IPA-III programlama süreci kapsamında, Temmuz 2019’da AB Başkanlığı’nın ev sahipliğini yaptığı geniş katılımlı bir toplantıda, STGM Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğü izlemek için hazırlanan göstergeleri katılımcıların görüş ve önerilerine sunmuştur. AB Türkiye Delegasyonunun da yer aldığı, sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşlarının katılımıyla gerçekleşen toplantıda, geniş kapsamlı bir **“sivil toplum çalışma grubu”** oluşturularak sürecin devam ettirilmesi ve bu amaçla kurum ziyaretleri yapılması öngörülmüştü. Bununla birlikte, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’yi de etkisi altına alan Covid-19 pandemisinin yarattığı önleyici kısıtlamalar sürecin kesintiye uğramasına neden oldu ve ne yazık ki çalışma grubu toplantılarını devam ettirmek mümkün olmadı.

Bununla birlikte, izleme çalışması bütünüyle pandemi koşulları altında tamamlandı. Bu nedenle izleme yöntemi içerisinde öngörülen sivil toplumun geniş kesimlerinin görüşlerine başvuracak toplantıları, yaptığımız diğer çalışmalardaki birebir görüşmeler ile ikame etmek zorunda kaldık.

Umuyoruz ki, önümüzdeki yıllarda da devam edecek olan bu örgütlenme özgürlüğünün izlenmesi serisinin yeni raporları sivil toplum örgütlerinin daha yaygın katılımı ve kamu idaresinin daha etkin işbirliğiyle gerçekleştirebileceğiz.

¹Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğünün Genel Görünümü-I, STGM, Eylül 2020, erişim: <https://bit.ly/2UaY1o>

GİRİŞ

Kapsam ve Yöntem

Bireylerin kendi menfaatlerini korumak ve belli bir amaca yönelik faaliyet yürütmek için biraraya gelmelerinin bir hak olduğu gerek Birleşmiş Milletler gerekse Avrupa Konseyi'nin çeşitli sözleşme ve kararlarıyla kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi örgütlenme özgürlüğünün güvence altına alındığı hukuki belgelerin başlıcalarıdır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948'de kabul ettiği ve Türkiye'nin 6 Nisan 1949 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla tanıdığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (İHEB) 20. maddesi toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ile ilgilidir. Maddeye göre, herkes barış içinde toplanma ve örgütlenme hakkına sahip olduğu gibi hiç kimse de bir örgüte üye olmaya zorlanamaz.

Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (MSHUS), 1966'da kabul edilmiş ve 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise sözleşmeyi 2000'de imzalayıp 2003'te onaylamıştır. Sözleşmenin 22. maddesi, herkesin kendi çıkarlarını korumak için sendika kurma veya mevcut bir sendikaya üye olma hakkını güvence altına alırken, ortak amaçlar için dernek kurma hakkını da ayrıca tanıır. 1953'ten beri yürürlükte olan ve Türkiye'nin 19 Mart 1954'te onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. maddesinde barışçıl toplanma ve dernek kurma hakkı tanınmış ve bireylerin çıkarlarını korumak için sendika kurma ve sendika üyesi olma hakkı da bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Örgütlenme özgürlüğü, uluslararası insan hakları mekanizmalarında geniş bir çerçevede tanımlanmakla birlikte, sözleşmelerde bazı sınırlayıcı hükümlerin de bulunduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, MSHUS ve AİHS'te taraf devletlerin örgütlenme özgürlüğünü ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerin korunması gerekçesiyle sınırlayabileceği belirtilmiştir.

Yukarıda anılan sözleşmeler örgütlenme özgürlüğüne ilişkin temel düzenlemelerdir. Bu sözleşmelerin dışında, genel yorumlar, BM insan hakları komitelerinin tavsiye kararları, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi'nin raporları/görüşleri ile devletler için bağlayıcı olmayan ancak örgütlenme özgürlüğünün hayata geçirilmesinde rehber niteliğindeki belgelerden de yararlanılmıştır.

Dernekler ve vakıflar bakımından örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen ulusal mevzuatı incelerken, Anayasa, Türk Medeni Kanunu, Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunu temel başvuru kaynakları olarak ele alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 33. maddesi dernek kurma özgürlüğünü düzenler. Maddeye göre, herkes önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma veya üyelikten ayrılma hakkına sahiptir. Kişilerin bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanmaları da yasaklanmıştır. Maddenin devamında, dernek kurma özgürlüğüne getirilebilecek sınırlamaların çerçevesi çizilmiş ve derneğin faaliyetlerinin sonlandırılmasının usulü anlatılmıştır.

2001 tarih ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 56 ila 100. maddelerinde derneklerin, 101 ila 117. maddelerinde ise vakıfların kuruluş ve işleyiş esasları düzenlenmiştir.

2004'te kabul edilen 5253 sayılı Dernekler Kanunu, dernekler, dernek şube veya temsilcilikleri, federasyonlar, konfederasyonlar ve yabancı dernekler ile merkezleri yurt dışında bulunan dernek ve vakıf dışındaki kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilciliklerinin faaliyetlerini, yükümlülüklerini, denetimlerini ve uygulanacak cezalar ile derneklere ilişkin diğer hususları düzenlemektedir.

2008 yılında yürürlüğe giren 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nda vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimi, yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tescili, muhafazası, onarımı ve yaşatılması, vakıf varlıklarının ekonomik şekilde işletilmesi ve değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Bu çalışmada yukarıda anılan kanunların yanı sıra, 2860 Sayılı Yardım Toplama Kanunu, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu gibi sivil toplum faaliyetlerini, dolayısıyla örgütlenme özgürlüğünü sınırlayabilecek hükümler içeren özel kanunlar ile sivil toplum örgütlerini etkileyen Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, ilgili kamu kurumlarının faaliyetlerini düzenleyen yönetmelikler, genelgeler, yönergeler, politika belgeleri, strateji ve eylem planları gibi düzenlemeler de göz önünde bulundurulmuştur.

Yukarıda sıralanan düzenlemeler proje kapsamında hazırlanan izleme göstergeleriyle takip edilmiş ve sorun alanları araştırılmıştır. Bu amaçla kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve konuyla ilgili çalışmalar yürüten uzmanların hazırladığı veriler kullanılmıştır. Raporu kamu kurumları, sivil toplum örgütleriyle yapılan görüşmeler ve bilgi edinme başvuruları haricinde açık kaynaklara başvurulmuştur.

“Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğünün Genel Görünümü-II” başlıklı rapor üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm özellikle Avrupa’da ve Türkiye’de yükselen popülist dalga ve sivil alanın kapanmasına ek olarak COVID-19 Pandemisinin sivil toplum örgütleri üzerindeki etkisi hakkında genel bir değerlendirmeyi konu edinmektedir.

Raporun ikinci bölümü ise izleme göstergeleri takip edilerek, Türkiye’de örgütlenme özgürlüğünü etkileyen yasal ve idari süreçlere odaklanmaktadır. Bu inceleme özellikle dernekler ve yeni vakıflarla sınırlı tutulmuştur. Bununla birlikte, çevrim içi örgütlenmelere de dernek ve yeni vakıflar için son derece önemli bir faaliyet alanı oluşturan sosyal medya platformları hakkındaki düzenlemeler nedeniyle kısaca değinilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nde bir sivil toplum örgütü kurma ve mevcut örgütlenmeye katılma hakkı; sivil toplum örgütlerinin amaçlarını gerçekleştirmek için müdahale olmadan çalışma hakkı; devletin sivil toplum örgütlerinin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü; kaynak arama ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı; sivil toplum örgütlerinin ifade ve barışçıl toplanma özgürlüğü ikinci bölümün alt başlıklarını oluşturmaktadır. Raporun ikinci bölümünde sivil toplum örgütlerinin karar alma ve kamusal süreçlere katılım hakkına, STGM tarafından ayrı bir değerlendirme raporu hazırlandığından kısa bir şekilde yer verilmiştir.

Raporun üçüncü ve sonuç bölümünde ise bir dizi tavsiye yer almaktadır. Tavsiyeler hazırlanırken, raporun hazırlanma sürecinde yaşanan deneyim ve Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu ve örgütlenme özgürlüğünü konu edinen uluslararası sözleşmeler ve bu sözleşmelerin izleme mekanizmalarınca geliştirilen genel yorumlar ile bu mekanizmalara yapılan bireysel başvurular hakkındaki kararlar göz önüne alınmıştır.

1. Bölüm

Dünyada ve
Türkiye'de
Sivil
Toplum
Alanındaki
Gelişmelerin
Genel
Görünümü

1-Dünyada ve Türkiye'de Sivil Toplum Alanındaki Gelişmelerin Genel Görünümü

Özellikle son iki yıldır sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası kuruluşların yayınladıkları raporlarda, en sık ifade edilen sorunlardan biri **"sivil alanın daralması"**²dir. Birleşmiş Milletler **"sivil alan"** kavramını, **"insanların ve grupların- veya "sivil alan aktörlerinin" toplumlarının politik, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına anlamlı bir şekilde katılmalarını sağlayan ortam"**³ olarak tanımlamaktadır. Örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğü, barışçıl toplantı ve gösteri hakkı ile katılım hakkı ise "sivil alanın" en önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Bununla birlikte BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi'nin de ifade ettiği üzere **"Günümüzde sivil alan baskı altındadır. Örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve barışçıl toplantı ve gösteri hakkı ve katılım hakkı üzerindeki artan kısıtlamalarla birlikte baskıcı yasalar yayılmaktadır"**⁴ Sivil toplum aktörleri tüm dünyada bir **"geri itme"**⁵ ile karşı karşıyadır. Konu son iki dönemdir Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından da dile getirilmiştir. Sivil alanda yaşanan zorluklar ve daralma Avrupa Konseyi eski Genel Sekreteri Thorbjørn Jagland'ın 2019 yıllık raporunda⁶ ve halefi Marija Pejčinović Burić'in 2020 yıllık raporunda açık bir şekilde ifade edilmektedir.

Sivil toplum örgütlerinin küresel düzeyde güçlendirilmesi için faaliyet gösteren CIVICUS ise 2018-2020 arası yayınladığı yıllık "Sivil Toplumun Durumu" raporlarında, yükselen popülizmin sivil toplum örgütleri üzerinde yarattığı olumsuz etkiye dikkat çekmeye devam ediyor. CIVICUS 2020 raporunda **"sivil alanı aşağı doğru düşen bir spiralin üzerinde"** olarak nitelendirirken, Türkiye'deki sivil toplum hem 2019⁷ hem de 2020⁸ raporunda **"baskı altında"** olarak sınıflandırıldı. Benzer nitelikteki yorumlar uluslararası düzeydeki tanınmış diğer hak örgütleri tarafından da dile getirildi⁹.

Avrupa Konseyi'nin aynı zamanda ilk kadın genel sekreteri olan Marija Pejčinović Burić 2020 yıllık raporunda, sivil alanın daralmasında Covid-19 pandemisinin rolüne de dikkat çekmektedir:

Avrupa Konseyi bölgesindeki ülkeler, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünden büyük ölçüde yararlanan dinamik sivil toplumlara sahiptirler. Bununla birlikte, Avrupa'da sivil alan daralıyor. Covid-19 pandemisi önce STÖ'lerin çalışmalarında-hukuki ve fiili-aşırı kısıtlamalara neden olan durumlara dair kanıtlar mevcuttu. Bu kısıtlamalar insan hakları savunucuları, demokrasi aktivizmi, göçmenlerin ve mültecilerin kurtarılması ve desteklenmesi ile ilgili olarak görülmektedir. Bununla birlikte pandemi, acil durumların ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlallerinin artmasına neden olmuştur. Sivil toplum temsilcileri bu kısıtlamaları kapsamları, süreleri ve etkileri bakımından 2020 yılından sonra da Avrupa'da sivil alanın kalıcı bir şekilde daralmasına yol açacağı ve önemli bir demokratik korumanın zayıflayacağına işaret ederek eleştirmektedirler.¹⁰

Covid 19 Pandemi sürecinin hemen başında konuya dikkat çeken BM Özel Raportörleri, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet'in pandemi sürecinde alınacak tüm önlemlerin insan hakları temelli bir bakış açısıyla alınması gerektiğini¹¹ yeniden hatırlatarak, önlemlerin özellikle halk sağlığını korumaya yönelik olması gerektiğini, insan hakları savunucularını susturmak gibi amacını aşacak şekilde kullanılmaması gerektiğini belirtmişlerdi. BM Özel Raportörleri yaşamın normale dönmesiyle birlikte alınan tüm olağanüstü hâl önlemlerinin kaldırılması gerektiğini de özellikle vurgulamışlardı.¹² Bununla birlikte gelinen noktada gelişmelerin aksi yönde ilerlediği görülmektedir.

BM Örgütlenme ve Barışçıl Toplanma Özgürlüğü Özel Raportörü Clément Nyaletsossi Voule, Covid 19 pandemisiyle mücadelede hükümetlerin sivil toplumu stratejik bir ortak olarak görmesi gerekirken, uygulamada bu kaynağın dikkate alınmadığına işaret etmiştir: **"sivil toplumun çözümlere katkı koyma yeteneği, dünyadaki birçok hükümetin uygulamaya koyduğu kısıtlayıcı ve aceleyle kabul edilen olağanüstü hâl yasalarıyla sınırlandırılmıştır"**¹³. Uluslararası alanda faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri de benzer nitelikte tespitler yapmaktadır. Özellikle de otoriter yönetimlerin yayınladıkları karar-

2. Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ve hükümetler arası organizasyonlarının katılımıyla, BM Genel Sekreteri Amina Mohammed ile interaktif bir diyalog geliştirmek üzere, BM İnsan Hakları Konseyi tarafından organize edilen toplantıda, konuşmacılar sık bir şekilde aralarında Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ülke ve bölgede genel bir "sivil alanın daralması" konusuna değinmektedir. Human Rights Council holds interactive dialogue with United Nations Deputy Secretary-General Amina Mohammed, UN Human Rights Council, 7 March 2019, erişim: <https://bit.ly/34cLa1g>

3. UN Guidance Note On The Protection And Promotion of Civic Space, United Nations, September 2020, p.3, erişim: <https://bit.ly/3oMn180>.

4. Protecting and expanding civic space, OHCHR, Erişim: <https://bit.ly/3gQ2oqi>;

5. Protecting and expanding civic space, OHCHR, Erişim: <https://bit.ly/3gQ2oqi>;

6. Ready For Future Challenges - Reinforcing The Council of Europe, Report by the Secretary General for the Ministerial Session in Helsinki, 16-17 May 2019, erişim: <https://bit.ly/3oXTvNp>

7. The State of Civil Society Report 2019, <<https://bit.ly/2PS8IE7>>

8. The State of Civil Society Report 2020, <<https://bit.ly/39GGBYH>>

9. Turkey: NGOs unite to defend civil society from destruction, Amnesty International, 27 February 2019, <<https://bit.ly/3dvqjdx>>; World Report 2020, Human Rights Watch, <<https://bit.ly/2Omjlly>>

10. Multilateralism 2020, Annual report of the Secretary General of the Council of Europe, June 2020, erişim: <https://bit.ly/2KGBGcu>

11. Coronavirus: Human rights need to be front and centre in response, says Bachelet, OHCHR, 6 MARCH 2020, erişim: <https://bit.ly/3rvdMn6>

12. COVID-19: States should not abuse emergency measures to suppress human rights - UN experts,

13. BM Örgütlenme ve Barışçıl Toplanma Özgürlüğü Özel Raportörü Clément Nyaletsossi Voule, "COVID-19 Tehdidi Sırasında Temel İnsan Haklarımızın Korunmasını Nasıl Sağlayabiliriz?" 18.12.2020, Türkçe için bkz: <https://bit.ly/38EVOza>

nameler ile ne zaman sona ereceği açık bir şekilde belli olmayan kurallar yürürlüğe koyduğu genel olarak tespit edilmektedir.¹⁴

Türkiye'deki STÖ'ler de Covid19 Pandemisinin önemli ölçüde olumsuz etkilenmiştir. Cumhurbaşkanlığı 2021 Yıllık Programı bu olumsuz etkileri şöyle sıralamıştır:

*Covid-19 pandemisi STK'lar üzerinde önemli ölçüde etki yapmış olup bu dönemde STK'ların kaynaklara erişim, istihdam kapasitesi, hizmet sunumu, kapasite geliştirme, proje hazırlama, hibe kullanımı, fon toplama konularında sorunlar yaşamasına neden olmuştur.*¹⁵

Cumhurbaşkanlığı 2021 Yıllık Programında ayrıca Covid-19 pandemisinin STÖ'ler üzerinde yarattığı olumsuzlukların giderilmesi için kapasitelerinin güçlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Ancak bu konuda 2021 yıllık programında "Tedbir 778.2."de ifade edilen "kapasite geliştirme eğitimleri"¹⁶ dışında herhangi bir diğer somut tedbir ifade edilmemiştir.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) Nisan 2020 ve Ağustos 2020 aylarında, COVID-19 Salgınının Türkiye'de Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkisi Anketi düzenlemiştir. Anket sonuç raporunda:

*Ankete katılan 141 kuruluşun %78'i salgının seminer, konferans, gösteri gibi etkinliklerini etkilediğini belirtirken, %60'ı da eğitim faaliyetlerine olan etkisini aktarmışlardır. Bunun yanı sıra katılımcıların %39'u kaynak geliştirme faaliyetlerinin, %38'i saha çalışmalarının durdurulması, hizmet merkezlerinin kapatılması gibi hizmet sağlama çalışmalarının, %16'sı ise savunuculuk faaliyetlerinin etkilendiğini aktarmışlardır. Tüm faaliyetlerinin tamamen durduğunu belirten STK'ların oranı da %16'dır.*¹⁷

TÜSEV'in Nisan 2020'de yaptığı ilk anketle, Ağustos 2020'de yapmış olduğu ikinci anket karşılaştırıldığında, pandeminin özellikle STÖ'ler tarafından organize edilen eğitim ve diğer etkinlikler üzerindeki etkisinin devam ettiği, diğer alanlarda kısmi bir toparlanma yaşandığı görülmektedir.

Covid 19 pandemisinin sivil toplum ve aktivizm üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bir diğer çalışma STGM'nin yürüttüğü "Birlikte" projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. STGM'nin yerel örgütlerin kurumsal kapasitelerinin gelişimini destekleme hedefi ile yürütülen projenin faydalanıcısı olan ve Toplumsal Cinsiyet, LGBTİ+ ve Kadın Hakları, Ekoloji, Çevre ve Hayvan Hakları, Engelli Hakları, Çocuk, Yaşlı ve Genç Hakları Kentleşme, Kent Hakkı, Roman Hakları ve İnsan Hakları ve Ceza İnfaz Sistemi alanlarında faaliyet gösteren 39 STÖ'den 58 temsilcinin katıldığı çevrim içi toplantıda, katılımcılar aşağıdaki konularda zorluklar yaşandığını belirtti.

- Romanlar, LGBTİ+, Suriyeli göçmenler gibi kesişen eşitsizlik eksenine dahil olan grupların, yoksul birey ve ailelerin gıda, temizlik vb. temel ihtiyaç malzemelerine ulaşımı,
- Yoksul, engelli kişi, grup ve ailelerin ekonomik, psikolojik ve fiziksel refahlarını sağlamak için gerekli eğitim, sağlık, adalet, gelir ve istihdam gibi kamusal hizmetlere ulaşımı,
- Kadınlar, çocuklar, LGBTİ+ kişi ve grupların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma vaka ve risklerinin arttığı ve şiddetten korunma veya faillere yönelik tedbir talep etme konusunda hukuki, psikolojik destek ve danışma hizmetlerine ulaşımı,
- Ekonomik koşulları veya toplumsal konumları gereği yeterli imkânı olmayanların dijital araçlara ulaşım ve bu araçları kullanımda.¹⁸

Yine aynı toplantıda STÖ'ler aşağıdaki konularda güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir:

- Hedef kitleye erişim ve iletişim (örneğin şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık hizmeti verme, eğitim verilen öğrencilerle iletişim ve eğitim desteği verme)
- Üye ve gönüllülerle iletişim
- Derneğin idaresi ve faaliyetlerini sürdürme
- Hedef kitlenin temel veya acil ihtiyaçlarına yönelik desteğin sağlanması için kamu kurumlarına ulaşma

14. Protection International. The Role of Civil Society Organisations During and in a Post-COVID-19 World. Joint Declaration, 27.4.2020, erişim: <https://bit.ly/37TenAp>

15. 2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, ile T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, s. 389, erişim: <https://bit.ly/3nTXETb>. T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının hazırladığı program 26 Ekim 2020'de T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın programı onaylamasının ardından 27/10/2020 tarihli ve 31287 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

16. A.g.e. s. 391.

17. TÜSEV, COVID-19 Salgınının Türkiye'de Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkisi Anketi – II Raporu, Eylül 2020, s.12, erişim: <https://bit.ly/3pstRbN>

18. STGM, Birlikte Programı, COVID-19 Sürecinin Sivil Toplum Ve Aktivizm Üzerinde Etkilerine Yönelik Tespitler, 08.07.2020, s. 4, erişim: <https://bit.ly/3mShTtS>

- Covid-19 krizi nedeniyle belirlenmiş hak ihlallerine yönelik izleme ve savunuculuk yapma¹⁹

BM Kadın Birimi, Covid-19 pandemisinin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi için faaliyet gösteren STÖ'ler üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla Ekim 2020'de bir başlangıç değerlendirmesi yapmıştır. Değerlendirmede kadına yönelik şiddetin arttığı tespit edilmekte ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesinde STÖ'lerin ve özellikle de kadın örgütlerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Ancak yaşanan "belirsizliğin" STÖ'lerin işini zorlaştırdığı belirtilmiştir. Mali sorunlar, sorunun büyüklüğü karşısındaki tükenmişlik hissi, ekonomik kriz nedeniyle STÖ'lerin kapanması ifade edilen zorluklar arasındadır.²⁰ Türkiye'de kadın örgütlerinin hazırladığı raporlar BM Kadın Birimi tespitleriyle paralellik taşımaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu tarafından hazırlanan aylık şiddet verileri ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın Mayıs 2020'den itibaren Covid-19 bağlamında hazırladığı raporlar Türkiye'de de kadına yönelik şiddetin arttığını ve şiddeti önlemek için mücadele veren kadın örgütlerinin son derece zor şartlarda çalıştığını göstermektedir.²¹

Türkiye'de Covid-19 pandemisi ile birlikte salgının önlenmesine yönelik alınan tedbirler de örgütlenme özgürlüğünü süresi belirsiz ve kapsamı muğlak bir biçimde sınırlamıştır. İçişleri Bakanlığı genelgeleri sivil toplum örgütlerinin "insanları bir araya getiren" faaliyetlerini ve genel kurullarını yasaklamıştı. Bu kısıtlamalar bir yıldan daha uzun sürmüştür. Ticaret Bakanlığı tarafından Covid-19 önlemleri kapsamında şirket sözleşmelerinde hüküm bulunmasa dahi, şirketlerin elektronik ortamda genel kurul toplantısı gerçekleştirebilmelerine olanak sağlanmış olmasına karşın, benzer bir olanak dernekler için sağlanmamıştır. 2021 yılı Mart ayından itibaren yüzyüze genel kurul toplantısı mümkün olmasına karşın, İçişleri Bakanlığı genelgeleriyle İl Hıfzıssıhha kurulları kararları arasındaki farklılıklar derneklerin genel kurul toplantılarını düzenlemede önemli zorluklara neden olmuştur. Örneğin İl Hıfzıssıhha kurulunun genel kurul toplanabilir kararı aldığı bir kentte aynı zamanda hafta sonu sokağa çıkma yasağı uygulandığından, genellikle haftasonu toplanabilen genel kurula katılmak için üyelerin nereden ve nasıl seyahat izni alabileceği belirlenememiştir. Üyelerin mülki idare amirliklerinden tek tek izin almaları gerektiğinde, bunun pratik olarak oldukça güç olması nedeniyle pek çok durumda genel kurulların resen ertelenmesi yoluna gidilmiştir. Ancak Dernekler Yönetmeliği, genel kurul toplantılarının çoğunluk sağlanamaması sebebinin dışında başka bir nedenle sadece bir sefere mahsus olarak ertelenmesine izin verdiği için, genel kurulunu ikinci kez toplayamayan dernekler için kapanma riski ortaya çıkmıştır.

19. A.g.e.

20. UN Women, COVID-19 and the impact on Civil Society Organizations (CSOs) working to end violence against women and girls, 6.10.2020, erişim: <https://bit.ly/2McP6c4>

21. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Veriler, erişim: <https://bit.ly/3aYGPTB>; Mor Çatı, Raporlar, erişim: <https://bit.ly/3nVGS61>

2. Bölüm

Türkiye'de
Örgütlenme
Özgürlüğü

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
1.1. Tüm bireyler ve tüzel kişiler özgürce, kayıtsız ve/veya kayıtlı kuruluşlar kurabilir, bunlara üye olabilir. Örgüt kurma veya örgüte üye olma konusunda ayrımcılık yapılmaz.	İHEB, Madde 20	1.1.1. Örgütlenme özgürlüğüne dair mevzuatın niteliği ve gelişimi
	AİHS, Madde 11 & 14	1.1.2. Tüzel kişiler dahil olmak üzere herkesin örgütlenme hakkını tanıyan bir yasal çerçevenin varlığı
	Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Madde 22	1.1.3. Yurtiçi ve yurtdışındaki ağlara/platformlara/koalisyonlara üye olan dernek ve vakıfların sayısı ve faaliyet alanlarına göre dağılımı
	İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi, Madde 5	1.1.4. Dernek, vakıf ve platformların sayısı
	CM/Rec(2007)14 Avrupa STÖlerin Statüsüne Dair Tavsiyeler	1.1.5. Derneklerin toplam kadın üye sayısı
	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler (AGİT ve Venedik Komisyonu)	1.1.6. Derneklerin toplam erkek üye sayısı
	Anayasa, Madde 33	1.1.7. Vakıfların toplam kadın üye sayısı (kurucu üye & kurucular kurulunca seçilen üye)
	Türk Medeni Kanunu, Madde 37	1.1.8. Vakıfların toplam erkek üye sayısı (kurucu üye & kurucular kurulunca seçilen üye)
	Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, Madde 40	1.1.9. Vatandaş olmayanlar, yabancılar, çocuklar ve devlet memurları dahil örgüt kurmak isteyen kişi ve grupların eşitliğinin yasalarca güvence altına alınması
	Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 15	1.1.10. Örgütlenmenin kuruluş aşamasında amaçlarını özgürce belirleyebilmesi
	CEDAW, Madde 7	
	Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, Madde 15	
	Barışçıl Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü ile ilgili BM Özel Raportörünün A/HRC/26/2 sayılı raporu	
	Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, Madde 15	

Türkiye'de sivil toplumun tarihi temellerini, Osmanlı Devleti döneminde kurulan vakıflara dayandırılabilirliğine dair son derece geniş bir tartışma vardır. Bu tartışmaların ortak noktası Osmanlı dönemindeki vakıfların, Osmanlı Devleti'ne özgü kurumlar olduğudur. Ancak Osmanlı Vakıfları hakkında yapılan tartışmalar temelde ikiye ayrılmaktadır. İlki Osmanlı vakıflarının bir STÖ olarak nitelendirilebileceğini ifade ederken²², ikinci görüş Osmanlı vakıflarını temelde Osmanlı devletinin **"mülkiyet düzenine"**²³ bağlı olarak açıklamaktadır. Günümüzde geçerli olan 2008 tarihli 5737 sayılı Vakıflar Kanunu vakıfları 5 ana kategoride ele almaktadır: Mazbut Vakıf, Mülhak Vakıf, Cemaat Vakfı, Yeni Vakıf ve Esnaf Vakfı. Bu vakıflardan Mazbut ve Mülhak Vakıflar bugün yürürlükte olmayan 1926 tarihli 743 sayılı Türk Kanunu Medeni'sinden (mülga) önce yani Osmanlı Devleti zamanında kurulan vakıflardır ve idaresi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilir. Cemaat Vakıfları 1935 tarihli 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olup Müslüman olmayan cemaatlerce kurulan vakıfları ifade etmektedir. Günümüzde STÖ olarak faaliyet gösteren vakıflar "Yeni Vakıf" kategorisinde yer almaktadırlar.

Türkiye'de örgütlenme özgürlüğü ilk kez Kânûn-ı Esâsî'nin 1908 değişikliğinde yer almış, Cumhuriyet dönemi anayasalarında da varlığını sürdürmüştür²⁴. Dernek kurma özgürlüğüne dair ilk kanun 3.8.1909 tarihli Cemiyetler Kanunudur. Bu kanun Cumhuriyetin ilk yıllarında da varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet

22. Abdülkadir Buluş, Sivil Toplum Kuruluşlarına Tarihsel Bir Örnek: Osmanlı Vakıfları, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 8, Sayı 16, 2009, 20 - 36, dergipark 2009, <https://bit.ly/3dxlt-MC>

23. Mehmet Ali Kılıçbay, Osmanlı Vakıfı, (Ekonomik Yaklaşım, 1980; 1(1): 141-152), <https://bit.ly/2OjDBRs>

24. Prof. Dr. Suna Kili ve Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük, Türk Anayasa Metinleri, Türkiye İş Bankası Yay., 2. Baskı, Mayıs 2000

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

döneminin ilerleyen yıllarında örgütlenme özgürlüğüne dair yapılan düzenlemeler dönem dönem iyileştirilmiş olmakla beraber, özellikle de askeri darbe dönemlerinde tamamen kısıtlanmıştır²⁵. Örgütlenme özgürlüğünün görece iyileştirilmesi, AB uyum reformları kapsamında 2000'li yıllardan sonra gerçekleşmiştir²⁶. Nitekim günümüzde geçerli olan 2004 tarihli 5253 Sayılı Dernekler Kanunu da AB Uyum reformları kapsamında kabul edilmiştir.

Anayasasının 33. maddesi, Türk Medeni Kanunu'nun 37 ve Dernekler Kanunu'nun 3. maddesi tüzel kişiler dahil olmak üzere "herkesin önceden izin almaksızın" dernek kurabilme özgürlüğünü tanıyan genel bir çerçeve sunar.

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) Türkiye'deki faal dernek sayısını 122.286 olarak açıklamaktadır²⁷. Bu sayıya derneklerin şubeleri de dahildir²⁸. VGM verilerine göre Yeni Vakıf Sayısı 5352'dir (1003 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları; 12 Çevre Koruma Vakıfları; 4337 Diğer-Çok Amaçlı Vakıflar)²⁹. Derneklere ve Yeni Vakıflara üye olanların güncel sayısı bilinmemektedir. STİGM ise 2019 yılına kadar derneklere üye olanların sayılarını, bu sayının kadın ve erkek olarak dağılımını duyurmaktaydı. Ancak 26 Mart 2020 tarih, 31080 sayılı Resmî Gazetenin mükerrer sayısında yayınlanan 7226 sayılı torba yasayla, Dernekler Kanunu'nun (Tarih 2004; No: 5253) 23. ve 32. maddelerinde yapılan değişiklikten³⁰ sonra STİGM önce sayıları kaldırarak verileri yüzdeler halinde sunmuş, ardından da dernek üyelikleri ilgili tüm verileri web sitesinden kaldırmıştır.

Buna karşılık Avrupa Konseyi USTÖ Konferansı STÖ Hukuku Uzman Konseyi'nin Dernekler Kanunu'nun (Tarih 2004; No: 5253) 23. ve 32. maddelerinde yapılan değişiklik hakkında hazırladığı raporda şu veriler yer almaktadır:

Resmi verilere göre derneklere toplam üyelik sayısı 2017'de 11.239.693 üyeden 2019'de ani bir düşüşle 7.374.281 üyeye inmiştir. Bu azalmayı açıklayacak çeşitli nedenler olabilese de 2018 yılında yürürlüğe giren üyelik bildirim yükümlülüğü kuşkusuz bu düşüşe belli bir katkı sağlamıştır³¹.

7226 sayılı torba yasayla, Dernekler Kanunu'nun (Tarih 2004; No: 5253) 23. ve 32. maddelerinde yapılan değişikliklerle, derneklere mevcut üyelerini, yeni üyeleri ve üyeliğe son verme işlemlerini 45 gün içinde dernek merkezlerinin bulunduğu dernekler birimine bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülük üye sayılarındaki mevcut düşüşten de anlaşılacağı üzere, derneklerin üye kaybetmesiyle sonuçlanmış görünmektedir. Yeni üye kazanmak konusunda da sorunlara yol açma potansiyeli yüksektir. Bu haliyle kanunda yapılan değişikliğin örgütlenme özgürlüğünü koruma altına alan uluslararası belgelerle ve özellikle AİHS'nin özel yaşama ve aile hayatına saygı gösterilmesini öngören 8. ve örgütlenme ve barışçıl toplantı özgürlüğünü koruyan 11. maddeleri açısından sorunlu görünmekte ve AİHS "**11. maddesinde yer alan yasallık ve orantılılık gereklerini karşılamamaktadır**"³².

Dernek üyelikleri ile ilgili bir diğer zorluk "**Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun**"la (Tarih 2020; Kanun no. 7262), Dernekler Kanunu'nda (Tarih 2004; No: 5253) yapılan değişikliktir. Kanun taslağı hazırlanırken STÖ'lere danışılmamıştır. Kanun taslağının gerekçesinde³³ FATF'nin hazırladığı 2019 tarihli Türkiye raporuna³⁴ atıf yapılmıştır. Kanun taslağından, STÖ'ler taslak TBMM gündemine geldikten sonra haberdar olmuştur. Türkiye'deki STÖ'lerin ve muhalefet partilerinin tüm itirazlarına³⁵ rağmen TBMM Genel Kurulunca Kanun, 27.12.2020 tarihinde kabul edildi ve 31.12.2020 tarihli Resmî Gazetede (Sayı 31351- 5. mükerrer) yayınlanarak yürürlüğe girdi³⁶. Kanunun (no. 7262) 12. maddesiyle, Dernekler Kanunu'nda (Tarih 2004; No: 5253) 3. maddesine, ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

25. Tijen Dündar Sezer, Dernek Kurma Özgürlüğünün İçeriği ve Gelişim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2008, s. 34-7.

26. E. Fuat Keyman, Türkiye'de Sivil Toplumun Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha, STGM, 2006. < <https://bit.ly/3dzejad> >

27. <https://www.siviltoplum.gov.tr/faal-ve-feshed-dernek-sayilari>

28. <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarina-gore-dernekler>

29. <https://bit.ly/3sQPTzQ>

30. Bu konuda yapılan bir değerlendirme için bkz: Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğünün Genel Görünümü, STGM, < <https://bit.ly/3106JDr> >

31. STK Hukuku Uzman Konseyi Türkiye'de Dernekler Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Avrupa Standartlarıyla Uyumuna Dair Görüş Avrupa Konseyi Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Konferansı STK Hukuku Uzman Konseyince Hazırlanmıştır. Nisan 2020, para.42. < <https://bit.ly/3cRoLY1> >

32. STK Hukuku Uzman Konseyi Türkiye'de Dernekler Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Avrupa Standartlarıyla Uyumuna Dair Görüş, a.g.e., para.39-40

33. TBMM, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss247.pdf>

34. FATF, Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Turkey, December 2019, < <https://bit.ly/3t1fQwE> >

35. Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun Teklifi Anayasa ve Örgütlenme Özgürlüğüne Aykırıdır, <https://siviltoplumsusturulamaz.org/>

36. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201231M5-19.htm>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53'üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş veya affa uğramış olsa bile; 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında yer alan suçlar ile Türk Ceza Kanununda yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçlarından mahkûm olanlar derneklerin genel kurul dışındaki organlarında görev alamazlar. Dernek organlarına seçildikten sonra yukarıdaki suçlardan mahkûm olanların görevi sona erer. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı verildiği takdirde bu fıkra hükümleri uygulanmaz.

Yukarıda bahsi yapılan değişiklik bir yandan derneklerin üyelerini doğrudan olumsuz etkilerken, diğer yandan idarenin derneklerin iç işleyişine keyfi müdahale etmesi sonucunu doğurmaktadır. Türkiye'de derneklerin ve dernek üyelerinin **"terörle iltisaklı olması"** nedeniyle örgütlenme özgürlüğünün kısıtlanması yeni bir sorun değildir. Daha önce de farklı biçimlerde bireylerin ve derneklerin **"terörle iltisaklı olması"** nedeniyle örgütlenme özgürlükleri kısıtlanmış ve bu nedenle Türkiye AIHM önünde mahkûmiyet aldığı gibi, Anayasa Mahkemesi de kendisine yapılan bireysel başvurularda ihlal bulgulamıştır.

Son olarak AYM kendisine yapılan bireysel başvurularda³⁷ yasal olarak kurulmuş bir derneğe üyeliklerin ve söz konusu derneklerin etkinliklerine katılmış olmanın **"terör örgütü üyeliği"** suçundan mahkûmiyetlerde delil olarak kullanılmasını, T.C. Anayasasının 33. maddesiyle koruma altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlali anlamına geldiğini belirtmiştir. AYM verdiği kararlarda, başvuranların dernek üyeliklerinin ve etkinliklerine katılmış olmalarının "terör örgütüne üyelik" için delil olarak gösterilmesini **"terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetinin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık gelmediği ve dolayısıyla demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı"**nı belirtmiştir.

AIHM, **Adana Tutuklu ve Hükümlü Aileleriyle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin** (Adana TAYAD v. Türkiye, **Başvuru no. 59835/10, Kesinleşmiş Karar 21 Ekim 2020**) davasında ise AIHŞ'nin örgütlenme özgürlüğünü koruyan 11maddesini Türkiye'nin ihlal ettiğine karar vermiştir. Adana TAYAD davasında Adana Cumhuriyet Savcılığı, 12 Ağustos 2008 tarihinde, terör faaliyetlerini destekleyen eylemlerde bulunduğu ve yasa dışı bir konuma düştüğü gerekçesiyle dernek hakkında kapatma davası açılması talebinde bulunmuştur. 14. Asliye Hukuk Mahkemesi, 17 Eylül 2009 tarihinde Cumhuriyet savcılığının talebini haklı bulmuştur. Sonuçta dernek Adana Asliye Hukuk Mahkemesi kararıyla kapatılmıştır. Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, 3 Aralık 2009 tarihinde, bu kararın kanuna uygun olduğunu tespit ederek, kararı onamıştır. AIHM önüne gelen davada, AIHM **"bir derneğin basit ve kesin bir şekilde kapatılmış olmasının aşırı ağır bir tedbir teşkil ettiğini, bu ağır tedbirin, derneğin üyeleri açısından sadece çok ciddi koşullarda hoş görülebilecek önemli sonuçlara yol açtığını ve sonuç olarak Sözleşme'nin 11maddesinin bu türden bir tedbir için Devlet'e oldukça ağır bir ispat yükü getirdiğini"** hatırlatmıştır. AIHM söz konusu kapatma kararının **"derneğin üyeleri ve daha geniş bir kapsamda insan haklarının korunması için uğraşan kuruluşları üzerinde caydırıcı etkilerinin olabileceğini tespit etmektedir."** AIHM derneğin kapatılmasının **"tek seçenek olduğuna dair gerekli delillerin sunulmadığı"** ve **"demokratik bir toplumda gereklilik kriterini"** karşılamadığı gerekçeyle, davada 11. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Yeni Vakıflara üye olanlar hakkında 2019 ve 2020 yıllarına ait kamuoyuyla paylaşılan herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ancak 2018'e kadar açıklanan bir veriye göre Yeni Vakıflardaki üye sayısını gösterir tablo aşağıdaki gibidir³⁸:

Yıllar		2014	2015	2016	2017	2018
Yeni Vakıflar Üyelik	Gerçek Kişi	1.165.166	1.064.795	1.091.481	1.146.370	1.219.614
	Tüzel Kişi	24.668	54.052	59.301	31.312	27.927

37. Ahmet Urhan (Başvuru no. 2014/13961) kararında (Karar Tarihi: 9/10/2019; R.G. Tarih ve Sayı: 8/11/2019-30942); Tuncay Yıldız ve Diğerleri (Başvuru Numarası: 2014/12717) kararında (Karar Tarihi: 8/1/2020) ve Hakan Yılmazöz (Başvuru Numarası: 2017/37725) kararında (Karar Tarihi: 3/6/2020; R.G. Tarih ve Sayı: 30/6/2020-31171)

38. İlke İlim Kültür Eğitim Vakfı, Sivil Toplumun On Yılı, s. 55, 2021.

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere vakıfların gerçek ve tüzel kişi olarak üye sayılarında da hissedilir oranda bir düşüş vardır.

Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmayanların Türkiye'de dernek kurabilmeleri ve mevcut derneklere üye olabilmeleri Türk Medeni Kanunu'nun 93'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Türkiye'de ikamet iznine sahip olan yabancı gerçek kişiler, dernek kurabilirler veya kurulmuş derneklere üye olabilirler. Onursal üyelik için bu koşul aranmaz.

Dernekler, Dernekler Kanunu'nun 30. maddesinde belirtilen sınırlamalar hariç, kuruluş aşamasında amaçlarını belirlemede serbesttirler. Benzer şekilde Vakıflar Türk Medeni Kanunu'nun 101. maddesinde ifade edilen sınırlamalar hariç, Yeni Vakıflar Vakıf Senetlerinde kendi amaçlarını kendileri belirleyebilirler. Ancak, derneklerin tüzükleri STİGM ve yeni vakıfların senetleri VGM tarafından incelendikten sonra düzeltme talep edilebilir ve istenilen düzeltme yapılmazsa dernekler hakkında kapatma davası açılabilir veya yeni vakıfların kuruluşuna izin verilmeyebilir. Bunun son örneklerinden bir tanesi AİHM Altınkaynak ve Diğerleri v. Türkiye davasıdır (Başvuru no. 12541/06, Kesinleşmiş karar 9 Eylül 2019). Başvuranlar Türkiye Yedinci Gün Adventistleri Vakfı adını verdikleri ve merkezi İstanbul'da olmak üzere bir vakıf kurmak üzere 2004 yılında tescil işlemlerine başlamışlardır. Vakıf Türkiye'de ikamet eden Hristiyanlığın Yedinci Gün Adventistleri inancına mensup olan kişilerin ibadet ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmak istenmiştir. Ancak vakfın tescil işlemleri sırasında VGM **"Türkiye'de vakıfların teftişinden sorumlu makam sıfatıyla davaya müdahil olarak, "Türk Medeni Kanunu'nun 101 maddesinin 4. fıkrasının, bir vakfın dini alanda kurumsallaşmasını engellediğini" belirtmiş ve mahkemeden vakfın tescilini reddetmesini talep etmiştir."** Mahkeme VGM'nin talebi doğrultusunda vakfın kuruluşunu reddetmiştir. Başvuranların iç hukuktaki arayışları sonuçlanmayınca dava AİHM önüne gelmiştir. Davada AİHM **"Sözleşme'nin 11. maddesinde öngörülen istisnalar, sadece dernek kurma özgürlüğüne getirilen kısıtlamaları haklı gösterebilecek ikna edici ve zorunlu gerekçelerle, dar bir şekilde yorumlanması"** gerektiğine dikkat çekerek vakıf kuruluşunun reddedilmesi kararının **"zorunlu bir sosyal ihtiyacı karşılamadığı, her hâlükârda, hedeflenen meşru amaçlarla orantılı olmadığı ve bu nedenle, demokratik bir toplumda gerekli olmadığı"** ifade ederek, davada Türkiye'nin AİHS'nin 11. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
1.2. Kuruluş için gereken sayı, kişileri örgüt kurmaktan caydırmayacak şekilde belirlenmelidir.	Rec(2007)14 ³⁹	1.2.1. Dernek kurmak için gereken üye sayısı

Dernekler Kanunu'nun 2. maddesinde dernek kurulabilmesi için en az yedi gerçek veya tüzel kişi şartı aranmaktadır. Buna karşılık BM Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Özel Raportörü **"bir dernek kurmak için ikiden fazla kişiye ihtiyaç duyulmaması"**⁴⁰ gerektiğini belirtmektedir. Vakıfların kurulması için mevzuatta asgari bir kişi sayısı belirtilmemektedir.

Ayrıca derneklerin kurulduktan altı (6) ay sonra genel kurul yapması gerekmektedir. Genel kurulun toplanabilmesi için ise Yönetim Kurulu ve organlarının en az iki katı kadar üye sayısına ulaşılması gerekmektedir. Yönetim Kurulunun en az beş, denetleme kurulunun en az 3 kişiden oluştuğu dikkate alındığında, derneğin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan en az üye sayısının 16 olduğu görülmektedir.

39. The Council of Europe; Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe.
40. Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai, (A/HRC/20/27, p 14, para 54), <https://bit.ly/3migWEO>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
1.3. Kuruluş için öngörülen prosedür basit, zahmetsiz, ücretsiz ve hızlı olmalıdır.	A/HRC/20/27	1.3.2. Başvuru masrafları
		1.3.3. Başvuru için teslim edilmesi gereken evrakların sayısı
		1.3.4. Tüzükte yer alması zorunlu tutulan konular
		1.3.5. Dernek ve vakıf kurmak için yapılan başvuru sayısı
		1.3.6. Kuruluş evrakları reddedilen başvuru sayısı
		1.3.7. On-line başvuru imkânı
		1.3.8. Başvuru usulüyle ilgili STÖ'lere yönelik yönlendirme/danışmanlık hizmetlerinin mevcut olması
		1.3.9. STÖ'lerin tutmakla yükümlü olduğu defterlerin sayısı

Dernekler Kanunu'nun 3. maddesi'ne göre dernek kurmak için önceden izin almak gerekmemektedir. Dernekler Yönetmeliği'nin 5. maddesinde ifade edilen eklerle birlikte bildirim yapılması yeterlidir. Bu ekler T.C. Vatandaşları için kuruluş bildiri ve dernek tüzüğü olmak üzere iki tanedir. Tüzel kişilerin ya da T.C. Vatandaşı olmayan gerçek kişilerin kurucu olması durumunda evrak sayısı artmaktadır. Yabancı tüzel kişilerin dernek kurucusu olabilmesi için ise İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de kurulmuş olma şartı aranmaktadır.

Dernek kurulum işlemleri için herhangi bir masraf gerekmemektedir.

Bildirim yapıldığı anda dernekler tüzel kişilik kazanırlar. Bununla birlikte derneklerin kimi zaman bildirimde bulunma aşamasında görevli memurların engellemeleriyle karşılaştıkları, bildirimlerinin alınmadığına dair şikayetler bulunmaktadır. Fakat bu tür durumların tespiti için herhangi bir veri kaynağı bulunmamaktadır. Ayrıca, STİGM yapılan bildirimleri incelemekte ve eğer eksiklik ya da uygunsuzluk tespit edilirse tüzükte değişiklik talep edebilmektedir. Bu tür durumlarda dernek kurucularına otuz (30) günlük süre verilmektedir. Dernek kurucuları 30 günlük süre içinde gerekli düzeltmeleri yapmazlarsa, STİGM derneğin kapatılması için asliye hukuk mahkemesine fesih davası açabilmektedir.

Dernek kuruluşu hakkında STİGM⁴² ve Vakıf kuruluşu hakkında VGM⁴³ web sitelerinde bilgilendirme yapılmaktadır. STİGM ayrıca eğitim videoları yayınlamaktadır. STİGM bildirimler için bir DERBİS yardım masası da kurmuştur. VGM kapsamında bir Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı bulunmaktadır. VGM Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı ağırlıklı olarak denetim işlemlerinden sorumlu olmakla beraber rehberlik yapmak görevi de bulunmaktadır. Ayrıca sivil toplum örgütlerince yürütülen destek faaliyetleri ve hazırlanmış rehberler⁴⁴ bulunmaktadır.

Vakıfların kurulması çok daha zor ve masraflıdır. Vakıf kurulabilmesi için bir asgari kuruluş mal varlığı gerekmektedir. Vakıflar Kanunu 5. maddesi ile Vakıflar Yönetmeliğinin 111. maddesinin (ğ) bendine istinaden, 2021 yılı için Yeni Vakıfların kuruluşunda, amaçlarına özgülenecek asgari mal varlığı Vakıflar Meclisinin 30.11.2020 tarihli ve 391/391 sayılı kararı ile 80.000-TL olarak belirlenmiştir⁴⁵. Ayrıca Türk Medeni Kanunu'nun 102. maddesi gereği, vakıf kurma iradesi, noterde düzenleme şeklinde yapılacak bir resmî senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıklandıktan sonra, vakfın kurulması için yetkili asliye hukuk mahkemesine başvurularak tescilinin sağlanması gereklidir. Asliye hukuk mahkemesi tarafından yapılan tescil sonrasında, VGM tarafından sicil kaydı, Resmî Gazetede ilan gibi daha başka bürokratik işlemler vardır.

41. UN Human Rights Council, A/HRC/20/27, Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai, 21 May 2012.

42. <https://www.siviltoplum.gov.tr/>

43. <https://www.vgm.gov.tr/ana-sayfa>

44. STGM <https://www.stgm.org.tr/destek/stgm-destekleri>; TÜSEV <https://www.tusev.org.tr/yasal-calismalar/vakif-ve-dernekleri-iloglendiri-mevzuat-tablosu>; <https://sivilalan.com/>

45. <https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-nasil-kurulur-/asgari-kurulus-mal-varligi>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

Yıllık olarak dernek ve vakıf kurmak için yapılan başvurular, başvuruların reddedilmesi veya bu konuda açılan davalara dair STİGM ve VGM herhangi bir veri paylaşmamaktadır.

Derneklerin ve vakıfların tutmakla yükümlü olduğu defterler temelde ikiye ayrılmaktadır: İşletme usulüne ve bilanço usulüne göre tutulan defterler. Derneklerin tutmakla yükümlü olduğu defterler Dernekler Yönetmeliğinin 32. maddesinde ifade edilmiştir. Şubeleri de dahil olmak üzere dernek gelirleri BeşyüzBin TL'nin altında olan ve kamu yararı statüsü olmayan dernekler işletme usulüne göre gerekli olan defterleri tutmakla yükümlüdür. Şubeleri de dahil olmak üzere dernek gelirleri beşyüzbin TL'nin üstünde olan ve kamu yararı statüsü olan dernekler ise defterlerini bilanço usulüne göre tutmakla yükümlüdürler⁴⁶. İşletme usulüne göre dernekler dört (4) ayrı defter tutmakla yükümlüdürler: Karar, Üye Kayıt, Evrak kayıt ve İşletme Defterleri. Ayrıca Dernekler Yönetmeliğinin Ek-16'da belirtilen İşletme Hesabı Tablosunu doldururlar. Demirbaş ve Alındı Belgesi defterleri tutulması zorunlu olmayan defterlerdir. Ayrıca Dernekler Vergi Usul Kanunu ile bu Kanunun Hazine ve Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği esaslarına göre Yevmiye Defteri ve Büyük Defter tutarlar.

İşletme usulüne göre defter tutmakla yükümlü vakıflar ise Vakıflar Yönetmeliğinin 51(a) maddesine göre karar, işletme hesabı ile bağış makbuzu kayıt defterlerini tutmakla yükümlüdür. Aynı yönetmeliğin 50(2). maddesi, Bilanço Usulüne göre defter tutma yükümlülüğü olan Vakıfları, Vergi Usul Kanunu'nun 177(2). maddesine (Birinci Sınıf Tüccarlar) göre ayırt etmektedir. Buna göre bir yıl içinde elde ettikleri gayri safi iş hasılatı YüzeBin Lirayı (150.000 TL) aşan vakıflar, bilanço usulüne göre defter tutarlar. Vakıfların bilanço usulüne göre tutmakla yükümlü olduğu defterler karar, yevmiye, büyük, envanter ile bağış makbuzu kayıt defterleri olmak üzere 5 tanedir.

Dernekler tutmakla yükümlü oldukları defterleri 5, vakıflar ise 10 yıl süreyle saklamak zorundadırlar. STİGM derneklerin tutmakla yükümlü olduğu defterleri, VGM ise vakıfların tutmakla yükümlü olduğu defterleri yaptıkları denetimler sırasında incelemektedir.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
1.4. Örgütlenme özgürlüğünden yararlanmak için tüzel kişilik oluşturmak zorunlu değildir. Herkes istediği biçimde örgütlenme hakkına sahiptir.	Rec(2007)14	1.4.1.Örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen yasaların mümkün kıldığı örgütlenme biçimleri
1.5. Yurt içinde ve dışında şube açmak ya da bir birliğe üye olmak için yeniden başvuru yapılması zorunlu tutulmamalıdır.	Rec(2007)14	1.5.1. Yurt içinde şube açmak ya da bir birliğe üye olma usulleri
		1.5.2. Yurtdışında şube açmak ya da bir birliğe üye olma usulleri
1.6. Yabancı STÖ'ler yurtiçinde kurulmuş STÖ'lerden daha zorlaştırmacı kurallara tabi olmamalıdır.	Rec(2007)14	1.6.1. Yabancı STÖ'lerin Türkiye'de (a) şube/temsilcilik açmak, (b) faaliyet izni almak (c) dernek/üst kuruluş kurma ya da üye olmak için takip ettiği süreçler (ortalama işlem ve onay süresi dahil olmak üzere)
	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler (AGİT ve Venedik Komisyonu)	1.6.2. Türkiye'de (a) şube/temsilcilik açmak, (b) faaliyet izni almak (c) dernek/üst kuruluş kurma ya da üye olmak için başvuran yabancı STÖ'lerin sayısı, kabul oranları
	Uluslararası STÖ'lerin Tüzel Kişiliklerin Tanınmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi (Türkiye taraf değil)	1.6.3. Başvuruların reddedilme ya da yenilenme koşullarının dağılımı

46. STİGM, <https://bit.ly/3dATxaz>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

Türkiye'de örgütlenme özgürlüğü kapsamında dernek ve vakıf kurmak anayasal ve yasal bir çerçeveye düzenlenmiştir. Ayrıca Dernekler Kanunu'nun 25. maddesi tüzel kişilikleri olmayan platformlar oluşturulmasına izin vermektedir. Bunun haricinde online-platformlar ve ağlar özellikle de sosyal medya araçları üzerinden örgütlenebilmektedirler. Kooperatifler tüzüklerinde **"kâr amacı gütmemek ve elde ettikleri karı kuruculara dağıtmamak"** şartını koymak kaydıyla dernek ve vakıflar için ilan edilen bazı hibe programlarına da başvurabilmektedirler.

Son zamanlarda en sık karşılaşılan bir diğer örgütlenme biçimi "sosyal girişim"lerdir. Türkiye Sosyal Girişimcilik Ağı'nın yayınladığı **"Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Hukuki Statüsü İhtiyaçlar ve Öneriler"** başlıklı raporda Türkiye'de sosyal girişimcilerin tercih edebilecekleri hukuki yapılara ilişkin mevzuat 9 başlık altında toplanmıştır: (1) Gerçek Kişi Tacir (Şahıs Şirketi olarak da bilinmektedir); (2) Adi ortaklık [iki ya da daha fazla gerçek veya tüzel kişinin emeklerini ve/veya mallarını birleştirerek yaptıkları sözleşme]; (3) Kolektif Şirket [TTK (Tarih:2011; No 6102) 211maddesi ve devamında]; (4) Komandit şirketler [TTK m. 304 ve devamında]; (5) Limited şirket (TTK 573); (6) Anonim Şirket (TTK 339); (7) Kooperatif (Kooperatifler Kanunu Tarih 1969; No:1163); (8) Dernek (Dernekler Kanunu Tarih 2004; No: 5253; TMK 56); (9) Vakıf [TMK 101-9; Vakıflar Kanunu (Tarih 2008; No: 5737)]. Bununla birlikte adı geçen rapor "sosyal girişimcilik" için ayrı bir düzenleme yapılmasını tavsiye etmektedir.⁴⁷

Derneklerin ve yeni vakıfların yurt içinde şube ve temsilcilik açması ve bir birliğe üye olması mümkündür. Bu konuda derneklerin tüzüklerinde ve vakıflar vakıf senetlerinde şube ve temsilcilik açabileceklerini belirtmesi gerekir. Derneklerin şube kuruluşu Dernekler Yönetmeliğinin 7. ve 8. maddelerinde ifade edilmiştir. Buna göre dernekler yönetim kurullarının verdikleri karar doğrultusunda yetkili kıldıkları 3 kişinin verdiği kuruluş bildirgesi ve Dernekler Yönetmeliğinde belirtilen ekler STİGM il müdürlüklerine başvuru yapabilirler. Dernekler, Dernekler Kanunu'nun 24.maddesine göre Yönetim Kurulu kararıyla istedikleri ilde temsilcilik açabilirler. Temsilcilik açmak için dernek yönetim kurulu kararının ve yetkili kılınan kişinin bir dilekçeyle STİGM il müdürlüğüne bildirimde bulunması yeterlidir. Yeni Vakıfların şube açabilmesi ise Vakıflar Yönetmeliğinin 17. ve 18. maddelerinde düzenlenmiştir. Yeni Vakıflar yönetim kurulu kararı ile ilgili Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne bildirimde bulunarak şube ve temsilcilik açabilirler.

Yabancı dernek ve vakıfların Türkiye'de faaliyet gösterebilmesi dört şekilde gerçekleşmektedir: (1) şube açma, (2) temsilcilik açma, (3) geçici faaliyet izni, (4) Merkezi Türkiye Cumhuriyeti'nde bulunan bir üst kuruluşa üye olma. Her dördü de Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının iznine tabiidir. Dernekler Kanunu'nun 5. maddesi bu konuyu düzenlemiştir. Yabancı vakıfların Türkiye şube ve temsilcilik açabilmesi de aynı esasa tabiidir. Ayrıca Vakıflar Kanunu'nun 5.maddesine göre yabancılar Türkiye'de hukukî ve fiilî mütetekabiliyet esasına göre yeni vakıf kurabilir. STİGM verilerine göre Türkiye şube ve temsilcilik açmasına izin verilen yabancı dernek ve vakıf sayısı Aralık 2020 itibarıyla 133'tür⁴⁸:

Türkiye'de Geçici Faaliyet İzni Verilen Yabancı Dernek ve Vakıflar	8
Türkiye'de Merkezi Bulunan Bir Üst Kuruluşa Üye Olmasına İzin Verilen Yabancı Dernek ve Vakıflar	11
Türkiye'de Şube Açmasına İzin Verilen Yabancı Dernek ve Vakıflar	21
Türkiye'de Temsilcilik Açmasına İzin Verilen Yabancı Dernek ve Vakıflar	93
TOPLAM (Aralık 2020/Kaynak STİGM)	133

Türkiye'de şube, temsilcilik açmak ya da faaliyette bulunmak için izin alanların sayısında özellikle 2012'den sonra gözle görülür bir artış vardır. İzin alanların arasında özellikle de insani yardım faaliyetlerinde bulunan uluslararası nitelikli STÖ'lerin varlığı dikkat çekicidir. Bu durumu, 2012'de Suriye'de başlayan kriz nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınmış bulunan ve Göç İdaresi verilerine göre sayısı 3.665.946 ulaşan geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilere⁴⁹ yönelik insani yardım faaliyetleriyle açıklamak mümkündür. BMMYK verilerine göre Türkiye, Suriye dışındaki ülkelerden gelen ve uluslar-

47. Türkiye Sosyal Girişimcilik Ağı, Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Hukuki Statüsü İhtiyaçlar ve Öneriler, Temmuz 2020, s.19-33; 58-70, <<https://bit.ly/3ml7M7w>>

48. STİGM, <<https://bit.ly/3cVvXss>>

49. GİGM, <<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.1. Türkiye'de Örgütlenme ve Mevcut Örgütlere Katılma Hakkı

arası koruma altındaki diğer sığınmacılarla birlikte, Dünyada en fazla mülteci barındıran ülke sıralamasında 1. sıradadır.⁵⁰ Buna karşılık yabancı STÖ'lerin Türkiye'de çalışma yürütebilmesi için gereken izin usulü son derece zor ve uzun süren bir süreçtir⁵¹. Son iki yıl içinde Türkiye şube, temsilcilik açmak veya faaliyette bulunmak için başvuran ve başvurmasına rağmen izin alamayan yabancı STÖ sayısı ise bilinmemektedir.

2.2. Örgütlenmelerin amaçlarını gerçekleştirmek için müdahale olmadan çalışma hakkı

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
2.1. Devletler, örgütlenmelerin iç işlerine müdahil olmadan onların özerk bir şekilde çalışabilmesi için gerekli yasal ve idari önlemleri almakla yükümlüdür.	Rec(2007)14	2.1.1. Mevzuatın, örgütlenmeleri devlet ve üçüncü tarafların müdahalesinden koruyacak hükümleri içermesi
	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler (AGİT ve Venedik Komisyonu)	
	BM İnsan Hakları Konseyinin A/HRC/22/L.13 sayılı Kararı	2.1.2. Örgütlenmelerin hedeflerine, tüzüklerine, üyeliklerine, iletişimlerine, kaynaklarına veya işleyişlerine devlet müdahalesinin olduğu vakalar ve bunların sektörlere/faaliyet alanlarına göre dağılım

Türkiye'de örgütlenme özgürlüğü ile ilgili mevzuat kamu idaresine çok geniş takdir yetkisi tanımaktadır. Özellikle **"Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun"**la Dernekler Kanunu'na eklenen bir maddeyle İçişleri Bakanlığı'na dernekleri geçici olarak faaliyetten alıkoyma ve derneğin yönetim organlarını görevden alarak yerine bir görevli (kayyum) atama yetkisi verilmiştir. Böylece 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 27. maddesinde İçişleri Bakanlığı'na verilen yetki daha genişletilmiş ve Dernekler idaresinin keyfi uygulamalarına daha açık hale gelmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 115. maddesi gereği, İçişleri Bakanlığının benzer bir idari tasarrufu vakıflar için de kullanma yetkisi vardır.

2019-20 döneminde kaç tane derneğe kapatma davası açıldığı ve nedenleri hakkında kamuoyuyla paylaşılan bir bilgi bulunmamaktadır. Buna karşılık 7262 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında İçişleri Bakanlığının çok sayıda hak örgütüne denetim yapmak üzere yazı gönderdiği bilgisi STÖ ağları üzerinden yayılmıştır.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
2.2. Hükümet ve kamu idaresi her türlü örgütlenmeye eşit biçimde iyi niyetli, ayırım gözetmeksizin ve nesnel yaklaşmalıdır.	Rec(2007)14	2.2.1. Hükümet ya da kamu görevlilerinin farklı kesimlerden örgütlenmelere yönelik değerlendirmeleri
		2.2.2. Açık bir çağrı olmaksızın doğrudan tahsisle kamu kaynaklarından yararlanan örgütlenme sayısı
		2.2.3. Kamu yararı ve vergi muafiyeti gibi ayrıcalıklı statülerin belirlenme süreci
		2.2.4. Kamu yararı statüsünün niteliği (sunduğu imkanlar, kazanımlar, dezavantajlar, vb.)
		2.2.5. Son bir yıl içinde kamu yararı statüsü için yapılan başvuruların sayısı
		2.2.6. Son bir yıl içinde kamu yararı statüsü için yapılan başvuruların kabul ve ret oranları

Hükümet ya da kamu görevlilerinin farklı kesimlerinden örgütlenmelere eşit muamele etmesini garanti altına alan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda özellikle yerel yönetimlerin sivil topluma sağladığı kaynaklar hükümetin ya da yerel idarenin politik olarak yakın ya da risksiz bulunduğu örgütlere

50. UNHCR, <<https://bit.ly/3rUzwAT>>

51. TÜSEV, Örgütlenme Özgürlüğü Açısından Yabancı STKların Kayıt Süreçler, Bilgi Notu, <<https://bit.ly/3rF97H>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.2. Örgütlenmelerin amaçlarını gerçekleştirmek için müdahale olmadan çalışma hakkı

yönelmektedir. Örneğin, düzensiz göç ve afet gibi durumlarda, hükümete yakın örgütlenmelerin alana daha kolay kabul edildiği dönem dönem dile getirilmektedir.

Ayrıca, Türkiye'de sivil toplum örgütlerine kamu kuruluşları tarafından aktarılan maddi ve aynı kaynağın, hangi örgütlenmelere, hangi ölçütlerle ve hangi koşullarla transfer ve tahsis edildiğine dair kamuoyuna açık bir bilgilendirme yapılmamaktadır. Bu konuda yapılan bilgi edinme başvurularından sonuç alınamamıştır.

Benzer biçimde hükümet yetkililerinin basına yaptıkları açıklamalarda, Türkiye'deki sivil toplum örgütleri arasında ayrımcılık yaptığı örneklerle de rastlanmaktadır⁵².

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
2.3. Örgütlenmelerin işleyişi için öngörülen prosedür basit, zahmetsiz, ücretsiz ve hızlı olmalıdır.	Rec(2007)14	2.3.1. Örgütlenmelerin türlerine ve ölçeklerine göre bildirim yükümlülükleri
		2.3.2. Örgütlenmelerin türlerine ve ölçeklerine göre beyanname yükümlülükleri

Dernekler, Dernekler Kanunu'nun 19. maddesi gereği, her yıl Nisan Ayı sonuna kadar bir önceki faaliyet dönemleri hakkında beyanname vermek zorundadırlar. Beyannameler, Dernekler Yönetmeliğinin 83. maddesine göre yapılır. Beyannameler DERBİS üzerinden elektronik ortamda sunulabilir. Aynı yönetmeliğin 84. maddesine göre valiliklerce beyannameler incelenir ve gerekli görülen hallerde derneklere denetim yapılabilir. Ayrıca Dernekler Kanunu'nun 32 (l) maddesine göre, beyanname vermeyen dernek yöneticilerine idari para cezası uygulanmaktadır. Dernekler ayrıca Dernekler Kanunu'nun 23. maddesi gereği, genel kurullarını izleyen 30 gün içinde genel kurul sonuç bildirimini STİGM' sunmak zorundadırlar⁵³. Ayrıca dernekler, yurtdışından aldıkları yardımları Dernekler Kanunu'nun 21. maddesi gereği ve Dernekler Yönetmeliğinin 18. ve 19. maddesine göre yurtdışından gelen yardımı kullanmadan önce bildirmek zorundadırlar. Aksi takdirde Dernekler Kanunu'nun 32 (c). maddesi gereği aldıkları yardımın %25 oranında idari para cezasına çarptırılırlar. Benzer bir idari para cezası aynı kanunun 32(k). maddesine göre bildirimde bulunmamaları durumunda da gerçekleşir. Bu durumda dernek yöneticilerine beş bin Türk lirasından yüz bin Türk lirasına kadar idari para cezası verilir.

Yeni Vakıflar ise Vakıflar Kanunu'nun 32. maddesi gereği, Vakıflar Yönetmeliğinin 34. ve 38. maddelerinde belirtilen usullere göre bir önceki yılın beyannamelerini her takvim yılının ilk altı ayı içinde elektronik ortamda sunmak zorundadırlar. Beyanname ve bildirimleri vermemeleri durumunda Yeni Vakıflar Vakıflar Kanunu'nun 11. maddesine göre idari para cezasına çarptırılırlar.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
2.4. Herhangi bir kural ihlali durumundaki yaptırımlar yasal, orantılı ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde olmalıdır.	Rec(2007)14 Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler	2.4.1. Dernek ve vakıflara yönelik idari ve mali denetimler (sayı, sıklık, tür, süreç)
		2.4.2. Derneklere ve vakıflara uygulanan idari para cezalarının sayısı ve dağılımı

Dernek ve yeni vakıflara yönelik idari ve mali denetimler süreklilik göstermektedir. Derneklerin ve merkezi yurtdışında bulunan vakıfların idari denetimlerini İçişleri Bakanlığı müfettişleri ve/veya STİGM yetkilileri yapmaktadır. Merkezi Türkiye'de olan yeni vakıfların denetimlerini VGM yetkilileri yapmaktadır. Dernekler ve vakıflar ayrıca vergi dairelerinin ve Sosyal Güvenlik Kurumunun denetimine tabiidir.

52. Örneğin, Yeni Şafak Gazetesi yazarı Yusuf Kaplan 26 Aralık 2020 tarihinde sosyal medya hesabından "STKlar terör bahanesiyle kapatılacak. Kolayca kayyum atanabilecek! " Teröre karşı bir adım gibi bu. Ama sonuçları ortam değiştiğinde felaket olabilir! Her İslami çalışma irtica/terör yaftasıyla engellenebilir! " Çok tehlikeli bu! Bu yasa girişimi derhal durdurulmalı!" mesajı yayınlamıştır. Bu mesajdan bir gün sonra 27.12.2020 tarihinde Yusuf Kaplan yine sosyal medya hesabında yayınladığı bir mesajla şunları yazmıştır: "SN SOYLU'DAN AÇIKLAMA İçişleri Bakanımız Sayın @suleymansoylu aradı. Yarım saat konuştuk. STK yasaşının aslâ sivil toplumu zayıflatmayacağını, STK'ların İslami çalışmalarını engellemesinin söz konusu olmayacağını. buna ilk önce kendisinin karşı duracağını söyledi. Paylaşıyorum." <https://twitter.com/yenisafakwriter/status/1342967530244206596?s=20>

53. Kanunun ilk halinde genel kurul bildiriminin yapılmaması halinde de idari para cezası uygulanmaktaydı. Ancak 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle iptal edildi.

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.2. Örgütlenmelerin amaçlarını gerçekleştirmek için müdahale olmadan çalışma hakkı

Bir yılın içinde kaç dernek ve yeni vakfın denetlendiği ve idari para cezasına çarptırıldığına ilişkin veriler kamu idaresi tarafından kamuoyuyla paylaşılmamaktadır. Bu konuda yapılan bilgi edinme başvurularından da sonuç alınamamıştır.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
2.5. Diğer herkes gibi örgütlenmeler de idari, medeni ve ceza hukuku yükümlülüklerine tabi olmalıdır.	AİHS, Madde 17	2.5.1. Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunundaki cezai hükümler
	İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi, Madde 17-19	2.5.2. Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunundaki sivil toplum örgütlerine özgü suçlar ve öngörülen cezalar
	İnsan Hakları Komitesi, Türkiye Sonuç Gözlemleri (CCPR/C/TUR/CO/1)	
	Barişçıl Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü ile ilgili BM Özel Raportörünün A/HRC/23/39 sayılı raporu	
	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler (AGİT ve Venedik Komisyonu)	

Dernekler Kanunu'nun 32. maddesi ve Vakıflar Kanunu'nun 11. maddesi cezai hükümleri içerir. Cezalar 500 TL'den 100.000 TL'ye kadar geniş bir yelpazededir. Yurtdışından alınan yardımın bankadan alınmaması durumunda ceza tutarı, bu yardımın %25'i olarak belirlendiğinden çok daha yüksek cezalar söz konusu olabilmektedir. Ayrıca 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası söz konusudur. Vergi ve SGK ödemeleri için de ayrıca para cezaları söz konusudur.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
2.6. STÖ'lerin kendilerine yönelik yaptırımlara karşı itiraz hakları vardır.	AİHS, Madde 13	2.6.1. STÖ'ler tarafından açılan idari dava sayısı (SGK, VGM, İçişleri Bakanlığı, Hazine Bakanlığı)
		2.6.2. İdari mahkemeler tarafından STÖ'lerin lehine ve aleyhine iptal edilen idari karar/düzenleme sayısı

Türkiye'de STÖ'lerin açtığı idari dava sayısı ve idare mahkemelerinin STÖ'ler lehinde ve aleyhinde verdiği kararlar hakkında idarenin kamuoyuyla paylaştığı herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan bilgi edinme başvurularından sonuç alınamamıştır.

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
3.1. Devletler örgütlenmeleri, karalama, şiddet, insanlık dışı muamele, cezalandırma, kısıtlama gibi her türlü tehditten korumakla yükümlüdür.	A/HRC/20/27	3.1.1. Örgütlenmeleri üçüncü tarafların karalama, şiddet, insanlık dışı muamele, cezalandırma gibi tehditlerinden koruyan yasal ve idari tedbirler
		3.1.2. Örgütlenmelere yönelik tehditlerin olduğu vakalarda takip edilen adli süreçler ve bunların sonuçları

Türkiye'de STÖ'leri üçüncü tarafların karalama ve şiddetinden koruyan özel bir düzenleme ve mekanizma yoktur. Hatta belli örneklerde idare karalama kampanyalarının bir parçası olabilmektedir. Özellikle de

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

yabancı STÖ'ler zaman zaman "**casusluk**" suçlamasıyla karşılaşabilmektedir. Basında bu konuda çıkan haberlere karşı STÖ'ler tekzip talep edebillirler ve dava açabilirler. Ancak çoğu zaman bu başvurulardan etkili bir sonuç elde etmek mümkün olamamaktadır. Hatta süreç tam tersine işleyebilmektedir. Örneğin Sabah Gazetesinde "Hatay'daki yabancı yardım örgütleri casus kaynıyor" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Yazıda Hatay'da faaliyet gösteren yabancı STÖ'lerin bir kısmı casusluk faaliyeti yürütmekle ve terörizme destek olmakla itham edilmiştir. Bu örgütler arasında International Medical Corps (IMC), Save The Children International (SCI), Catholic Relief Services (CRS), Mercy Corps, The International Rescue Committee (IRC), GOAL gibi uluslararası düzeyde tanınmış, BM, Avrupa Konseyi ve AB gibi hükümetlerarası örgütlerde danışmanlık statüsü bulunan saygın kurumlar da bulunmaktadır. Örgütler için "şerefsiz", "hain", "düşman" gibi sıfatlar da kullanılmıştır⁵⁴. Aradan yaklaşık bir ay geçtikten sonra Anadolu Ajansı "**Türkiye'de ağırlıklı olarak "mültecilere destek" adı altında çalışmalar yürüten yurt dışı kaynaklı 5 sivil toplum kuruluşunun faaliyet izinleri, yardım dışı faaliyetlerde bulduklarının saptanması üzerine durduruldu**" haberini vermiştir. Faaliyetleri durdurulan STÖ'ler "Coordination of the Organizations for Voluntary Service (COVS)", "International NGO Safety Organisation (INSO)", "Business Software Alliance Incorporation (BSA)", "Turkish Coalition of America (Amerika Türk Koalisyonu) Türkiye Temsilciliği" ile "Mercy Corps Türkiye Temsilciliği"dir⁵⁵.

Benzer bir karalama kampanyası da 2018 yılı içinde Açık Toplum Vakfı için yürütülmüştür. En üst seviyede hükümet yetkililerinin de doğrudan katıldığı bu kampanya sonunda Vakıf Türkiye'deki faaliyetlerini durdurmaya karar vermiştir. Vakıf konuyla ilgili olarak yayınladığı bilgi notunda şu ifadelerle yer vermiştir: "**Vakıf, Kasım 2018'de Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik kalkınmasına olumlu katkılarına yanlış tanıtan temelsiz hükümet kampanyası nedeniyle faaliyetlerini sonlandırdığını duyurmuştur.**"⁵⁶

Açık Toplum Vakfı, İstanbul 6. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 18 Şubat 2020 tarihinde kesinleşen 12 Aralık 2019 tarih ve 2018/577 esas, 2019/505 kararına göre dağılmıştır.

Bir diğer örnek "Büyükkada" davası olarak da bilinen ve 11 hak savunucusunun İstanbul Büyükkada'da yapılan bir toplantı sırasında gözaltına alınıp tutuklanması sürecinde yaşanmıştır. Hak savunucuları bazı medya organları tarafında "FETÖ/PDY, PKK/KCK ve DHKP/C" kokteyl örgütüne üye olmakla, casuslukla, 15 Temmuz darbe girişiminin devamcısı olmakla suçlanmıştır⁵⁷. İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada 3 Temmuz 2020'de verilen kararda, mahkeme yargılanan 11 hak savunucusunun yedisi için beraat kararı verirken Taner Kılıç'ı 6 yıl 3 ay, Günal Kurşun'u, İdil Eser ve Özlem Dalkıran'ı ise 1 yıl 13 ay hapis cezasına çarptırmıştır⁵⁸.

STÖ aktivisti ve bağışsever işinsanı Osman Kavala'nın tutukluluğu ise hakkındaki AİHM kararına rağmen halen devam etmektedir. Osman Kavala'nın bireysel başvurusunu 29 Aralık 2020'de görüşen Anayasa Mahkemesi, Osman Kavala'nın Anayasa'nın 19maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verdi. Karar 7'ye 8 oy çokluğuyla alındı⁵⁹. Dava süreci boyunca diğer pek çok hak savunucusuna yapıldığı gibi, Osman Kavala hakkında çok sayıda ön yargılı haber ve yazı yayınlandı. Örneğin Osman Kavala tutuklandığı sırada Yeni Akit gazetesi haberi "Kızıl Soros gözaltına alındı"⁶⁰ başlığıyla vermiştir. Aynı gazetede yazan Ali Karahasanoğlu Osman Kavala'nın davasının devam ettiği sırada "Osman Kavala'yı Tanıyalım" başlıklı 22 Şubat 2020 tarihli yazısında Osman Kavala'yı CIA ajanlarıyla birlikte 15 Temmuz darbe girişimine katılmakla, "fitne fesat" yapmak ve "art niyet" taşımakla itham etmiştir⁶¹.

İnsan Hakları Savucuları Ağınının 17 Aralık 2020 tarihinde yaptığı açıklamaya göre çok sayıda İHD yöneticisi hakkında adli soruşturma açıldı, bazı yöneticilere hapis cezaları verildi.

54. Ersin Ramoğlu (Güney), Hatay'daki yabancı yardım örgütleri casus kaynıyor, Sabah Gazetesi, 6.3.2017, <https://bit.ly/31Txre4>

55. Yurt dışı kaynaklı 5 STK'nın faaliyet izinleri durduruldu, Anadolu Ajansı, 15.4.2017, <https://bit.ly/3dKoAAx>

56. Açık Toplum Vakıfları Türkiye, <https://osf.io/3ta51V>

57. Selin Girit, Büyükkada Davası: 'Ben ve arkadaşlarım casus değiliz', BBC Türkçe, 25 Ekim 2017, <https://www.bbc.com/turkce/41744958>

58. Büyükkada davasında 4 mahkûmiyet 7 beraat, DW, 03.07.2020, <https://p.dw.com/p/3ekKz>

59. Osman Kavala'ya Özgürlük, Hukuki Süreç, <https://www.osmankavala.org/tr/hukuki-surec>

60. 'Kızıl Soros' gözaltına alındı, Yeni Akit, 19.10.2017, <https://bit.ly/3utM83F>

61. Ali Karahasanoğlu, Osman Kavala'yı Tanıyalım, Yeni Akit, 22 Şubat 2020, <https://bit.ly/2PYE5Yi>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

Göç İzleme Derneği'nin "Sokağa çıkma yasakları ve zorunlu göç sürecinde kadınların yaşadıkları hak ihlalleri ve deneyimleri" raporu, "devletin askeri veya emniyet teşkilatını alenen aşağılamak" iddiasıyla soruşturma konusu oldu.

Avukatlık faaliyetleri sebebiyle Özgürlük için Hukukçular Derneği (ÖHD) üyesi avukatlara sayısız operasyon yapıldı, soruşturma açıldı. ÖHD'li avukat Av. Adnan Erol hala tutuklu olarak yargılanmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nin tartışmaya açılması kadın ve LGBTİ+ hareketi üzerindeki polis baskısını artırırken, Diyanet İşleri Başkanı Nisan 2020'deki bir cuma hutbesinde, daha önce Temmuz 2019'da yaptığı gibi, LGBTİ+'ları hedef gösterdi, onları ve HIV ile yaşayanları COVID-19 salgınının sebebi olarak hedef gösterdi. Temel çalışma alanı, kadına yönelik şiddetin her türüyle mücadele etmek olan Rosa Kadın Derneği'nin yöneticileri ve üyeleri, Mayıs 2020'de başlayan ve art arda düzenlenen polis baskınlarıyla gözaltına alındı, tutuklandı.

Bu vakalar medyada çıkan haber yoluyla kamuoyunun gündemine düşen vakalardır. Bunun haricinde özellikle de büyük metropollerin haricinde yerelde STÖ'lere ve aktivistlere açılan soruşturmalar ve davaların sayısı net olarak bilinmemektedir.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
3.2. Herkesin, bulunduğu ülkedeki kamu kurumlarının elindeki bilgiyi talep etme ve buna erişme hakkı vardır.	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R(81)19 sayılı Tavsiye Kararı	3.2.1. STÖlerce yapılan bilgi edinme başvuruları
	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Rec (2002)2 sayılı Tavsiye Kararı	3.2.2. Talep edilen bilgiyi içeren başvuru yanıtları

Türkiye'de bilgi edinme hakkı Anayasa'nın 74. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi uyarınca koruma altına alınmıştır. Bilgi edinme hakkı 2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu ile düzenlenmiştir. Bilgi edinme taleplerinin reddedilmesi durumunda, Bilgi Edinme Kanunu'nun 14. maddesi gereği Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna (BEDK)'ya itiraz edilebilir. Bilgi edinme başvuruları posta yoluyla yapılabileceği gibi, CİMER üzerinden de yapılabilmektedir. Ancak CİMER üzerinden yapılan başvurularda kelime sınırı vardır ve günde sadece 1 başvuru yapılabilmektedir. BEDK her yıl düzenli olarak bilgi edinme başvuruları hakkında TBMM Başkanlığına bir rapor sunar. BEDK tarafından TBMM Başkanlığına sunulan 2019 yılı raporuna göre, kamu kurum ve kuruluşlarına 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında 2019 yılında yapılan başvurular, 2018 yılına göre azalma eğilimi göstermiştir. Bu kapsamda, 2019 yılındaki toplam başvuru sayısı (1.435.025), 2018 yılına göre (1.733.779) yaklaşık % 17,23 oranında azalmıştır.

Bilgi edinme başvurusu reddedilenlerden yargıya itiraz edilenlerin sayısı 796'dır⁶².

İdari makamlar kendilerinden talep edilen sayısal verileri özellikle de 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7. maddesinde yer alan **"talep edilen bilgilerin, ayrı ve özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabileceğini"** ifadesine dayanarak ret edebilmektedir.

Katılım Hakkı Projesi kapsamında STK'lara ilişkin istatistiki veri ve bilgilerin elde edilmesi amacıyla VGM, STİGM, Gelir İdaresi Başkanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu'na dokuz (9) ayrı dilekçe verildi. İlgili kuruluşlar tarafından söz konusu bilgi edinme başvurularına 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7. maddesine atıf yapılarak cevap verildi. Bu şekilde idare tarafından 4982 sayılı Kanun uyarınca yapılan başvurulara 15 gün içerisinde cevap verilmiş ancak bu cevaplarla ilgili sorulara ilişkin bilgi sağlanmamıştır. Sonrasında BEDK'ya yapılan itirazlar da sonuç getirmemiştir. İlgili kurumların istatistiksel veri toplamak ve bu verileri derlemek, kamuoyuyla paylaşılacak şekilde anonim hale getirmek ve

62. Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması Bakımından 2019 Yılına İlişkin Değerlendirme, TBMM, < <https://bit.ly/3dL5v1x> >, 2019 Yılı Bilgi Edinme Genel Raporu, TBMM, < <https://bit.ly/2RiUs8l> >

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

raporlamak yükümlülükleri bulunduğu da düşünüldüğünde, ilgili kamu kuruluşlarının bu konuda yeterli özeni göstermediği izlenimi edinilmiştir.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
3.3. Devlet, sivil toplumun gelişmesinin ve örgütlenmelerle işbirliğinin önemini vurgular/kabul eder.	İHEB Madde 20-21	3.3.1. Ulusal sivil toplum stratejisinin mevcut olması ya da ulusal stratejilerde sivil toplumun yeri
	BM Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi Madde 21-22-25	3.3.2. Bildirim ve beyanname usulleriyle ilgili dernek ve vakıflara yönelik bilgilendirme hizmetlerinin mevcut olması
	AİHS Madde 11	3.3.3. Kamu kurumlarının sivil topluma dair algısında iyileşme
	Avrupa Konseyi Politik Karar Alma Süreçlerine Sivil Katılım Rehberi	3.3.4. Taban örgütlerinin (grassroots) ve dezavantajlı grupların örgütlenme özgürlüğüne dair mevzuatın niteliği ve gelişimi

Türkiye'de STÖ'ler ile iş birliği için taslak aşamasından itibaren başlayarak, müzakere içinde ve katılımcı yöntemlerle hazırlanmış bir sivil toplum stratejisi yoktur. Ancak Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın hazırladığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 18.07.2019 tarihli 105'inci Birleşiminde onaylan 11. Kalkınma Programının 2.5.1.3. Bölümü Sivil Topluma ayrılmıştır. Bu bölümde planın amaçları şöyle ifade edilmiştir: **"775. Sivil toplum bilincinin gelişmesi, örgütlü sivil toplumun güçlenmesi, STK'ların saydamlık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun bir yapıya kavuşması ve devletin karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması temel amaçtır."**⁶³ 11. Kalkınma Planı ayrıca 4 adet politika ve tedbir açıklamıştır. Alt paragraflarıyla birlikte 16 maddelik bir politika ve tedbirler tanımlanmıştır.

Bu konuda önem taşıyan bir diğer belge ise AB'den Sağlanacak Katılım Öncesi Fonların (IPA) ve AB Birlik Programlarına Katılımın Yönetimine dair 4 Ekim 2019 tarihli Resmî Gazete'de (sayı 30908) yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Genelgesidir (2019/20)⁶⁴. Genelgede IPA-II Politika Alanları ve Sektörler ve Sorumlu Kurumlar bölümünde politika alanı olarak "Birliğe Üyelik İçin Hazırlayıcı Reformlar" kısmında "Demokrasi ve Yönetişim" sektörü altında "Sivil Toplum" alt sektör olarak yer almıştır. Konuyla ilgili sorumlu kurum Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı olarak belirlenmiştir. Aynı Genelgede yıllık program otoritesi kurumlar kısmında Demokrasi ve Yönetişim Sektöründe Sivil Toplum alt sektör olarak yer almış Lider Kurum Dışişleri Bakanlığı, AB Başkanlığı Uygulama Birimi de Merkezi Finans ve İhale Birimi olarak belirlenmiştir.

Bildirim ve beyanname usulleriyle ilgili STİGM ve VGM özellikle de yıllık beyanname zamanı geldiğinde kendi web sitelerinden ve sosyal medya hesaplarından duyurular yapmaktadır. Ayrıca, DERBİS konusunda bir yardım masası da bulunmaktadır.

Kamu kurumlarının STÖ algısı konusunda bir iyileşme yaşanıp yaşanmadığına dair baz alınabilecek iki çalışma vardır. Bunlardan ilki YADA'nın yaptığı 2014 tarihli "Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar" başlıklı araştırmadır⁶⁵. Diğeri ise STİGM'in gerçekleştirdiği 2019 tarihli "STK Algı Raporu"dur⁶⁶. İki raporda kamu kurumlarının STÖ'lere yönelik algısını karşılaştırma yapılabilecek sorulardan hareketle gösterir tablo aşağıdaki gibidir:

63. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 11. Kalkınma Programı, 2019, 176-7, <<https://bit.ly/3uv1PYj>>

64. <https://ab.gov.tr/siteimages/birimler/hukuk/genelge/genelge-2019-20.pdf>

65. YADA, 2014, <<https://bit.ly/2QasPxD>>

66. STİGM, 2019, <<https://bit.ly/3cYGVeJ>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

KAMU GÖREVLİLERİNİN STÖ ALGISI	
YADA 2014	STİGM 2019
<p>Kamu Yöneticilerinde STK Denince İlk Akla Gelen Kavramlar (İlk 5)</p> <p>Resmi Olmayan %16,8 KIZILAY, AKUT, TEMA, YEŞİLAY gibi tekil örnekler %16,8 Temsiliyet %14 Örgütlülük %11,2 Toplumsal Fayda %8,4</p>	<p>Aşağıdaki tanımlardan hangisi sizin anlayışınıza göre 'Sivil Toplum Kuruluşları' kavramını en iyi tanımlar? (Lütfen birini seçiniz.)</p> <p>-Kamu politikasının geliştirilmesine katkıda bulunan, yardıma muhtaç kişilere insani yardım sağlayan, vatandaşların hak ve menfaatlerini savunan, toplumu ve bireyleri ilgilendiren herhangi bir sorunun çözümüne yönelik çalışmalar yürüten sivil oluşumlar: %45,15 -Vatandaşların hak ve menfaatlerini koruyan ve vatandaşların iradelerini ortaya koyan Dernekler, Vakıflar, Birlikler, Odalar, Siyasi Partiler, Sendikalar ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar gibi sivil toplum kuruluşlarının ve kurumlarının bütünü: %40,72 -Bir toplumda kamu sektörünün dışında yer alan bireyler ve kuruluşlar: %8,31 -Sivil toplum, gönüllü vatandaşların toplumsal yaşamı yöneten kuralları şekillendirmeye çalıştığı siyasi bir alan olarak anlaşılabilir: %1,34 -Yukarıdakilerden hiçbiri: %3,88</p>
<p>Kamu Yöneticilerine Göre STK'ların en Olumlu Yönleri (İlk 5)</p> <p>Toplumu harekete geçirme %13,7 Hayırseverlik / yardımlaşma %10,4 Bilinçlendirme %8,7 Gönüllülük %7,9 Hak savunuculuğu yapma %7,9</p>	<p>Türkiye'deki STK'ların Güçlü Yönleri (İlk 5)</p> <p>-İnsani Yardım %64,80 -Toplumsal İhtiyaçlara Duyarlılık %58,94 -Toplumda Farkındalık Oluşturma %58,94 -Kamuoyu Oluşturma %55,31 -Vatandaşlar İle Kamu Arasındaki Köprü İşlevi Görme %44,41</p>
<p>Kamu Yöneticilerinin Gözünde STK İtibarını Olumsuz Etkileyen Faktörler (İlk 5)</p> <p>İdeolojik Olmak %29,2 Kişisel Çıkar Odaklı Olma %16,7 Kurumsallaşamamış Olmak %12,5 Etkin Olmamak %10,2 Kurum için demokrasi eksikliği %7,4</p>	<p>Türk STK'larının Zayıf Yönleri</p> <p>Menfaat düşkünlüğü %60,37 Maddi yetersizlik %56,10 Kurumsallaşamama %52,44 Nitelikli personel eksikliği %37,20 İyi niyet suistimali %36,28</p>
<p>Kamu Yöneticilerine Göre STK'ların Performansı (İlk 5)</p> <p>İletişim %5,8 Aktiflik %5,7 Kamu ile İş Birliği %5,7 STK'lar Arası İş Birliği %5,3</p>	<p>Bölgemizdeki STK'ların performans ve başarılarını nasıl izliyorsunuz/değerlendiriyorsunuz?</p> <p>STK'ların ulusal kalkınmadaki etkililiği</p> <p>Çok Etkili %27,96 Etkili %56,53 Etkisiz %12,77 Bilmiyorum %2,74</p> <p>STK Çalışmalarının Etkisi</p> <p>Çok Etkili %2,55 Etkili %35,35 Az Etkili %56,69 Etkili Değil %5,41</p>

Yukarıdaki veriler araştırmaların ölçeği ve sorulan sorulardaki kısmi farklılıklara rağmen, kamu görevlilerinin STÖ'lere yönelik algısı bakımından benzerlikler taşımaktadır. Her iki araştırma da kamu görevlilerinin STÖ'lere daha çok hayırseverlik ve insani yardım rolü biçtiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Türkiye'deki STÖ'lere yönelik olumsuz algılara ilişkin olarak menfaat düşkünlüğü ve kurumsallaşamama algısı iki araştırmada da ortak bulgu olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle kamu görevlilerinin STÖ algısı konusunda bir iyileşme yaşandığını söylemek zordur.

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
3.4. STÖ'lerin hizmet sunumunda yer alabilmesi için uygun koşullar sağlanır.	İHEB Madde 20-21	3.4.1. STÖ'lerin hizmet sunabileceği alanları ve koşulları tanımlayan düzenlemelerin varlığı
	BM Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi Madde 21-22-25	3.4.2. Hizmet sunan STÖ'lerin çalışma koşulları ve tabii olduğu kurallar
	AİHS Madde 11	

Türkiye'de STÖ'lerin hizmet sunumuna ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. STÖ'ler Dernekler Kanunu'nun 30. maddesi ve Türk Medeni Kanunu'nun 116. maddesinde ifade edilen hizmetler hariç, gerekli izinleri almak ve uygun koşulları yerine getirmek suretiyle hizmet sunumunda yer alabilirler. Söz konusu izinler ilgili bakanlıklarca sağlanmaktadır. Örneğin okul kurmak için Millî Eğitim Bakanlığı, hastane ya da sağlık merkezi açabilmek Sağlık Bakanlığı'nın denetiminde, ilgisi kapsamındadır. Ayrıca Dernekler Kanunu'nun 30 (c) maddesi: **"Askerliğe, millî savunma ve genel kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamaz, bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp veya eğitim yerleri açamazlar"** demektedir.

Bu sınırlama ve izin usulü örgütlenme özgürlüğü bakımından meşru düzenlemeler olmakla birlikte, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli mültecilere yönelik hizmet sunmak isteyen STÖ'lerin ve uluslararası kuruluşların 2018'de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yaptığı **"Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Hizmetler Hk."**⁶⁷ başlıklı duyuru halen geçerliliğini korumaktadır. Duyuruda veri toplanması ile ilgili olarak **"6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu"** hariç **"meşru"** ve **"açık"** bir yasal dayanak ifade edilmemiştir. Bu kapsamda STÖ'lerin ve uluslararası kuruluşların özel ihtiyaç sahibi çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine yönelik psiko-sosyal destek, vaka yönetimi, hane ziyareti, bireysel ve grup görüşmeleri, danışma ve yönlendirme, bilgilendirme seminerleri vb. izne tabii tutulmuştur. Kaç STÖ'nün ve uluslararası kuruluşun söz konusu faaliyetler için izin başvurusu yaptığı, kaç tanesinin alabildiği, kaç tanesinin reddedildiği konusunda kamuoyuyla paylaşılan açık bir bilgi bulunmamaktadır.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
3.5. Örgütlenmelerin gönüllülerle çalışmasını kolaylaştıran bir yasal çerçeve olmalıdır.	BM Genel Kurul Kararı /RES/52/17	3.5.1 Dernek ve vakıflarda gönüllü olan kişi sayısı
		3.5.2. Dernek ve vakıflarda gönüllü hizmet süresi
	AB Destekleri için Kılavuz	3.5.3. Gönüllülük ile ilgili mevcut yasal düzenlemeler ve idari işlemler
		3.5.4. Gönüllülük ile ilgili yasal iyileştirmeler

Türkiye'de, Dernekler Kanunu'nun 13. maddesi "dernek hizmetleri gönüllüler veya yönetim kurulu kararı ile göreve başlatılan ücretliler aracılığıyla yürütülür" demesine rağmen, "gönüllüğü" tanımlayan herhangi bir düzenleme yoktur⁶⁸. Bununla birlikte Türkiye'de bir "gönüllülük yasası" için çalışmalar yapılmaktadır⁶⁹. STİGM verilerine göre, Türkiye'de derneklerde çalışan gönüllü sayısını gösterir tablo aşağıdaki gibidir⁷⁰. STİGM 2020 verilerini henüz açıklamamıştır:

67. <<https://bit.ly/36ZQK79>>

68. Kübra Doğan-Yenisey, Gönüllülük ve Hukuki Çerçevesi, Türkiye'de Gönüllülük, Deneyimler, Sınırlıklar ve Yeni Açılımlar içinde Emre Erdoğan, Pınar Uyan, Nurhan Yentürk, Laden Yurttagüler (der), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., Kasım 2020, s.179-204; Nihat Erdoğan, Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü ve Profesyonel Çalışma, İlke İlim Kültür Eğitim Vakfı, 2020, s. 237.

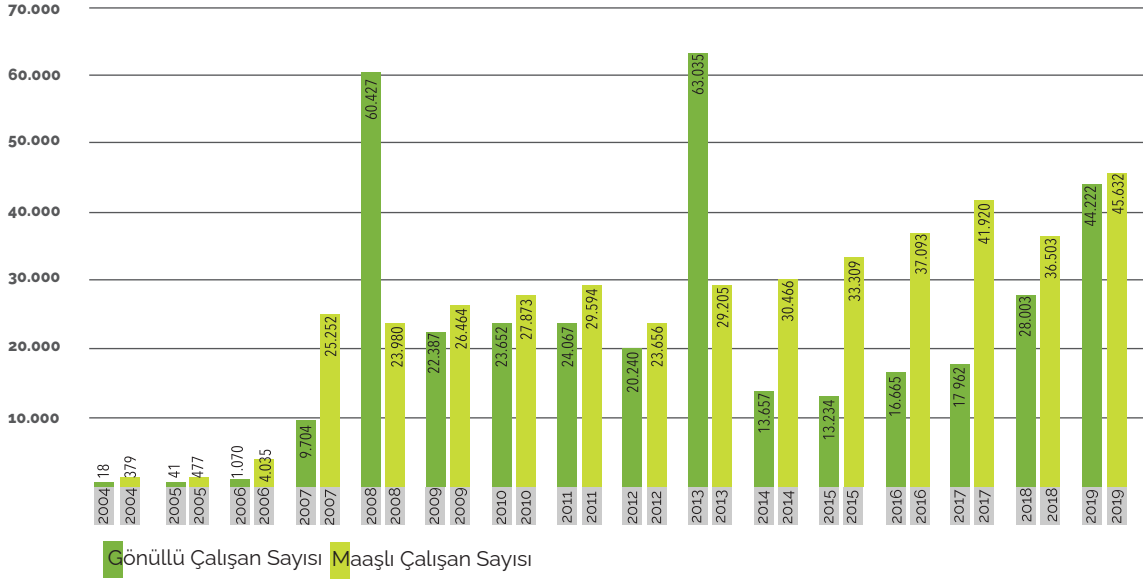
69: Sivil Toplum Sektörü, Atölye Raporu: "Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye'de Gönüllülük Süreçlerini Güçlendirilmesi Çalıştayı" 17 Ekim 2019, <<https://bit.ly/3sbdHxg>>

70: STİGM, <<https://bit.ly/3uJLsHz>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

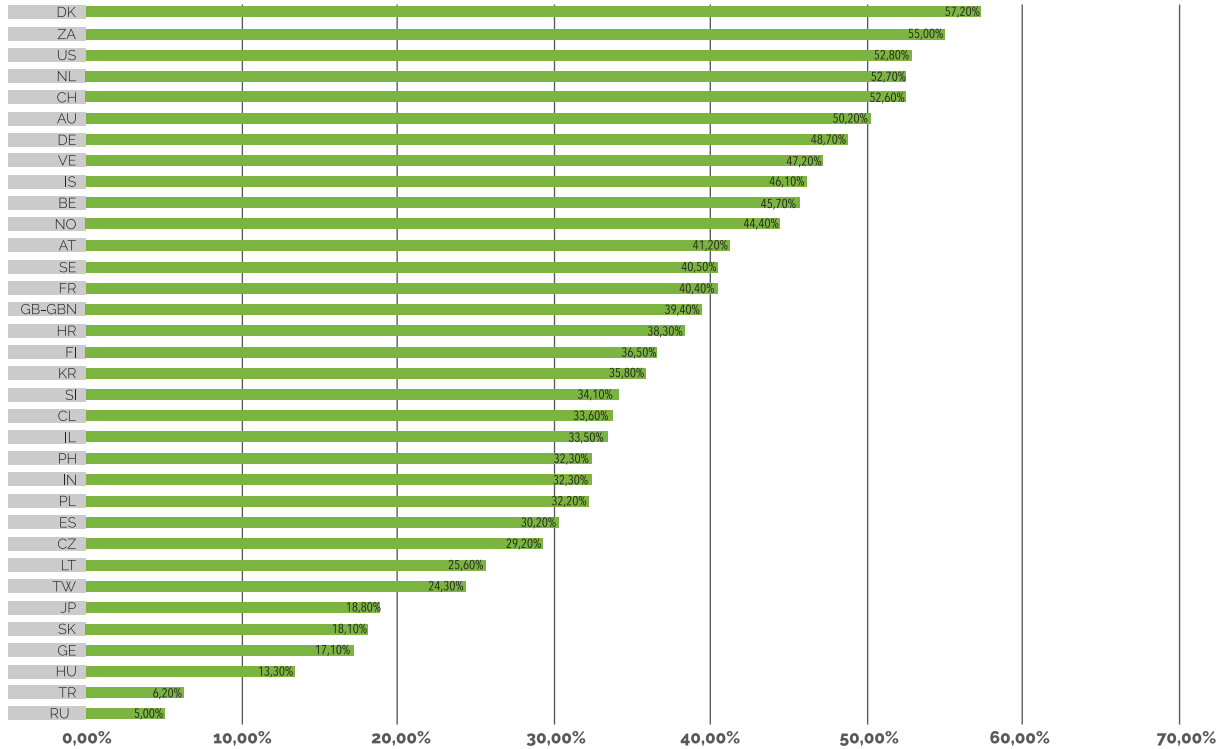
2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

Tüm Türkiye Yıllara Göre Çalışan Sayısı

Yeni Vakıfların gönüllü sayısı konusunda VGM tarafından paylaşılan bir veri bulunmamaktadır. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Programı 2014 yılı sonuçlarının analiz edildiği aşağıdaki grafikte de gösterildiği üzere Türkiye'de yetişkinler arasında herhangi bir gönüllülük faaliyetinde bulunanların oranı sadece % 6,2'dir. Araştırmanın sunduğu karşılaştırmalı tablo⁷¹ aşağıdaki gibidir:

Gönüllülük Yapanların Oranı

BİLGİ STÇM ve BİLGİ GÖÇ 2019 sonbaharında "Türkiye Gönüllülük Araştırması 2019: Gönüllü Profili, Gönüllülerin Koşulları ve Kazanımları" başlıklı bir araştırma gerçekleştirmiştir. İnternet üzerinden yapılan niceliksel araştırmaya 1.016 kişi katılmıştır. Araştırma sınırlılıklarına rağmen son yıllarda gönüllülük

71 ISSP Research Group (2016), aktaran Emre Erdoğan & Pinar Uyan-Semerci, Türkiye Gönüllülük Araştırması 2019: Gönüllü Profili, Gönüllülerin Koşulları ve Kazanımları, Türkiye'de Gönüllülük, Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar içinde, a.g.e, Şekil-1, s. 3

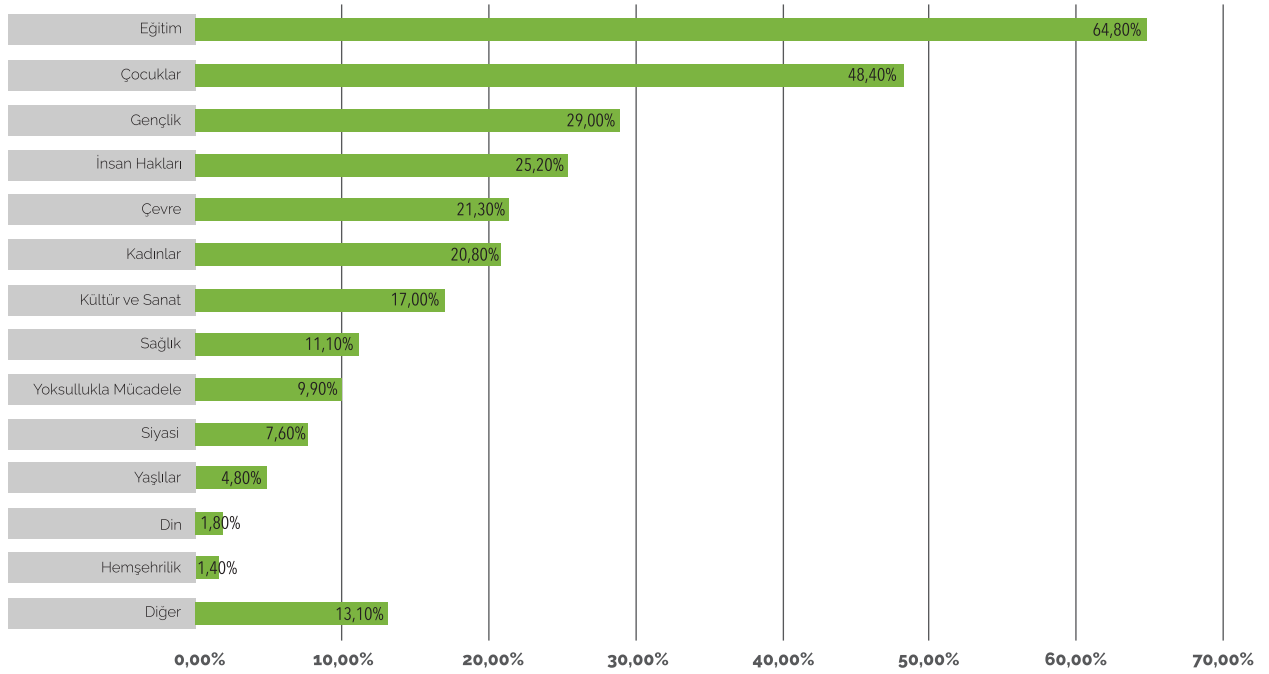
2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

konusunda yapılan tek araştırmadır. Araştırma sonuçlarına göre kendisini "gönüllü" olarak tanımlayanlardan babası üniversite mezunu olanların oranı %21, annesi üniversite mezunu olanları oranı %13'tür. Bu oran Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu vesileyle araştırma "kültürel sermaye" konusuna dikkat çekmektedir. Ailede eğitim oranı yükseldikçe STÖ'lere gönüllü katılım da yükselmektedir.

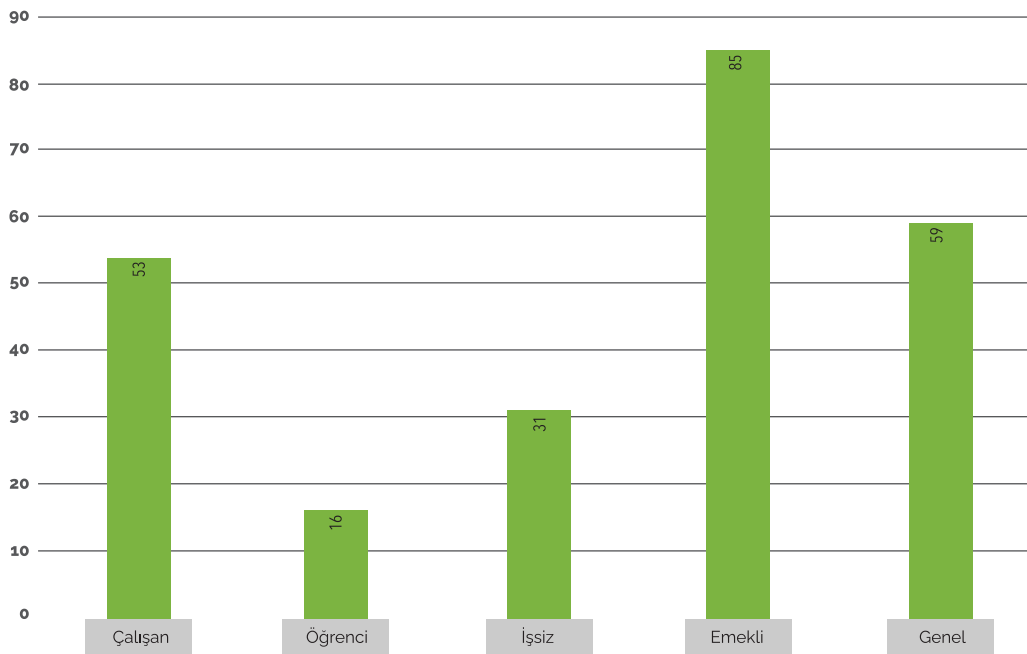
Türkiye Gönüllülük Araştırması 2019 verilerine göre en fazla gönüllülük eğitim ve çocuk alanında gerçekleşmektedir⁷².

Gönüllü Olarak Çalışılan Kurumun Ana Çalışma Alanı

Gönüllülerin ortalama gönüllülük süresi genel olarak 59 aydır. Çalışma durumuna göre en yüksek oran emeklilerden ve çalışanlardan oluşmaktadır:

Ortalama Gönüllülük Süresi

72. Emre Erdoğan & Pınar Uyan-Semerci, Türkiye Gönüllülük Araştırması 2019: Gönüllü Profili, Gönüllülerin Koşulları ve Kazanımları, Türkiye'de Gönüllülük, Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar içinde, a.g.e, Şekil-3, s. 6

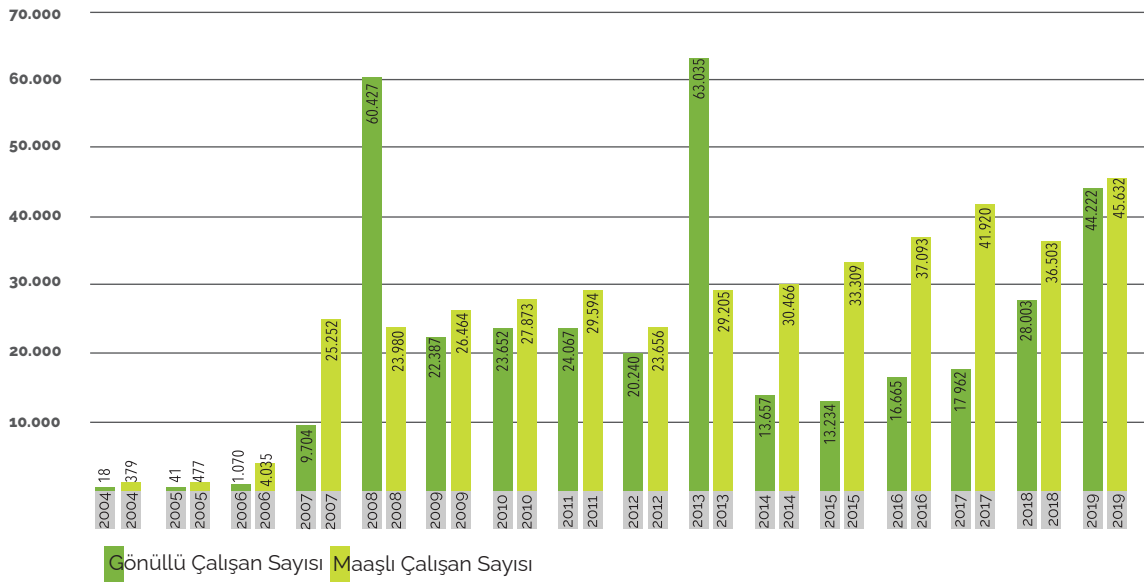
2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

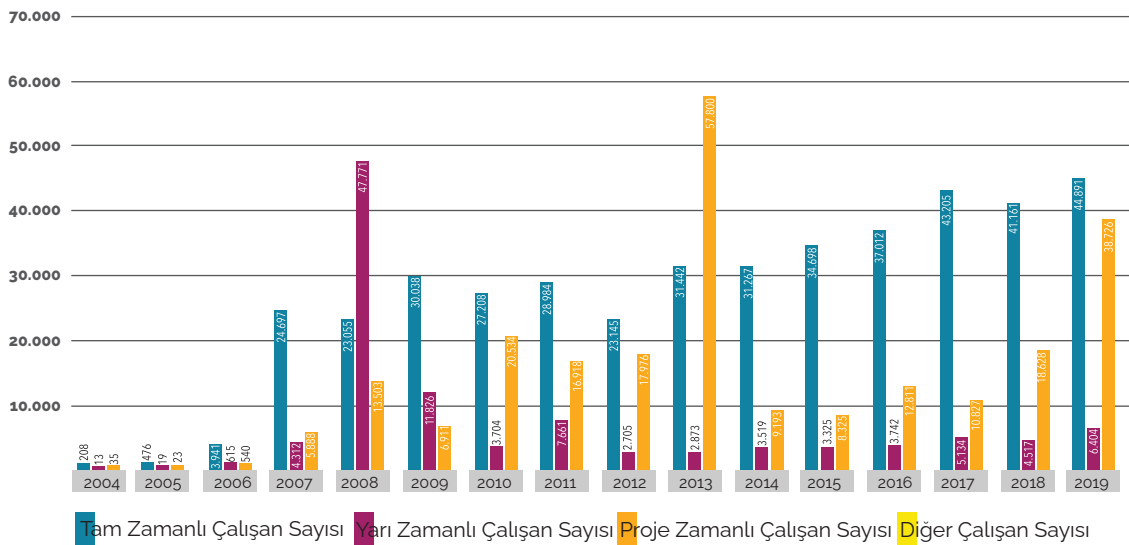
Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
3.6. STÖ'lerin ücretli çalışan istihdam etmesini kolaylaştıran bir yasal çerçeve olmalıdır.	AB Destekleri için Kılavuz	3.6.1. Dernek ve vakıflarda ücretli çalışan kişi sayısı
		3.6.2. Dernek ve vakıflarda ücretli çalışanların toplam istihdama oranı
		3.6.3. Ücretli istihdamı ile ilgili mevcut yasal ve idari kısıtlar
		3.6.4. Ücretli istihdamı ile ilgili yasal iyileştirmeler

STİGM verilerine göre 2019 itibariyle derneklerde maaşlı çalışan sayısı 45.632'dir. Buna karşılık çalışanların yıllara ve süre tipine göre sayıları aşağıdaki gibidir⁷³:

Tüm Türkiye Yıllara Göre Çalışan Sayısı

Tüm Türkiye Yıllara ve Süre Tipine Göre Çalışan Sayıları

73. STİGM, <<https://bit.ly/3wLsH2z>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.3. Devletin, örgütlenmelerin haklarını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü

STİGM tarafından açıklanan verilere göre derneklerde maaşlı çalışan sayısı ile süre tipine göre maaşlı çalışan sayısı arasında belirgin bir farklılık vardır. Yukarıdaki verilere göre tam zamanlı, proje zamanlı ve yarı zamanlı olarak derneklerde çalışan sayısı toplamda 89.854'dür. STİGM'in derneklerde maaşlı çalışanlara dair verileri açıklarken hangi veriyi baz aldığına dair bir açıklama yoktur. Verilerin DERBİS sistemi üzerinde derneklerin verdikleri beyannamelere göre açıklandığı bilinmektedir. Ancak bu verilerin doğrulanması ve işlenmesi süreci bazı sorulara neden olmaktadır. VGM mülhak ve cemaat vakıflarında çalışanlara dair verileri açıklamakla birlikte Yeni Vakıflarda çalışanlara dair bir veri açıklamamaktadır. VGM bu konudaki bilgi edinme başvurularına cevap vermemekte ve bilgi web sitesine yönlendirmektedir. Ancak web sitesinde de istenen bilgiler yer almamaktadır.

Buradan hareketle derneklerde ve vakıflarda istihdam edilenlerin toplam istihdama oranını hesaplamak mümkün değildir. TÜİK verileri STÖ'lerde istihdam edilenleri ayrı bir kategori olarak göstermemektedir⁷⁴. Bununla birlikte proje kapsamında oluşturulan çalışma grubu toplantılarında TÜİK uzmanları kendi kullandıkları verilerin STİGM ve VGM kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir.

STÖ'lerde istihdama ilişkin dair ayrı bir mevzuat bulunmamaktadır. Yürürlükteki SGK Kanunu ve İş Kanunu STÖ'lerde çalışanlar için de geçerlidir. Bu konuda "iyileştirme" olarak tanımlanabilecek herhangi bir değişiklik ya da reform yapılmamıştır. STÖ'lerde çalışanlara dair belirgin bir idari kısıtlama bulunmamasıyla beraber, belli iş kollarıyla ilgili olarak, (örneğin doktorluk, psikologluk, sürücülük, vb.) Türk Ceza Kanunu 53. maddede ifade edilen sınırlamalar STÖ'ler için de geçerlidir.

2.4. Politik ve kamusal işlere katılım hakkı

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
4.1. Örgütlenmelerin de bireyler gibi kamu hizmetlerinden eşitçe yararlanma hakkı vardır.	BM İnsan Hakları Konseyinin A/HRC/22/L.13 sayılı Kararı	4.1.1. Politik yönelimlerine bakılmaksızın bütün örgütlenmelerin her türlü kamu hizmetinden yararlanması için mekanizmaların varlığı

Türkiye'de politik yönelimlerine bakılmaksızın bütün örgütlenmelerin her türlü kamu hizmetinden yararlanması için genel bir düzenleme bulunmamaktadır. STÖ'lerin yaygın olarak yerel yönetimlerle çalışabildiği söylenebilir⁷⁵. Ancak valiliklerin ve belediyelerin sunduğu hizmetlerden faydalanma konusunun "politik yönelimlere bakılmaksızın" kriterini taşıdığı söylenemez.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
4.2. Sivil toplum örgütleri yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde yasa yapımı ve politika süreçlerine dahil edilmelidir.	Rec(2007)14	4.2.1. STÖ'ler ve kamu kurumları arasında diyalog, katılım ve işbirliğine dair çerçeve yasanın varlığı
	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Yurttaşların Yerel Kamusal Yaşama Katılımına İlişkin CM/Rec(2018)4 sayılı Tavsiye Kararı	4.2.2. Kamu kurumları ve STÖ'ler arasında düzenli ve sistematik danışma mekanizmalarının varlığı
	Avrupa Konseyi Politik Karar Alma Süreçlerine Sivil Katılım Rehberi	4.2.3. STÖ'ler ve kamu kurumları arasında diyalog ve işbirliği yapılarının ve mekanizmalarının niteliği (işlevi, etkisi, STÖ temsili, STÖ'ler arası eşitlik, görünürlük, hükümetin ve sivil toplumun bu mekanizmalara dair algısı, vb.)
	İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi, Madde 7 ve 8	4.2.4. Hükümet ya da kamu idaresinin sivil toplum örgütleriyle yaptığı bilgilendirme ya da istişareler 4.2.5. STÖ'lerle istişare edilen kanun/yönetmelik, strateji ve politika reformlarının oranı

74. TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2020-37484>

75. Bu konuda bkz. Ulaş Bayraktar, Demokratik Kentisel Yönetişimde Güçlenen Sivil Toplum ve Etkin İş Birlikleri, TESEV, Ocak 2020, <<https://bit.ly/3mJRRQ4>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.4. Politik ve kamusal işlere katılım hakkı

Türkiye'de STÖ'ler ve kamu kurumları arasında diyalog, katılım ve iş birliğine dair çerçeve bir yasa yoktur. Belediyeler Kanunu'nun Hemşehri hukuku başlıklı 13. maddesi ve Stratejik Plan Performans Programı ile ilgili 41. maddesi hariç⁷⁶, yurttaşların kendileriyle ilgili karar verme süreçlerine katılımını alenen ya da net bir şekilde ifade eden herhangi bir yasal düzenleme yoktur. STÖ'ler ve kamu kurumları arasında diyalog, katılım ve iş birliğine dair mevcut düzenlemeler son derece dağınık bir nitelik taşımaktadır ve STÖ'lerin süreçlere dahil edilmesi tümüyle idarenin inisiyatifindedir. Merkezi idarenin sivil toplum örgütleriyle yaptığı bilgilendirme ve istişare süreçleri hakkında STGM'nin Katılım Hakkı Projesi kapsamında hazırladığı pilot raporda⁷⁷ da görüleceği üzere bu konudaki en açık iki mekanizmanın ilgili mevzuat gereği Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olduğu görülmektedir.

STÖ'ler ve merkezi idareyle diyalog, katılım ve iş birliğine dair verilebilecek bir iyi örnek Vakıflar Meclisidir. Vakıflar Meclisi, Vakıflar Kanunu'nun 43. ve 46. maddeleri ve Vakıflar Yönetmeliği'nin 96-120. maddeleriyle düzenlenmiştir. Vakıflar Meclisi 15 üyeden oluşur. Vakıflar Meclisinin 10 üyesi atamayla görev yapar. Vakıflar Meclisinin 5 üyesi ise **"yeni vakıflarca seçilecek üç, mülhak ve cemaat vakıflarınca seçilecek birer üye"**den oluşur. Vakıflar Meclisinin 5 üyesinin seçimle belirlenmesi katılım açısından objektif bir kriter olarak ele alınabilir. Bununla birlikte seçilme şartları Vakıflar Yönetmeliği'nin (Resmî Gazete Tarihi: 27.09.2008 / Sayısı: 27010) 97. maddesindeki şartlar sınırlayıcı niteliktedir: Devlet Memurları Kanunu'na uygunluk, Yükseköğrenim mezunu olma ve kesinleşmiş mahkeme kararıyla vakıf yöneticiliğinden alınmamış olmak sınırlayıcı niteliktedir.

STÖ'ler ve merkezi idareyle diyalog, katılım ve iş birliğine dair son dönemde bahsedilmesi gereken en önemli düzenleme STİGM'in hazırladığı **"Sivil Toplum İstişare Kurulu Görev Ve Çalışma Yönergesi"**⁷⁸dir. Yönerge mevzuat hiyerarşisi bakımından en alt seviyede olan bir düzenlemedir. Vakıflar Meclisinin kanun ve yönetmelikle düzenlenmiş olmasını göz önüne alacak olursak, konunun bir yönerge ile düzenlenmiş olmasının altının çizilmesi gerekir. Bununla birlikte yönerge "sivil toplumla istişare" hakkında olmasına rağmen, STÖ'lerle herhangi bir istişare yapılmaksızın hazırlanıp yayınlanmıştır. Yönergenin 8. maddesinde "yılıda en az iki kez" toplanır ifadesi yer almaktadır.

Kurul'un ilk toplantısının herhangi bir duyuru yapılmaksızın gerçekleştirilmiştir. Toplantıya dair bilgiler ancak sosyal medya aracılığıyla edinilebilmiştir. Yönergenin 6 (c). maddesi Kurulda yer alacak olan STÖ'ler hakkındaki kriterleri belirlemektedir. Bunlar özel statü taşıyıp taşımadığı (kamu yararı, vergi muafiyeti vb.), üye sayısı, mali büyüklük, ülke genelindeki şube ve temsilcilik sayısıdır. Uzmanlık ve deneyim kriterleri arasında yer almamaktadır. Kurulda yer alacak STÖ sayısı belli değildir. Kurulda yer alacak STÖ'leri Vakıflar Meclisinde olduğu gibi seçimle iş başına gelmemektedir. Kurula dahil olacak STÖ'ler İçişleri Bakanı belirlemektedir. Sonuçta kurulda yer alacak STÖ'ler idarenin inisiyatifine bırakılmıştır.

Yasama organı olan TBMM'de STÖ'lerin aktif katılımı için en uygun mekanizma TBMM İhtisas Komisyonlarıdır⁷⁹. Ancak ihtisas komisyonlarının çalışmalarına STÖ'lerin katılımı da merkezi idarede olduğu tamamen komisyonların inisiyatifindedir.

76. Belediyelerin Stratejik Planlama Süreçlerine STÖ'lerin Katılımı Hakkında Bilgi Notu, STGM, 7 Ocak 2020, <https://www.katilimhakkı.org/ornek-yayin-2-proje-katilim-hakki/>

77. Katılım Hakkı, STGM, <https://www.katilimhakkı.org/>

77. STİGM, <<https://bit.ly/3wPCOZY>>

79. TBMM Komisyonlar, <https://komisyon.tbmm.gov.tr/>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.5. Kaynak arama, erişim ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.1.Örgütlenmeler faaliyetlerine destek olmak amacıyla çeşitli yerel ve yabancı kaynaklardan fon arayışına girebilir ve bu fonlardan yararlanabilirler.	İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi, Madde 13	5.1.1. Örgütlenmelerin kaynaklarını nasıl kullanacaklarına ilişkin tabi olduğu kurallar
	Rec(2007)14	5.1.2. Tüzel kişiliği olmayanların finansman ve kaynak kullanma koşulları
	BM İnsan Hakları Konseyinin A/HRC/22/L.13 sayılı Kararı	5.1.3. Örgütlenmelerin yabancı kaynaklara erişimle ilgili tabi olduğu kurallar
		5.1.4. Yabancı kaynaklara erişimde öngörülen bildirim yükümlülüğünün ihlali nedeniyle düzenlenen idari para cezaları

STÖ'ler önceden bildirimde bulunmak şartıyla yurtdışından aynı ve nakdi yardım alabilir. Bu konu Dernekler Kanunu'nun 21.maddesi ve Vakıflar Kanunu'nun 25. maddesinde düzenlenmiştir. Dernekler, Dernekler Yönetmeliği'nin 18 ve 19. maddelerine göre yönetmeliğin Ek-4 Yurtdışından Yardım Alma Bildirimi doldurup mülki amirliğe sunmak zorundadırlar. Vakıflar ise Vakıflar Yönetmeliği Madde 35'te ifade edilen Ek 3 Yurt Dışından Yardım Alma Bildirimi doldurup mülki amirliğe sunmak zorundadır.

Bildirim yapmayan derneklere Dernekler Kanunu'nun (Tarih 2004; No: 5253) 32 (k) maddesi gereği **"beş bin Türk lirasından yüz bin Türk lirasına kadar idari para cezası verilir."** Benzer şekilde yurtdışından alınan yardımları bildirmeyen Vakıflara, Vakıflar Kanunu'nun (Tarih 2008; No: 5737) 11. maddesi gereği idari para cezası uygulanır.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.2. Örgütlenmelerin bireysel ve kurumsal bağışçılardan destek alması kolaylaştırılır; yardım ve bağış faaliyetleri ancak gümrük, döviz ve para aklama veya seçimler ve siyasi partiler ile ilgili mevzuat çerçevesinde sınırlanabilir.	Rec(2007)14	5.2.1. Mevzuatın, örgütlenmelerin yardım ve bağış toplamasını kolaylaştırması/teşvik etmesi
	Barışçıl Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü ile ilgili BM Özel Raportörünün A/HRC/23/39 sayılı raporu	5.2.2. Yardım ve bağış toplamak için başvuru usulleri
		5.2.3. Bağışçılara yönelik teşvikler (bireysel ve kurumsal)
		5.2.4. Yardım toplama izni başvurusu yapan dernek ve vakıfların sayısı, kabul ve ret oranı, reddedilme gerekçeleri
		5.2.5. Örgütlenmelerin yardım ve bağış gelirleri & toplam gelirlerine oranı

Türkiye'de STÖ'lerin bağış ve yardım toplaması iki ayrı rejime tabiidir. Ancak STÖ'lerle ilgili mevzuatın, STÖ'lerin yardım ve bağış toplamasını kolaylaştırdığı ya da teşvik ettiğini söylenemez.

Bağış kabul etme

Türkiye'de STÖ'lere bağış yapılması durumunda vergi muafiyeti gibi teşvik edici önlemler son derece sınırlıdır. Bunun istisnası 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanunu'nun 9. maddesine göre "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları"na yapılan bağışlardır. Bu bağışlar "vergi, resim, harç ve fonlardan" muaf tutulmuştur. Ancak "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları" Yeni Vakıf statüsünde olmasına rağmen Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kurmuş olduğu vakıflardır. Yani bir STÖ olarak değerlendirilmeleri mümkün değildir.

Konuyla ilgili diğer bir muafiyet Türkiye Kızılay Derneği'ne ve Türkiye Yeşilay Cemiyeti'ne yapılan bağışlardır. Bu kurumlara yapılan nakdi bağışlar ve yardımların tamamı 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 89 uncu maddesinin birinci fıkrasının 11 numaralı bendi ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin 1-f. maddesi uyarınca gelir veya kurum kazancından indirilir. Kızılay ve Yeşilay'a yapılan aynı

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.5. Kaynak arama, erişim ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı

bağışlar %5'lik (kalkınma öncelikli yörelerde yüzde 10) sınırlamaya tabidir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, Türkiye Kızılay Derneği dernek statüsünde olmasına rağmen, tüzüğünde de açık bir şekilde ifade edildiği gibi **"Cumhurbaşkanlığının himayeleri altındadır"**⁸⁰. Mevcut haliyle bir STÖ olarak görülüp görülemeyeceği tartışmalıdır. Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin tüzüğünde böyle bir ibare yer almamakla beraber kamu yararına dernek statüsü 1934'den beri devam etmektedir. Merkezi idareyle son derece sıkı ilişkileri bulunmaktadır. Kısacası dernek statüsünde olmasına rağmen neredeyse kamu kurumu niteliği taşıdığı söylenebilir.

STÖ kapsamında değerlendirilecek ve yapılan bağışlara vergi muafiyeti tanınan dernekler ise kamu yararına dernek statüsü tanınanlardır. Kamu yararı statüsü tanıma yetkisi Cumhurbaşkanı'na aittir. Türkiye'de kamu yararına dernek statüsü alan dernek sayısı ise 358'dir⁸¹. Benzer bir durum vakıflar için de geçerlidir. Vergi muafiyeti tanınan vakıflara yapılan bağışların %100'ü gelir ve kurum kazancından indirilir. Hangi vakıfların vergi muafiyetinden faydalanacağı konusunda da yetkili tek makam Cumhurbaşkanlığıdır. Vergi muafiyeti tanınan vakıf sayısı 292'dir⁸². Ayrıca gıda bankacılığı yapan dernek ve vakıflara bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelinin tamamı, yıllık beyanname ile bildirilen gelirden indirilir. Bunun haricinde kalan ve STÖ'lerin çoğunluğunu oluşturan dernek ve yeni vakıflara yapılan bağış ve yardımlara dair herhangi bir vergi muafiyeti, gelir ve kurum kazancından indirim gibi teşvikler bulunmadığı gibi, STÖ'lere bağış ve yardım konusunda herhangi bir politika da bulunmamaktadır.

STÖ'lerin bağış alması ise belli usullere tabiidir. Derneklerde bağışlar "gelir toplama" adı altında yapılmaktadır. Yardım toplayabilecek kişiler için kişiler yönetim kurulu kararıyla belirlenir. Ardından Yönetim Kurulu başkanının Dernekler Yönetmeliği'nin Ek 19 formunu onaylaması gerekir. Yönetim kurulunca belirlen kişiler dernekleri için topladıkları gelirler karşılığında Dernekler Yönetmeliği'nin Ek 17'de yer alan "Gelir Alındı" belgesini düzenlerler. Aynı yardımlar için ise karşılığında Dernekler Yönetmeliği'nin Ek 15 Aynı Yardım Belgesi düzenlenir. Vakıflar bağış makbuzu karşılığı bağış toplayabilirler.

Yardım Toplama

STÖ'lerin yardım toplaması ise izne tabiidir. Hem derneklerin hem de vakıfların yardım toplama faaliyetleri 2860 Sayılı Yardım Toplama Kanunu ve Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında oluşturulan askeri yönetimce hazırlanmış olan Yardım Toplama Kanunu STÖ'lerin yardım toplama izni almasını da, faaliyeti sürdürmesini de son derece zorlaştıran ağır bürokratik hükümler içermektedir. Ayrıca idareye başvuruyu kabul etmede ve faaliyet sonucunda toplanan yardımın kaderi konusunda da oldukça ölçsüz bir takdir yetkisi tanınmıştır.

"Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun" yardım toplama kanunun kapsamını yardım toplamadan yardım yapmaya genişletmiştir.

Yardım toplama ile ilgili işlemler STİGM tarafından yürütülmektedir.

İzin almadan yardım toplama hakkına sahip STÖ'ler yine Cumhurbaşkanı'nca belirlenir. İzin almadan yardım toplama hakkına sahip dernek ve yeni vakıf sayısı 30'dur. Söz konusu dernek ve vakıfların içinde en az 6 tanesi yine kamu kurum ve kuruluşlarınca kurulmuş dernek ve vakıflardan oluşmaktadır ve STÖ olma statüleri tartışmalıdır. Örneğin; Türk Diyanet Vakfı, Diyanet İşleri Başkanlığı'na; Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne; Türk Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı ise Türk Polis Teşkilatı'na hizmet etmek üzere kurulmuş özel statülü vakıflardır⁸³.

Yardım toplama izni için başvuru yapan STÖ sayısı ile ilgili veriler STİGM ve VGM tarafından paylaşılmaktadır. Bu nedenle kaç STÖ'nün yardım toplama izni başvurduğu, kaçının kabul alıp reddedildiği bilinmemektedir.

80. Türkiye Kızılay Derneği, Tüzük, <<https://bit.ly/3sesOg5>>

81. STİGM, <<https://bit.ly/2QgYqox>>

82. Gelirler İdaresi Başkanlığı, <<https://bit.ly/2OoXyxh>>

83. STİGM, <<https://bit.ly/32bPoWT>>

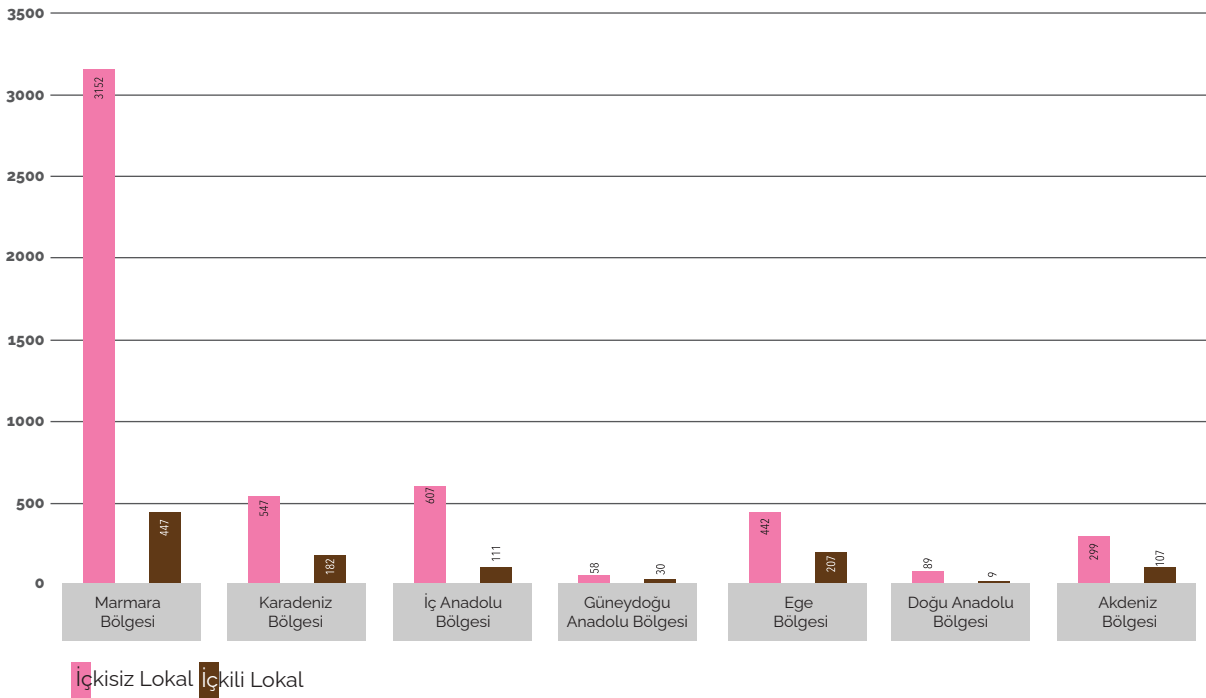
2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.5. Kaynak arama, erişim ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.3. Örgütler, özel bir izin almalarına gerek olmaksızın kar amacı gütmeyen faaliyetlerini desteklemek amacıyla yasal her türlü ekonomik ve ticari faaliyet yürütmekte serbest olmalıdır.	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler (AGİT ve Venedik Komisyonu)	5.3.1. Örgütlenmelerin gelir getirici faaliyet yürütme konusunda tabi olduğu kurallar
	Rec(2007)14	5.3.2. İktisadi işletmesi bulunan dernek ve vakıfların sayısı
		5.3.3. Dernek ve vakıfların iktisadi işletme gelirlerine uygulanan vergi oranı
		5.3.4. Dernek ve vakıfların iktisadi işletme gelirleri & toplam gelirlerine oranı

STÖ'lerin bağışlar ve yardım toplama haricinde dernekler ve vakıflar için ortak bir kaynak geliştirme yöntemi iktisadi işletmelerdir⁸⁴. Bunun haricinde dernekler, üyelerine yönelik kurdukları lokallerdeki hizmetler hariç, yaptıkları tüm faaliyetleri ücretsiz olarak sunmak zorundadır. Vakıflar ise amaçlarını gerçekleştirmek ve bu amaca uygun şekilde kullanmak üzere taşınır/taşınmaz mal ve hizmet karşılığı gelir elde edebilirler.

Kaç derneğin iktisadi işletmeye sahip olduğuna dair STİGM herhangi bir veri paylaşmamaktadır. Ancak STİGM derneklerin sahip olduğu lokallerle ilgili verileri şu şekilde paylaşmıştır:

STİGM derneklerin lokallerden elde ettikleri gelire dair herhangi bir veri paylaşmamıştır. Ayrıca STİGM iktisadi işletmesi olan derneklerin bu işletmelerden elde ettikleri gelire dair de bir veri paylaşımı yapmamaktadır. Bu nedenle derneklerin lokallerinden ve iktisadi işletmelerinden elde ettikleri gelirlerin toplam gelirlerine oranı bilinmemektedir.

VGM verilerine göre Yeni Vakıfların elde ettikleri toplam gelirleri ve bu gelirlerin kaynaklarını gösterir tablo aşağıdaki gibidir⁸⁵:

⁸⁴STİGM, Dernek ve Vakıflar için İktisadi İşletme Yönetimi Sık Sorulan Sorular, <<https://bit.ly/3shOvoT>>
⁸⁵VGM, <<https://bit.ly/3mLcKkR>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.5. Kaynak arama, erişim ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı

Mali Durum						
Aktif Varlıklar Toplamı (x1.000.000.-TL)						
	55.182	65.896	65.333	73.720	82.487	
Toplam Gelirler (x1.000.000.-TL)	Üye ödentileri	3.440	3.515	4.117	4.913	5.621
	Yurtdışından alınan yardımlar	216	199	214	236	291
	Kamu Kuruluşlarından alınan yardımlar	3.128	2.916	3.825	1.630	1.863
	Diğer bağış ve yardımlar	5.799	5.256	6.369	6.895	5.850
	İktisadi işletme gelirleri	177	236	215	269	264
	Finansal gelirler	2.537	2.866	3.969	5.443	6.938
	Diğer gelirler	3.365	3.996	5.781	5.909	6.624

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.4. Tüzel kişiliğe sahip örgütlenmeler bankacılık işlemlerine erişme ve banka hesaplarını yönetme hakkına sahiptir.	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler	5.4.1. Dernek ve vakıfların banka hesabı açarken tabi olduğu kural ve uygulamalar
	Rec(2007)14	5.4.2. Örgütlenmelerin bankacılık işlemlerinin kısıtlandığı vakalar

Dernek ve Vakıfların bankalarda hesap açabilmesi için yönetim kurulu kararı olarak, bu karar doğrultusunda noterden imza sirküleri çıkartmaları gerekmektedir. Bu sirkülerle bankada hesap açp kapayabilmektedirler. Bunun haricinde bankacılık işlemlerine yönelik özel bir sınırlama bulunmamaktadır.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.5. Devlet, kamu finansmanı ve diğer destekleyici yollarla örgütlenmelerin amaçlarını gerçekleştirme-lerini desteklemelidir	Rec(2007)14	5.5.1. Örgütlenmelere sunulan kamu fonlarına ilişkin yasal bir çerçevenin varlığı
		5.5.2. Örgütlenmelere sunulan kamu fonlarının miktarı ve örgütlerin toplam gelirin oranı
		5.5.3. Örgütlenmelere sunulan kamu fonlarındaki yıllık değişim

Türkiye'de STÖ'lere sunulan kamu fonlarına ilişkin yasal çerçeve "Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İlişkilerine Dair Kanun" ve Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanunu'nun bütçelerden yardım yapılmasına ilişkin 29. maddesi ile düzenlenmiştir. Ayrıca her kamu kurumunun kendisini çıkardığı yönergeler bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2018 Genel Faaliyet Raporuna göre dernek, vakıf, birlik ve benzeri teşekküllere yardım amacıyla yapılan cari transfer ödemesi 818 milyon TL'dir⁸⁶. Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2019 Genel Faaliyet Raporuna göre ise 841 milyon TL'dir⁸⁷. Strateji ve Bütçe Başkanlığının 2020 Genel Faaliyet Raporu raporun hazırlandığı dönem içinde henüz yayınlanmamıştır. Mevcut raporlarda hangi kurumların ve yardım amacıyla yapılan cari transfer ödemelerinin miktarı sunulmakla birlikte, bu yardımların hangi STÖ'lere ve hangi çalışmalar için yapıldığına dair bir bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla yardımların kaç STÖ'ye verildiğine dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Ancak cari transferlerin bütçe içindeki payı hakkında bilgi verilmiştir.

Dernek, vakıf, birlik ve benzeri teşekküllere yardım amacıyla yapılan cari transfer ödemelerini ve yapan kamu kurumlarını ve toplam cari transferlerin bütçe içindeki paylarını gösterir 2018-19 yıllarını gösterir tablolar aşağıdaki gibidir. Bu tablolardan hareketle dernek, vakıf, birlik ve benzeri teşekküllere yardım amacıyla yapılan cari transfer ödemelerinin toplam bütçe içindeki payını hesaplamak mümkündür.

86. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Genel Faaliyet Raporu 2018, s. 31-2, <https://bit.ly/2QpKaTc>

87. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Genel Faaliyet Raporu 2019, s. 29, <https://bit.ly/3tnlWGA>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.5. Kaynak arama, erişim ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı

2018 Yılı

Tablo 11: İdareler İtibarıyla Dernek Vakıf ve Diğer Kuruluşlara Yapılan Cari Transferler

(Bin TL)	Gerçekleşme
Milli Eğitim Bakanlığı	171.710
Kültür ve Turizm Bakanlığı	129.481
Sağlık Bakanlığı	121.857
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	119.965
Diyanet İşleri Başkanlığı	82.862
Gençlik ve Spor Bakanlığı	45.668
İçişleri Bakanlığı	27.521
Cumhurbaşkanlığı	6.000
Dışişleri Bakanlığı	1.421
Ekonomi Bakanlığı	1.150
Milli Savunma Bakanlığı	755
Türkiye Büyük Millet Meclisi	575
Adalet Bakanlığı	264
Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı	120
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	1
Genel Bütçe Kapsamındaki İdareler Toplamı	709.352
Spor Genel Müdürlüğü	101.091
TSE	7.266
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu	22
Vakıflar Genel Müdürlüğü	10
KOBİ Gel. ve Dest. İdaresi Bşk.	8
Yıldız Teknik Üniversitesi	3
Savunma Sanayi Başkanlığı	2
Özel Bütçe Kapsamındaki İdareler Toplamı	108.402
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurmu	190
Düzenleyici ve Denetleyici İdarelerin Toplamı	190
Merkezi Yönetim Toplamı	817.944

Kaynak:SSB, e-Bütçe Sistemi

Cari transferler için 2018 yılında 299 milyar 399 milyon TL ödenek öngörülmüş iken ilgili mevzuat çerçevesinde yapılan ödenek eklemeleri ile birlikte yılsonu bütçe ödeneği 328 milyar 249 milyon TL olmuştur. Yılsonu itibarıyla bu ödeneklerden yapılan bütçe gideri 322 milyar 879 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2019 Yılı

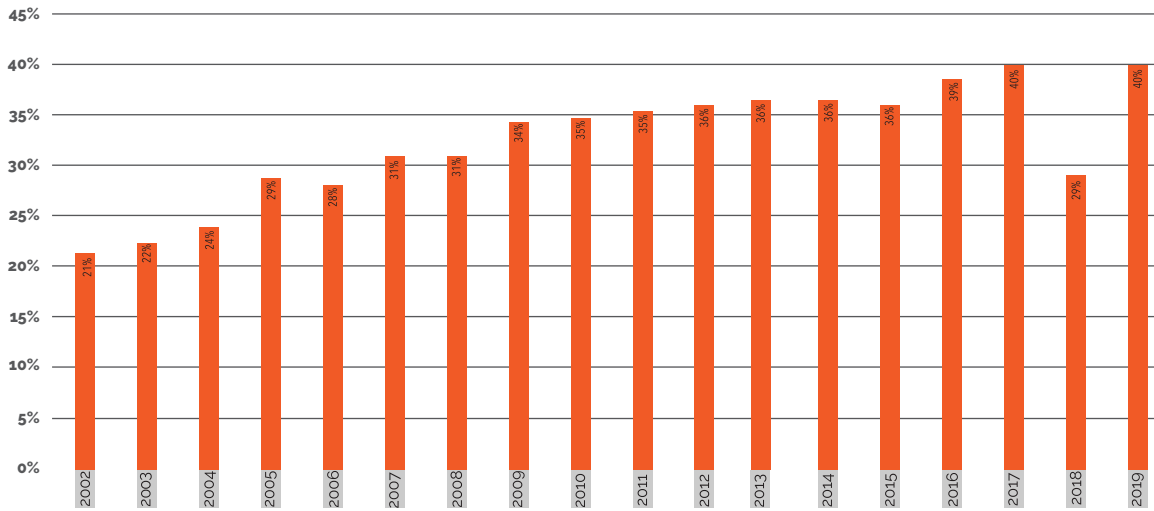
Tablo 11: İdareler İtibarıyla Dernek Vakıf ve Diğer Kuruluşlara Yapılan Cari Transferler

(Bin TL)	Gerçekleşme
Milli Eğitim Bakanlığı	428.553
Kültür ve Turizm Bakanlığı	129.031
Sağlık Bakanlığı	111.285
Gençlik ve Spor Bakanlığı	81.159
Diyanet İşleri Başkanlığı	29.290
İçişleri Bakanlığı	27.041
Dışişleri Bakanlığı	10.345
Cumhurbaşkanlığı	7.500
Milli Savunma Bakanlığı	835
Türkiye Büyük Millet Meclisi	200
Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	140
Adalet Bakanlığı	5
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	1
Genel Bütçe Kapsamındaki İdareler Toplamı	825.385
TSE	10.259
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu	2186
Burdur M. Akif. Ersoy Üniversitesi	1500
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	487
Mersin Üniversitesi	288
Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü	250
Bandırma 17 Eylül Üniversitesi	30
Vakıflar Genel Müdürlüğü	13
Firat Üniversitesi	5
Anadolu Üniversitesi	2
Düzce Üniversitesi	2
Savunma Sanayi Başkanlığı	2
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	2
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu	1
Özel Bütçe Kapsamındaki İdareler Toplamı	15.027
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurmu	113
Düzenleyici ve Denetleyici İdarelerin Toplamı	113
Merkezi Yönetim Toplamı	840.525

Kaynak:SSB, e-Bütçe Sistemi

Cari transferler için 2019 yılında 391 milyar 337 milyon TL ödenek öngörülmüş iken ilgili mevzuat çerçevesinde yapılan ödenek eklemeleri ile birlikte yıl sonu bütçe ödeneği 402 milyar 222 milyon TL olmuştur. Yıl sonu itibarıyla bu ödeneklerden yapılan bütçe gideri 400 milyar 316 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2002-2019 Dönemi Cari Transferleri Bütçe İçindeki Payı (%)

Not: 2002-2019 dönemi verileri Merkezi Bütçe bazında oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablolardan hareketle dernek, vakıf, birlik ve benzeri teşekküllere yardım amacıyla yapılan cari transfer ödemelerinin bütçe içindeki payı 2018 için %0,20 ve 2019 için %0,21'dir. Mevcut haliyle 2018 ve 2019 arası dönem için yıllık değişim dernek, vakıf, birlik ve benzeri teşekküllere yardım amacıyla yapılan cari transfer ödemeler bakımından %0,01'dir.

STÖ'lere yönelik kamu fonlarının kullanılmasıyla ilgili bir diğer konu sermaye transferleridir. Dernek, vakıf, birlik ve benzeri kuruluşlara yardım amacıyla 2018 yılında gerçekleşen sermaye transferi tutarı 30 milyon TL'dir⁸⁸, 2019 yılında ise söz konusu miktar 93 milyon⁸⁹ olmuştur. Sermaye transferinin hangi dernek,

88. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Genel Faaliyet Raporu 2018, s. 38-9, <<https://bit.ly/2OpKaTc>>

89. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Genel Faaliyet Raporu 2019, s. 36-7, <<https://bit.ly/3tnlWGA>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.5. Kaynak arama, erişim ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı

vakıf, birlik ve benzeri kuruluşlara yardım amacıyla yapıldığı ve konuları hakkında bir bilgi mevcut değildir. Sermaye transferlerini yapan kamu kurumları ve karşılaştırmalı tablo aşağıdaki gibidir. Bu tablolardan hareketle dernek, vakıf, birlik ve benzeri teşekküllere yardım amacıyla yapılan sermaye transferlerinin toplam bütçe içindeki payını hesaplamak mümkündür.

2018 Yılı
Tablo 12:İdareler İtibarıyla Dernek Vakıf ve Diğer Kuruluşlara Yapılan Sermaye Transferleri

(Bin TL)	Gerçekleşme
Kültür ve Turizm Bakanlığı	5.531
Gençlik ve Spor Bakanlığı	22.715
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	1.790
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	404
Merkezi Yönetim Toplamı	30.440

Kaynak:SSB, e-Bütçe Sistemi

Sermaye transferleri için 2018 yılında 15 milyar 324 milyon TL ödenek öngörülmüş iken ilgili mevzuat çerçevesinde yapılan ödenek eklemeleri ile birlikte toplam bütçe ödeneği 20 milyar 608 milyon TL olmuştur. Bu ödeneklerden yapılan bütçe gideri 16 milyar 746 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu tutarın 16 milyar 451 milyon TL'si yurtiçi sermaye transferlerinden, 294 milyon TL'si ise yurtdışı sermaye transferlerinden oluşmaktadır.

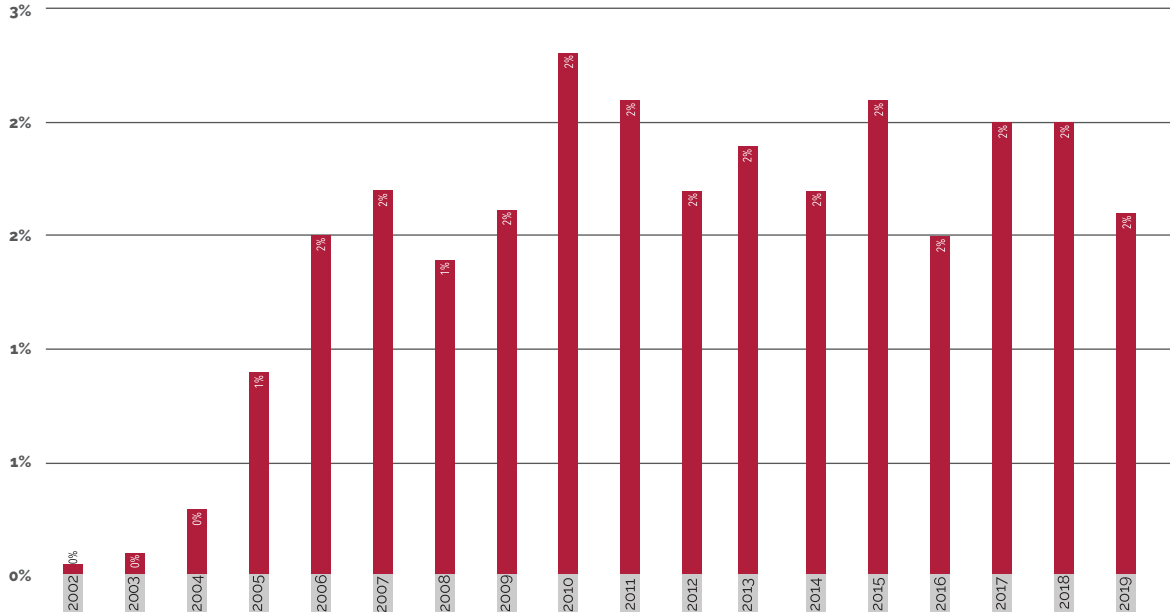
2019 Yılı
Tablo 12:İdareler İtibarıyla Dernek Vakıf ve Diğer Kuruluşlara Yapılan Sermaye Transferleri

(Bin TL)	Gerçekleşme
Kültür ve Turizm Bakanlığı	83.462
Gençlik ve Spor Bakanlığı	7.159
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	1.768
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	467
Merkezi Yönetim Toplamı	92.856

Kaynak:SSB, e-Bütçe Sistemi

Sermaye transferleri için 2019 yılında 10 milyar 46 milyon TL ödenek öngörülmüş iken ilgili mevzuat çerçevesinde yapılan ödenek eklemeleri ile birlikte toplam bütçe ödeneği 19 milyar 919 milyon TL olmuştur. Bu ödeneklerden yapılan bütçe gideri 16 milyar 316 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu tutarın 16 milyar 26 milyon TL'si yurtiçi sermaye transferlerinden, 290 milyon TL'si ise yurtdışı sermaye transferlerinden oluşmaktadır.

2002-2019 Dönemi Sermaye Transferlerinin Bütçe İçindeki Payı (%)

Not: 2002-2019 dönemi verileri Merkezi Bütçe bazında oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablolardan hareketle dernek, vakıf, birlik ve benzeri teşekküllere yardım amacıyla yapılan sermaye transferlerinin bütçe içindeki payı 2018 için %0,18, 2019 için %0,56'dır.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.6. Her türlü devlet desteği açık ve nesnel kriterlere bağlı olmalıdır.	Rec(2007)14	5.6.1. Kamu fonlarının başvuru ve değerlendirme sürecinin nesnellığı, şeffaflığı 5.6.2. Örgütlenmelerin kamu kurumlarının verdiği fonlara dair algısında iyileşme (şeffaflık, hakkaniyet, eşitlik, vb.)
	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler	5.6.3. Kamu kaynaklarından örgütlenmelere sağlanan aynı ve nakdi yardımların bilgisinin herkesin erişimine açık olması

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.5. Kaynak arama, erişim ve kaynaklarını güvence altına alma hakkı

Kamu kurumlarının STÖ'lere aktardığı fonlar "proje başvuruları" olarak gerçekleştirildiğinde, bu başvuruların usulleri, formlar ve tarihler ilgili kamu kurumlarının web sitelerinde ilan edilmektedir. Bununla birlikte proje başvuruları dışında kamu kurumlarından STÖ'lere aktarılan fonların hangi usullere göre aktarıldığı, kriterler ve değerlendirme süreçleri konusunda açık bir bilgi yoktur. Bu durum şeffaflık, hakaniyet ve eşitlik kriterleri bakımından sorunlu görülmektedir. Özellikle İl Özel İdarelerinin dernek ve vakıflara yaptığı yardımlar hakkında, Sayıştay mevzuata aykırılıklar tespit etmiştir⁹⁰.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.7. STÖ'ler farklı gelir kaynakları için vergi avantajlarına erişebilmelidir.	Rec(2007)14	5.7.1. STÖ'lerin vergi mükellefiyetleri
	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler	5.7.2. STÖ'lere yönelik vergi avantajları (indirim & muafiyet)

Türkiye'de STÖ'lerin "**kâr amacı gütmeyen kuruluşlar**" olarak anılmasına rağmen dernekleri ve yeni vakıfları da içerecek şekilde vergilendirilmesi gerçek kişilerin vergilendirilmesiyle neredeyse aynıdır. Dernekler ve vakıflar Gelir Vergisi Kanunu'na tabiidirler. TÜSEV tarafından hazırlanan "**Vakıf ve Dernekleri İlgilendiren Vergi Uygulamaları Ve Kamu Yararı Statüsü**"⁹¹ başlıklı çalışmada ortaya konduğu üzere, Türkiye'de dernekler ve vakıflar için sağlanan az sayıda istisna sadece kamu yararı ya da vergi muafiyeti statüsüne sahip olanlara özgülenmiştir.

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
5.8. STÖ'lerin tabii olduğu finansal kurallar basit ve ölçekleriyle uyumlu olmalıdır.	AB Destekleri için Kılavuz	5.8.1. Vergi işlemlerinde STÖ'lere uygulanan usüller
		5.8.2. Muhasebe işlemlerinde STÖ'lere uygulanan usüller
		5.8.3. İlgili kamu kurumlarında STÖ'lerin muhasebe ve finans uygulamaları için destek alabilecekleri birimlerin olması

Türkiye'de STÖ'ler (Dernek ve Yeni Vakıf) kurumlar vergisine tabii değildirler. Ancak derneklerin ve yeni vakıflar kurumlar vergisine tabii olmasalar bile Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2(5). maddesine göre iktisadi işletmeleri kurumlar vergisine tabiidir. Ayrıca iktisadi işletmeleri bulunmasa bile dernekler ve yeni vakıflar bağlı buldukları vergi dairelerine başvurarak bir vergi numarası almak zorundadırlar. Yukarıda bahsi geçen vergilendirme usullerine ek olarak vergi dairesi başkanlıklarının çıkardığı "özelge"ler bulunmaktadır. Özelge mali idarenin derneklerin ve yeni vakıfların yaptığı ödemelere dair vergilendirme usullerinden bahsetmektedir. Buna göre:

- Bir hizmet sözleşmesine dayalı olarak işçi-işveren ilişkisi doğuracak şekilde yaptırılması halinde, yapılan ödemelerin ücret kabul edilerek Gelir Vergisi Kanunu'nun 61, 63, 94, 103 ve 104 üncü maddelerine göre vergilendirilmesi,
- Esnaf muafılığı kapsamında faaliyette bulunanlara yaptırılması halinde, bunlara yapılan ödemeler üzerinden, Gelir Vergisi Kanunu'nun 94/13-d maddesi gereğince %10 oranında vergi tevkifatı yapılması
- Esnaf muafılığından yararlanmayan ve vergi mükellefiyeti bulunmayanlara (başka bir ifade ile temizlik işini mutat meslek halinde ifa etmeksizin bir defaya mahsus olarak yapanlara) yapılan ödemeler üzerinden gelir vergisi tevkifatı yapılmaması,
- Basit veya gerçek usulde vergilendirilen ticaret ve sanat erbabına yaptırılması halinde yapılan ödemeler üzerinden gelir vergisi tevkifatı yapılmaması gerekmektedir⁹².

Kısacası dernek ve yeni vakıflarda sözleşmeli olarak çalışanlara ödenen maaşlar vergilendirilmekte ve bu vergileri dernekler ve yeni vakıflar bağlı buldukları vergi dairelerine yatırmaktadır. Alınan mal ve hizmetin karşılığında fatura alınmaması halinde, kimi zaman dernekler ve yeni vakıflar yaptıkları ödemelere ilişkin gider pusulası ve gider makbuzu düzenleyebilmektedir. STÖ'lerin düzenledikleri gider makbuzu ve pusulaları da alınan mal ve hizmetin niteliğine göre stopaja (kaynakta kesilen vergi uygulamasına) tabiidir⁹³. Bu makbuzların uygun şekilde düzenlenmemesi durumunda STÖ'ler hem Dernekler Kanunu'nun 32(d). maddesi ve Vakıflar Kanunu'nun 11. maddesi hem de Vergi Usul Kanunu 353(1). maddesi gereği idari para cezasına çarptırılırlar.

90. T.C. Sayıştay, 1. Daire, Yıl 2017, Karar no: 10747, İlam no 151, Tutanak Tarihi: 5.3.2019, <https://bit.ly/3wUAm4v>; T.C. Sayıştay, 3. Daire, Yıl 2018, Karar no: 342, İlam no 20, Tutanak Tarihi: 17.10.2019, <https://bit.ly/3gdiFXU>

91. Hayati Şahin, Tevfik Başak Ersen, Vakıf Ve Dernekleri İlgilendiren Vergi Uygulamaları Ve Kamu Yararı Statüsü, TÜSEV, 2018, s.12-13. <https://bit.ly/3dZNFb8> ; Bu konuda ayrıca bkz: Gelir İdaresi Başkanlığı, Derneklerin Vergilendirilmesi Rehberi, 2012, <https://bit.ly/3ebqCtU>; Gelir İdaresi Başkanlığı, Vakıfların Vergilendirme Rehberi, 2012, <https://bit.ly/3anOrhF>

92. Derneklerin Kuruluşu ve Vergisel Yükümlülükleri - Mahmut Bülent YILDIRIM, YMM, 28.11.2017, <https://bit.ly/3agxgy3>

93. Mintez Şimşek, Dernek Gider Pusulası ve Gider Makbuzu, 16.10.2018, <https://bit.ly/3tAfnlm>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.6. Örgütlenmelerin ifade ve barışçıl toplanma özgürlüğü

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
6.1. Herkes ifade özgürlüğüne hakkına sahiptir ve devlet, örgütlerin bu hakkına saygı duymalıdır.	İHEB, Madde 18	6.1.1. Bilgi yayma, kamuoyu ile iletişime geçme ve kendilerini ya da hedef kitlelerini savunma hakları kısıtlanan örgütlenme sayısı
	AİHS, Madde 10	
	MSHUS, Madde 19	
	İnsan Hakları Komitesininin 34 No'lu Genel Yorumu	6.1.2. Herhangi bir karalama ya da yasal yaptırım tehdidi altında kalan basın meslek kuruluşu sayısı
	Venedik Komisyonununun CDL-AD (2011)035 sayılı Görüşü	6.1.3. Kamuya ait medya organlarının farklı görüşlerden örgütlenmelere yaklaşımı
Barışçıl Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü ile ilgili BM Özel Raportörünün A/HRC/23/39 ve A/HRC/20/27 sayılı raporları	6.1.4. Ana akım medyanın farklı görüşlere sahip örgütlenmelere verdiği yer (nitelik ve niceliksel değerlendirme)	

AİHM Türkiye Cumhuriyeti'ni 2020 yılı itibarıyla 3309 davada AİHS'in en az bir maddesini ihlal ettiği için kusurlu bulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti 3309 davayla Avrupa Konseyi ülkeleri arasında hakkında en fazla ihlal kararı verilen ülke sıralamasında birinci sıradadır⁹⁴. AİHM, 2019 yılında 35 davada⁹⁵, 2020 yılında ise 31 davada⁹⁶ Türkiye'nin AİHS'in ifade ve düşünce özgürlüğüyle ilgili 10. maddesini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Bu haliyle Türkiye hem 2019 hem de 2020 AİHS'in ifade özgürlüğünü koruyan 10. maddesini ihlal ettiği için kusurlu bulunan Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler sıralamasında birinci sıradadır. Bu veri Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün Dünya Basın Özgürlüğü endeksindeki verilerle paralellik teşkil etmektedir. Endekste Türkiye 2019 yılında 180 ülke için 52,81'lik skorla 157. sırada⁹⁸, 2020 yılında ise 50,02'lik skorla 154. sırada⁹⁷ yer almıştır. Anayasa Mahkemesinin (AYM) ifade özgürlüğünün ihlali nedeniyle vermiş olduğu ihlal kararlarını gösterir tablo ise aşağıdaki gibidir:

AYM İfade Özgürlüğü İhlal Kararları		
2012-2018 ⁹⁹	2012-2019	2012-2020
261; %5,2	570; %6,6¹⁰⁰	604; %4,2
Hakkında en fazla ihlal kararı verilen haklar sıralamasında 3. Sırada	Hakkında en fazla ihlal kararı verilen haklar sıralamasında 3. Sırada	Hakkında en fazla ihlal kararı verilen haklar sıralamasında 3. Sırada

Yukarıdaki veriler baz alındığında AYM'nin ifade özgürlüğü hakkında verdiği ihlal kararlarının sayısı 2019 yılında 309, 2020 yılında ise 34'tür. AYM kararlarında 2020 yılı içinde belirgin bir azalma yaşanmış olsa da, 2019 yılında verilen ihlal kararları önceki yıllarda verilen toplam ihlal kararlarından yaklaşık 1,15 kat daha fazladır.

Tüm bu süreçte STÖ'leri de yakından ilgilendiren ve kısaca "Sosyal Medya Yasası" olarak da bilinen **"İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"** kabul edilerek Resmî Gazetede yayınlanmıştır¹⁰¹. Kanunla sosyal medya platformlarının Türkiye'de temsilcilik açması zorunlu kılınmış, aksi takdirde para cezası ve kısıtlamalara gidileceği belirtilmiştir. Nitekim 2 Kasım 2020'ye kadar BTK'ya temsilcilik bildirmeyen Facebook, Instagram, Twitter, YouTube, Periscope, TikTok gibi sosyal medya platformlarına toplam 10 Milyar lira para cezası kesilmiştir¹⁰².

94. The ECHR, Annual Report 2019, s.135, <<https://bit.ly/32sJP4R>>

95. The ECHR in Facts & Figures 2020, <<https://bit.ly/2QEyzj6>>

96. Reporter Without Borders, World Press Index, 2019, <<https://rsf.org/en/ranking/2019>>

97. Reporter Without Borders, World Press Index, 2020, <<https://rsf.org/en/ranking/2020>>

98. T.C. AYM Başkanlığı, 2018 Raporu, <<https://bit.ly/3xeV71r>>

99. T.C. AYM Başkanlığı, 2019 Raporu, <<https://bit.ly/3n5JX3R>>

100. T.C. AYM Başkanlığı, 2020 Raporu, <<https://bit.ly/3tqF2ge>>

101. Resmî Gazete, Tarih 31 Temmuz 2020, sayı 31202, <<https://bit.ly/3ghNMBH>>

102. Sosyal medya şirketlerine 10 milyon TL ceza, DW, 4.11.2020, <<https://bit.ly/3soNDyl>>

2. Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü

2.6. Örgütlenmelerin ifade ve barışçıl toplanma özgürlüğü

Evrensel Norm	Atıfta bulunulan ulusal ve uluslararası politika metinleri	Gösterge
6.1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir 6.2. Herkes barışçıl toplanma hakkına sahiptir ve devlet, örgütlerin bu hakkına saygı duymalıdır.ve devlet, örgütlerin bu hakkına saygı duymalıdır.	İHEB, Madde 20	6.2.1. Barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanımı kısıtlanan örgütlenme sayısı
	MSHUS, Madde 21	6.2.2. Barışçıl toplanma özgürlüğünü kullandığı için hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen örgütlenme sayısı
	Barışçıl Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü ile ilgili BM Özel Raportörünün A/HRC/23/39 ve A/HRC/20/27 sayılı raporları	6.2.3. Barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanımı sırasında kolluk kuvvetlerince yapılan müdahaleler
	Örgütlenme Özgürlüğü için Rehber İlkeler (AGİT ve Venedik Komisyonu)	6.2.4. Barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanımı için örgütlenmelerce talep edilen alanlar dışında alanlara yönlendirme sayısı

AIHM Türkiye Cumhuriyeti'ni 2020 yılı itibariyle Türkiye'yi AIHS'nin örgütlenme ve barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını koruyan 11. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle 108 davada kusurlu bulmuştur. AIHM'in Türkiye'yi AIHS'nin 11 maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle kusurlu bulunduğu davaların %75'i barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındadır. Türkiye AIHS'nin 11. maddesini ihlal eden Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde sıralamasında da birinci sıradadır. Ayrıca AYM'nin yapılan bireysel başvurularda toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle verdiği ihlal kararlarının sayısını gösterir tablo aşağıdaki gibidir.

AYM Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkı İhlal Kararları		
2012-2018 ¹⁰²	2012-2019 ¹⁰³	2012-2020 ¹⁰⁴
30; %0,6	53; %0,9	123; %0,9
Hakkında en fazla ihlal kararı verilen haklar sıralamasında 10. sırada	Hakkında en fazla ihlal kararı verilen haklar sıralamasında 10. sırada	Hakkında en fazla ihlal kararı verilen haklar sıralamasında 9. sırada

Yukarıdaki tablo baz alındığında Anayasa Mahkemesi, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle yapılan bireysel başvurularda 2019 yılında 23 davada, 2020 yılında ise 70 davada ihlal kararı vermiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkının ihlal edilmesi nedeniyle sadece 2020 yılında verilen ihlal kararı, önceki 7 yılda verilen ihlal kararlarından 1.4 kat daha fazladır.

Eşit Haklar için İzleme Derneği (EŞHİD) 2017'den günümüze Türkiye'deki barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerini izlemeye devam etmekte ve düzenli bültenlerle izleme sonuçlarını duyurmaktadır. EŞHİD izleme sonuçlarına göre 2019 ve 2020 döneminde idare çok sayıda barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşünü yasaklamış, polis göstericilere şiddet uygulamıştır¹⁰⁵:

EŞHİD İZLEME 2019 -2020			
Ocak-Eylül 2019		Ocak – Ağustos 2020	
Yasaklama	Müdahale	Yasaklama	Müdahale
169	1014	208	405

Yukarıdaki tablo baz alınarak 2019 ve 2020 yılları karşılaştırıldığında polisin müdahalesinde bir azalma ama barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklanmasında belirgin bir artış görülmektedir. Bunun temel nedenini Covid-19 pandemisi kapsamında alınan önlemlerle açıklamak mümkündür. Önlemler kapsamında yasaklara bağlı olarak barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde de belirgin bir azalma yaşanmıştır.

102. T.C. AYM Başkanlığı, 2018 Raporu, <<https://bit.ly/3xeV7lr>>

103. T.C. AYM Başkanlığı, 2019 Raporu, <<https://bit.ly/3n5JX3R>>

104. T.C. AYM Başkanlığı, 2020 Raporu, <<https://bit.ly/3tqF2ge>>

105. EŞHİD, Yayınlar, Basın Bültenleri, <<https://www.esihaklar.org/yayinlar/>>

3. Bölüm

Sonuç ve
Tavsiyeler

Sonuç 1:

7226 sayılı **"Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun"**la, Dernekler Kanunu'nun 23 ve 32. maddelerinde yapılan değişiklikler ve kanuna getirilen ek geçici madde, derneklerin üye kazanmasını olumsuz etkilemektedir. Bu düzenlemenin örgütlenme özgürlüğünü koruma altına alan uluslararası belgelerle uyumlu olmadığı ve anayasal hakların kısıtlanması anlamına geldiği değerlendirilmektedir.

Tavsiye 1:

7226 sayılı torba yasayla, Dernekler Kanunu'nun 23 ve 32. maddelerinde yapılan değişiklikler ve kanuna getirilen ek geçici madde tümüyle iptal edilmelidir.

Sonuç 2:

"Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun"la Yardım Toplama Kanununun 6, 9, 16 ve 29. maddelerinde yapılan değişiklikler derneklerin kendi kaynaklarını yaratmalarını daha zor bir hale getirmiştir.

Tavsiye 2:

"Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun"la Yardım Toplama Kanununun 6, 9, 16 ve 29. maddelerinde yapılan değişiklikler tamamen iptal edilmelidir. Dernekler ve yeni vakıflar Yardım Toplama Kanunun "izin gerekliliğinden" muaf tutulmalı, sadece bildirim yükümlülüğü getirilmelidir.

Sonuç 3:

Dernekler Kanunu'na dayanarak üretilen ikincil mevzuat son derece dağınıktır, anlaşılır olmaktan uzak ve örgütlenme özgürlüğünü serbestçe kullanmayı kısıtlar niteliktedir.

Tavsiye 3:

Dernekler Kanunu ve ilgili ikincil düzenlemeler katılımcı ve STÖ'lerin anlamlı katılımına imkan verecek bir yaklaşımla gözden geçirilmeli ve uluslararası standartlarla uyumlu yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Yeni vakıfları ilgilendiren mevzuat da bu kapsamda ele alınmalıdır. Bu sürecin bütün aşamalarına etkin bir sivil toplum katılımının sağlanması önem taşımaktadır.

Sonuç 4:

STÖ'lerin kendileriyle ilgili yasal düzenlemelere dahi katılabilmesi ve görüş belirtmesi son derece yetersiz bir seviyededir.

Tavsiye 4:

STÖ'lerin kendileriyle ilgili düzenlemelere ve politika yapım süreçlerine katılımını zorunlu kılan bir çerçeve yasa hazırlanmalıdır. Bu yasa taslak aşamasından itibaren STÖ'lerin katılımına ve görüş belirtmesine uygun bir şekilde hazırlanmalıdır.

Sonuç 5:

STÖ'leri ilgilendiren genel mevzuat son derece karmaşıktır. Vergilendirme usulleri ve bildirim süreçleri dağınık ve anlaşılması zordur. Üstelik bildirimler ve beyannamelerle ilgili süreçlerde STÖ'lerin idari para cezalarına çarptırılması söz konusudur.

Tavsiye 5:

STÖ'leri ilgilendiren mevzuat STÖ'lerle geniş bir istişare süreci sonrasında basitleştirilmelidir. Bildirimler, beyannameler ve STÖ'lerin tutmakla yükümlü olduğu evraklarla ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkan yaptırımlar orantılı olmalı, STÖ'lere hemen ceza uygulamak yerine, düzeltici ara çözümler getirilmelidir. Öncelikle ek süre tanıma, uyarı yazısı yazma gibi tedbirlere uygulanmalıdır. Bu ara tedbirlerin rağmen kusurların tekrarlanması durumunda cezai işlemler söz konusu olmalıdır.

Sonuç 6:

Türkiye'deki mültecilere ve diğer hassas gruplara yardım götüren ve bu konuda araştırmalar yürüten STÖ'lere getirilen kısıtlamalar hem STÖ faaliyetlerini hem de STÖ faaliyetlerinden faydalananları olumsuz etkilemektedir.

Tavsiye 6:

Türkiye'deki mültecilere ve diğer hassas gruplara yardım götüren ve bu konuda araştırmalar yürüten STÖ'lere getirilen kısıtlamalar kaldırılmalıdır.

Sonuç 7:

Kamu kurumları kendi görevleri dahilinde bilgi ve verilerin toplanması ve bunların anonim hale getirilerek kamuoyuyla paylaşılması konusunda isteksizdir. Bu konuda kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularını 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu'nun özellikle de 7. maddesini ileri sürerek reddetmektedirler.

Tavsiye 7:

STÖ'lere ilişkin kapsamlı bilgi ve veri toplanarak, bu veriler sivil toplum alanının mevcut durumunun daha iyi analiz edilmesini sağlayacak bir yaklaşımla kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

EK-1

**“Kitle İmha
Silahlarının
Yayılmmasının
Finansmanının
Önlenmesine
İlişkin Kanun”la**
yapılan
değişiklikleri
gösterir
tablo

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Öncesi Durum

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253)
Amaç ve kapsam

Madde 1- Bu Kanunun amacı; dernekler, dernek şube veya temsilcilikleri, federasyonlar, konfederasyonlar ve yabancı dernekler ile merkezleri yurt dışında bulunan dernek ve vakıf dışındaki kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilciliklerinin yasak ve izne tâbi faaliyetlerini, yükümlülüklerini, denetimlerini ve uygulanacak cezalar ile derneklere ilişkin diğer hususları düzenlemektir.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253)
Dernek kurma hakkı

Madde 3- Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Ancak, Türk Silâhlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarında getirilen kısıtlamalar saklıdır.

Onbeş yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip küçükler; toplumsal, ruhsal, ahlakî, bedensel ve zihinsel yetenekleri ile spor, eğitim ve öğretim haklarını, sosyal ve kültürel varlıklarını, aile yapısını ve özel yaşantılarını korumak ve geliştirmek amacıyla yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler.

Oniki yaşını bitiren küçükler yasal temsilcilerinin izni ile çocuk derneklerine üye olabilirler ancak yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar.

Çocuk derneklerine onsekiz yaşından büyükler kurucu veya üye olamazlar.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Sonrası Durum

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253)
Amaç ve kapsam

Madde 1- Bu Kanunun amacı; dernekler, dernek şube veya temsilcilikleri, federasyonlar, konfederasyonlar, **merkezleri yurt dışında bulunan dernekler ve vakıflar ile diğer** kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilciliklerinin yasak ve izne tâbi faaliyetlerini, yükümlülüklerini, denetimlerini ve uygulanacak cezalar **ile bunlara** ilişkin diğer hususları düzenlemektir

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253)
Dernek kurma hakkı

Madde 3- Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Ancak, Türk Silâhlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarında getirilen kısıtlamalar saklıdır.

(Ek fıkra:27/12/2020-7262/12 md.) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş veya affa uğramış olsa bile; 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında yer alan suçlar ile Türk Ceza Kanununda yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçlarından mahkûm olanlar derneklerin genel kurul dışındaki organlarında görev alamazlar. Dernek organlarına seçildikten sonra yukarıdaki suçlardan mahkûm olanların görevi sona erer. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı verildiği takdirde bu fıkra hükümleri uygulanmaz.

Onbeş yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip küçükler; toplumsal, ruhsal, ahlakî, bedensel ve zihinsel yetenekleri ile spor, eğitim ve öğretim haklarını, sosyal ve kültürel varlıklarını, aile yapısını ve özel yaşantılarını korumak ve geliştirmek amacıyla yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler.

Oniki yaşını bitiren küçükler yasal temsilcilerinin izni ile çocuk derneklerine üye olabilirler ancak yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar.

Çocuk derneklerine onsekiz yaşından büyükler kurucu veya üye olamazlar.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253)
Beyanname verme yükümlülüğü ve denetim

Madde 19- Dernekler, yıl sonu itibarıyla faaliyetlerini, gelir ve gider işlemlerinin sonuçlarını düzenleyecekleri beyanname ile her yıl Nisan ayı sonuna kadar mülki idare amirliğine vermekle yükümlüdürler. Beyannamenin düzenlenmesine ilişkin esas ve usuller yönetmelikte düzenlenir.

Gerekli görülen hallerde, derneklerin tüzüklerinde gösterilen amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterip göstermedikleri, defterlerini ve kayıtlarını mevzuata uygun olarak tutup tutmadıkları İçişleri Bakanı veya mülki idare amiri tarafından denetletilebilir. Bu denetimlerde kolluk kuvveti mensupları görevlendirilemez. İçişleri Bakanlığı ve mülki idare amirlerinin yapacağı denetimler mesai saatleri içerisinde yapılır. Bu denetimler en az yirmidört saat önce derneklere bildirilir.

Denetim sırasında görevli memurlar tarafından istenecek her türlü bilgi, belge ve kayıtların, dernek yetkilileri tarafından gösterilmesi veya verilmesi, yönetim yerleri, müesse-

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253)
Beyanname verme yükümlülüğü ve denetim

Madde 19- Dernekler, yıl sonu itibarıyla faaliyetlerini, gelir ve gider işlemlerinin sonuçlarını düzenleyecekleri beyanname ile her yıl Nisan ayı sonuna kadar mülki idare amirliğine vermekle yükümlüdürler. Beyannamenin düzenlenmesine ilişkin esas ve usuller yönetmelikte düzenlenir. Gerekli görülen hallerde, derneklerin tüzüklerinde gösterilen amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterip göstermedikleri, defterlerini ve kayıtlarını mevzuata uygun olarak tutup tutmadıkları İçişleri Bakanı veya mülki idare amiri tarafından kamu görevlilerine denetletilebilir.

(Ek cümle:27/12/2020-7262/13 md.) Bu denetimlerin, yapılacak risk değerlendirmelerine göre üç yılı geçmeyecek şekilde her yıl yapılması esastır. Bu denetimlerde kolluk kuvveti mensupları görevlendirilemez. İçişleri Bakanlığı ve mülki idare amirlerinin yapacağı denetimler mesai saatleri içerisinde yapılır. Bu denetimler en az yirmidört saat önce derneklere bildirilir.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Öncesi Durum

seler ve eklentilerine girme isteğinin yerine getirilmesi zorunludur.

Denetim sırasında, suç teşkil eden fillerin tespit edilmesi hâlinde, mülki idare amiri durumu derhal Cumhuriyet savcılığına ve derneğe bildirir.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Sonrası Durum

(Ek cümleler:27/12/2020-7262/13 md.) İçişleri Bakanlığı mülkiye müfettişleri ve dernekler denetçileri hariç, denetimlerde görevlendirilecek kamu görevlilerine verilecek ücretin tutarı İçişleri Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığınca birlikte tespit olunur ve İçişleri Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır. Bu denetimlerde görevlendirilecekler ile ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte düzenlenir. Denetim sırasında görevli memurlar tarafından istenecek her türlü bilgi, belge ve kayıtların, dernek yetkilileri tarafından gösterilmesi veya verilmesi, yönetim yerleri, müesseseler ve eklentilerine girme isteğinin yerine getirilmesi zorunludur.

(Ek fıkra:27/12/2020-7262/13 md.) Denetim ile görevlendirilenler, kamu kurum ve kuruluşlarından, bankalar dâhil gerçek ve tüzel kişilerden denetim görevi kapsamına giren hususla sınırlı olarak ilgili bilgi ve belgeyi isteme yetkisine sahiptir. Talepte bulunulanlar özel kanunlarda yazılı hükümleri ileri sürerek bilgi ve belge vermekten kaçınamazlar.

(Ek fıkra:27/12/2020-7262/13 md.) Özel kanunlarındaki düzenlemeler saklı kalmak üzere, İçişleri Bakanlığınca veya mülki idare amirliğince talep edilmesi hâlinde, dernekler ile derneklere ait her türlü tesis, müessese ve ortaklığı bulunan kuruluşlar, görev alanları ile sınırlı olmak üzere ilgili bakanlık ve kuruluşlar tarafından denetlenir.

(Ek fıkra:27/12/2020-7262/13 md.) Denetim sırasında, uzmanlık veya teknik bilgi gerektiren durumlarda İçişleri Bakanlığı, valilikler ve kaymakamlıklar tarafından bilirkişi görevlendirilebilir. Bilirkişinin görevlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte düzenlenir. Bilirkişiye verilecek ücretin tutarı İçişleri Bakanlığı ile Hazine ve Maliye

Bakanlığınca birlikte tespit olunur ve bu ücret İçişleri Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır.

Denetim sırasında, suç teşkil eden fillerin tespit edilmesi hâlinde, mülki idare amiri durumu derhal Cumhuriyet savcılığına ve derneğe bildirir.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Yurt dışından yardım alınması

Madde 21- Dernekler mülki idare amirliğine önceden bildirimde bulunmak şartıyla yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi yardım alabilirler. Bildirimin şekli ve içeriği yönetmelikte düzenlenir. Nakdi yardımların bankalar aracılığıyla alınması zorunludur.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Yurt dışı yardımlar

Madde 21- Dernekler mülki idare amirliğine önceden bildirimde bulunmak şartıyla yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi yardım alabilirler. Bildirimin şekli ve içeriği yönetmelikte düzenlenir. Nakdi yardımların bankalar aracılığıyla alınması zorunludur. (Ek fıkra:27/12/2020-7262/14 md.) Yurt dışına yapılacak yardımlar ise, yardım yapılmadan önce dernekler tarafından mülki idare amirliğine bildirilir. Bildirimin şekli ve içeriği ile yurt dışına yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte düzenlenir.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Kurulması yasak olan dernekler ve yasak faaliyetler

Madde 30- Dernekler;
a) Tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamazlar.
b) Anayasa ve kanunlarla açıkça yasaklanan amaçları veya konusu suç teşkil eden filleri gerçekleştirmek amacıyla kurulamaz.
c) Askerliğe, millî savunma ve genel kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamaz, bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp veya eğitim yerleri

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Kurulması yasak olan dernekler ve yasak faaliyetler

Madde 30- Dernekler;
a) Tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamazlar.
b) Anayasa ve kanunlarla açıkça yasaklanan amaçları veya konusu suç teşkil eden filleri gerçekleştirmek amacıyla kurulamaz.
c) Askerliğe, millî savunma ve genel kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamaz, bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp veya eğitim yerleri

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Öncesi Durum

açamazlar. Üyeleri için özel kıyafet veya üniforma kullanamazlar.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Sonrası Durum

açamazlar. Üyeleri için özel kıyafet veya üniforma kullanamazlar.

Görevden uzaklaştırma ve faaliyetten geçici alıkoyma MADDE 30/A- (Ek:27/12/2020-7262/15 md.)

Bir derneğin faaliyeti çerçevesinde Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında yer alan suçlar ile Türk Ceza Kanunu'nda yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçlarından dolayı derneğin genel kurulu dışındaki organlarında görevli olanlar veya ilgili personel hakkında kovuşturma başlatılması hâlinde bu kişiler veya bu kişilerin görev yaptığı organlar geçici bir tedbir olarak İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılabilir.

Birinci fıkrada belirtilen tedbirin yeterli olmaması ve gecikmesinde sakınca bulunması durumunda İçişleri Bakanı, derneği geçici olarak faaliyetten alıkoyma ve derhâl mahkemeye başvurur. Mahkeme kırk sekiz saat içinde faaliyetten geçici alıkoymaya ilişkin kararını verir ve yargılamaya Türk Medenî Kanununun 89 uncu maddesine göre devam eder. İlgililer her zaman faaliyetten geçici alıkoyma kararının kaldırılmasını talep edebilir. Mahkeme başvuruyu gecikmeksizin karara bağlar.

Birinci fıkraya ve 32 nci maddenin birinci fıkrasının (f) bendine göre geçici olarak görevden uzaklaştırılan organların ve bu organların üyelerinin yerine yapılacak atamalarda 27 nci madde ile Türk Medenî Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Ceza hükümleri

Madde 32- (Değişik: 23/1/2008-5728/558 md.)

Bu Kanun hükümlerine aykırı davrananlara uygulanacak cezalar aşağıdaki şekildedir:

a) Dernek kurma hakkına sahip olmadıkları halde dernek kuranlar veya derneklere üye olmaları kanunlarla yasaklandığı halde dernek üyesi olanlar ile derneklere üye olması kanunlarla yasaklanmış kişileri bilerek dernek üyeliğine kabul eden veya kaydını silmeyen veya dernek üyesi iken derneklere üye olma hakkını kaybeden kişileri dernek üyeliğinden silmeyen dernek yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

b) Genel kurulu süresinde toplantıya çağırmayan, genel kurul toplantılarını kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak veya dernek merkezinin bulunduğu veya tüzüğünde belirtilen yer dışında yapan dernek yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir. Mahkemece, kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak yapılan genel kurul toplantılarının iptaline de karar verilebilir.

c) Yurt dışı yardımı bankalar aracılığıyla almayan dernek yöneticilerine, bu şekilde alınan paranın yüzde yirmi beşi oranında idarî para cezası verilir.

d) Derneğe ait tutulması gereken defter veya kayıtları tutmayan veya tasdiksiz defter tutan dernek yöneticileri üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu defter ve kayıtların usulüne uygun tutulmaması halinde dernek yöneticilerine ve defterleri tutmakla sorumlu kişilere beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir. Adına yetki belgesi düzenlenmediği halde gelir toplayanlar ile bilerek bu şekilde gelir toplanmasına izin veren yönetim kurulu üyelerine bin Türk Lirası idarî para cezası verilir.

e) Genel kurul ve diğer dernek organlarında yapılan seçimler ve oylamalar ile oyların sayım ve dökümüne hile

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Ceza hükümleri

Madde 32- (Değişik: 23/1/2008-5728/558 md.)

Bu Kanun hükümlerine aykırı davrananlara uygulanacak cezalar aşağıdaki şekildedir:

a) Dernek kurma hakkına sahip olmadıkları halde dernek kuranlar veya derneklere üye olmaları kanunlarla yasaklandığı halde dernek üyesi olanlar ile derneklere üye olması kanunlarla yasaklanmış kişileri bilerek dernek üyeliğine kabul eden veya kaydını silmeyen veya dernek üyesi iken derneklere üye olma hakkını kaybeden kişileri dernek üyeliğinden silmeyen dernek yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

b) Genel kurulu süresinde toplantıya çağırmayan, genel kurul toplantılarını kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak veya dernek merkezinin bulunduğu veya tüzüğünde belirtilen yer dışında yapan dernek yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir. Mahkemece, kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak yapılan genel kurul toplantılarının iptaline de karar verilebilir.

c) Yurt dışı yardımı bankalar aracılığıyla almayan dernek yöneticilerine, bu şekilde alınan paranın yüzde yirmi beşi oranında idarî para cezası verilir.

d) Derneğe ait tutulması gereken defter veya kayıtları tutmayan veya tasdiksiz defter tutan dernek yöneticileri üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu defter ve kayıtların usulüne uygun tutulmaması halinde dernek yöneticilerine ve defterleri tutmakla sorumlu kişilere beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir. Adına yetki belgesi düzenlenmediği halde gelir toplayanlar ile bilerek bu şekilde gelir toplanmasına izin veren yönetim kurulu üyelerine bin Türk Lirası idarî para cezası verilir.

e) Genel kurul ve diğer dernek organlarında yapılan seçimler ve oylamalar ile oyların sayım ve dökümüne hile

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Öncesi Durum

karıştırıcılar ve defter veya kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

f) Her ne suretle olursa olsun kendisine tevdi olunan derneğe ait para veya para hükmündeki evrak, senet veya sair malları kendisinin veya başkasının menfaatine olarak sarf veya istihlak veya rehneden veya satan, gizleyen, imha, inkâr, tahrif veya tağyir eden yönetim kurulu başkanı ve üyeleri veya denetçiler ile derneğin diğer personeli Türk Ceza Kanununun güveni kötüye kullanma suçuna ilişkin hükümlerine göre cezalandırılır. Ayrıca, mahkeme yargılama sırasında sanıkların, organlardaki görevlerinden geçici olarak uzaklaştırılmasına da karar verebilir.

g) Yetkili mercilerin izni olmaksızın yabancı dernekler ve merkezi yurt dışında bulunan kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'de temsilciliklerini veya şubelerini açanlar, faaliyetlerini yürütenler, bunlarla işbirliğinde bulunanlar veya bunları üye kabul edenlere bin Türk Lirası idarî para cezası verilir ve izinsiz açılan şube veya temsilciliğin de kapatılmasına karar verilir.

h) 16 ncı maddede belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen basimevi yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

ı) 17 nci maddede yer alan zorunluluğa uymayanlara yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

j) 19 uncu maddede belirtilen beyannameyi bilerek gerçeğe aykırı olarak verenler yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

k) 9 ve 19 uncu maddelerin üçüncü fıkralarındaki zorunluluğa uymayanlar ile tutulması zorunlu olan defter ve belgelerin, gerekli dikkat ve özen gösterilmiş olması şartıyla elde olmayan bir nedenle okunamayacak hâlde gelmesi veya kaybolması hâlinde, öğrenme tarihinden itibaren onbeş gün içinde dernek merkezinin bulunduğu yerin yetkili mahkemesine zayi belgesi almak için başvurmayan veya bu belgeyi denetim sırasında ibraz edemeyenler üç aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. 21 inci maddedeki yükümlülüklerle aykırılık halinde de failer hakkında aynı cezaya hükümlenir.

l) 22 ve 24 üncü maddelerde belirtilen bildirim yükümlülüğünü, 19 uncu maddede belirtilen beyanname verme yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine ve 24 üncü maddede belirtilen temsilcilere beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

m) 26 ncı maddede belirtilen tesisleri izinsiz açan dernek yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir ve tesisin kapatılmasına da karar verilebilir.

n) 28 inci maddede belirtilen kelimeleri izinsiz kullanan veya 29 uncu maddede belirtilen yasaklara, yazılı olarak uyarılmalarına rağmen, aykırı hareket eden dernek yöneticileri, filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır ve derneğin feshine de karar verilir.

o) 30 uncu maddenin (a) bendinde belirtilen yasağa aykırı hareket eden dernek yöneticileri elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. Aynı maddenin (c) bendine aykırı faaliyette bulunan dernek yöneticileri, filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır ve tesisin kapatılmasına da karar verilir.

p) 30 uncu maddenin (b) bendinde belirtilen kurulması yasak dernekleri kuranlar ile bu bende aykırı hareket

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Sonrası Durum

karıştırıcılar ve defter veya kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

f) Her ne suretle olursa olsun kendisine tevdi olunan derneğe ait para veya para hükmündeki evrak, senet veya sair malları kendisinin veya başkasının menfaatine olarak sarf veya istihlak veya rehneden veya satan, gizleyen, imha, inkâr, tahrif veya tağyir eden yönetim kurulu başkanı ve üyeleri veya denetçiler ile derneğin diğer personeli Türk Ceza Kanununun güveni kötüye kullanma suçuna ilişkin hükümlerine göre cezalandırılır. Ayrıca, mahkeme yargılama sırasında sanıkların, organlardaki görevlerinden geçici olarak uzaklaştırılmasına da karar verebilir.

g) Yetkili mercilerin izni olmaksızın yabancı dernekler ve merkezi yurt dışında bulunan kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'de temsilciliklerini veya şubelerini açanlar, faaliyetlerini yürütenler, bunlarla işbirliğinde bulunanlar veya bunları üye kabul edenlere bin Türk Lirası idarî para cezası verilir ve izinsiz açılan şube veya temsilciliğin de kapatılmasına karar verilir.

h) 16 ncı maddede belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen basimevi yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

ı) 17 nci maddede yer alan zorunluluğa uymayanlara yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

j) 19 uncu maddede belirtilen beyannameyi bilerek gerçeğe aykırı olarak verenler yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

k) (Değişik:27/12/2020-7262/16 md.) 9 ve 19 uncu maddelerinin üçüncü fıkralarındaki zorunluluğa uymayanlar ile tutulması zorunlu olan defter ve belgelerin, gerekli dikkat ve özen gösterilmiş olması şartıyla elde olmayan bir nedenle okunamayacak hâlde gelmesi veya kaybolması hâlinde, öğrenme tarihinden itibaren on beş gün içinde dernek merkezinin bulunduğu yerin yetkili mahkemesine zayi belgesi almak için başvurmayan veya bu belgeyi denetim sırasında ibraz edemeyenler üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. 21 inci maddenin birinci ve ikinci fıkralarındaki yükümlülüklerle aykırı hareket edenlere beş bin Türk lirasından yüz bin Türk lirasına kadar idarî para cezası verilir.

l) 22 ve 24 üncü maddelerde belirtilen bildirim yükümlülüğünü, 19 uncu maddede belirtilen beyanname verme yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine ve 24 üncü maddede belirtilen temsilcilere beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

m) 26 ncı maddede belirtilen tesisleri izinsiz açan dernek yöneticilerine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir ve tesisin kapatılmasına da karar verilebilir.

n) 28 inci maddede belirtilen kelimeleri izinsiz kullanan veya 29 uncu maddede belirtilen yasaklara, yazılı olarak uyarılmalarına rağmen, aykırı hareket eden dernek yöneticileri, filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır ve derneğin feshine de karar verilir.

o) 30 uncu maddenin (a) bendinde belirtilen yasağa aykırı hareket eden dernek yöneticileri elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. Aynı maddenin (c) bendine aykırı faaliyette bulunan dernek yöneticileri, filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır ve tesisin kapatılmasına da karar verilir.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Öncesi Durum

bulunan dernek yöneticileri filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır ve derneğin feshine de karar verilir.

r) 31 inci maddede öngörülen zorunluluğa uymayanlara bin Türk Lirası idarî para cezası verilir.

s) (Ek:25/3/2020-7226/22 md.) 23 üncü maddede belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine beş yüz Türk lirası idarî para cezası verilir.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Sonrası Durum

p) 30 uncu maddenin (b) bendinde belirtilen kurulması yasak dernekleri kuranlar ile bu bende aykırı harekette bulunan dernek yöneticileri filleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır ve derneğin feshine de karar verilir.

r) 31 inci maddede öngörülen zorunluluğa uymayanlara bin Türk Lirası idarî para cezası verilir.

s) (Ek:25/3/2020-7226/22 md.) 23 üncü maddede belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine beş yüz Türk lirası idarî para cezası verilir.

t) (Ek:27/12/2020-7262/16 md.) 19 uncu maddenin dördüncü fıkrasına aykırı hareket edenlere beş bin Türk lirasından yirmi bin Türk lirasına kadar idari para cezası verilir. Ancak bu aykırılığın kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde gerçekleşmesi hâlinde, 33 üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca yetkilendirilen makamın yapacağı bildirim üzerine, ilgili kamu kurum ve kuruluşunda çalıştırılma biçimine bakılmaksızın görev yapanlar hakkında disiplin hükümlerine göre işlem yapılır ve sonucu yetkili makama bildirilir.

u) (Ek:27/12/2020-7262/16 md.) Yedi bin Türk lirasını aşan her türlü gelir, tahsilat, gider ve ödemelerini bankalar ve diğer finans kuruluşları veya Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi aracılığıyla yapmayan dernek yöneticilerine her bir işlem için işleme konu tutarın %10'una kadar idari para cezası verilir. Bu bentte öngörülen parasal sınır; her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan parasal sınırın, o yıl için 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılması suretiyle uygulanır. Bu şekilde belirlenen sınırların hesabında bir Türk lirasının küsuru dikkate alınmaz.

(Ek fıkra:27/12/2020-7262/16 md.) Bu Kanunun 3 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı olarak dernek organlarında görev alanlara ve bu kişilerin görevlerini yazılı uyarıya rağmen yedi gün içerisinde sonlandırmayan dernek yöneticilerine bin beş yüz Türk lirası idari para cezası verilir. Mülki idare amirince yapılan ikinci yazılı uyarıya rağmen otuz gün içinde bu kişilerin organlardaki görevlerinin sonlandırılmaması hâlinde Türk Medenî Kanununun 89 uncu maddesine göre işlem tesis edilir.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Uygulanacak hükümler

Madde 36- Bu Kanun hükümleri; yabancı dernekler ile merkezleri yurt dışında bulunan dernek ve vakıf dışındaki kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilcilikleri hakkında da ceza hükümleri ile birlikte uygulanır. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun hükümleri uygulanır.

Dernekler Kanunu (Tarih 2004; No: 5253) Uygulanacak hükümler

Madde 36- (Değişik:27/12/2020-7262/17 md.) Bu Kanun hükümleri; derneklerin şubeleri, dernek ve vakıfların üst kuruluşları, merkezleri yurt dışında bulunan dernekler, vakıflar ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilcilikleri ile Türkiye'de faaliyette veya iş birliğinde bulunma izinleri hakkında da ceza hükümleri ile birlikte uygulanır. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde Türk Medenî Kanunu hükümleri uygulanır.

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) İzin alma zorunluğu

Madde 6- Kişiler ve kuruluşlar, yetkili makamdan izin almadan yardım toplayamazlar. Ancak, kamu yararına çalışan dernek, kurum ve vakıflardan hangilerinin izin almadan yardım toplayabilecekleri, Cumhurbaşkanınca belirlenip ilân edilir.

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) İzin alma zorunluğu

Madde 6- Kişiler ve kuruluşlar, yetkili makamdan izin almadan yardım toplayamazlar. Ancak, kamu yararına çalışan dernek, kurum ve vakıflardan hangilerinin izin almadan yardım toplayabilecekleri, Cumhurbaşkanınca belirlenip ilân edilir.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Öncesi Durum

(Değişik fıkra: 02.07.2018 t. 700 s. KhK. m.77) İzin alınmadan girişilen yardım toplama faaliyetleri güvenlik kuvvetlerince derhal menedilir ve sorumlular hakkında kovuşturma yapılır.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Sonrası Durum

(Değişik fıkra: 02.07.2018 t. 700 s. KhK. m.77) İzin alınmadan girişilen yardım toplama faaliyetleri güvenlik kuvvetlerince derhal menedilir ve sorumlular hakkında kovuşturma yapılır. (Ek fıkra: 27.12.2020 t. 7262 s. K. m.7) İzinsiz yardım toplama faaliyetinin internet ortamında yapıldığının tespiti hâlinde ilgili valilik veya İçişleri Bakanlığı tarafından içerik ve/veya yer sağlayıcıya, yardım toplama faaliyetine ilişkin içeriğin çıkarılması için internet sayfalarındaki iletişim araçları, alan adı, IP adresi ve benzeri kaynaklarla elde edilen bilgiler üzerinden elektronik posta veya diğer iletişim araçları ile bildirimde bulunulur. İçeriğin en geç yirmi dört saat içinde içerik ve/veya yer sağlayıcı tarafından çıkarılması veya içerik ve yer sağlayıcıya ilişkin bilgilerin edinilememesi ya da teknik nedenlerle bildirimde bulunulmaması hâlinde ilgili valilik veya İçişleri Bakanlığı internet ortamındaki söz konusu içeriğe ilişkin erişimin engellenmesine karar verilmesi için sulh ceza hâkimliğine başvurur. Hâkim, talebi en geç yirmi dört saat içinde duruşma yapmaksızın karara bağlar ve gereği yapılmak üzere doğrudan Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna gönderir. Bu karara karşı 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz edilebilir. Bu fıkra kapsamında verilen erişimin engellenmesi yöntemiyle verilir.

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) Başvurunun incelenmesi ve izin

Madde 9- İzin vermeye yetkili makamlarca başvuru üzerine; işin önemi, yardım toplama faaliyetine girişeceklerin yeterlikleri, yapılacak hizmetin amaca ve kamu yararına uygunluğu, yardım toplama faaliyetinin başarıya ulaşip ulaşamayacağı ve gerekli görülen diğer konular üzerinde inceleme yapılır ve sonucu en geç iki ay içinde başvuranlara bildirilir.

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) Başvurunun incelenmesi ve izin

Madde 9- İzin vermeye yetkili makamlarca başvuru üzerine; işin önemi, yardım toplama faaliyetine girişeceklerin yeterlikleri, yapılacak hizmetin amaca ve kamu yararına uygunluğu, yardım toplama faaliyetinin başarıya ulaşip ulaşamayacağı ve gerekli görülen diğer konular üzerinde inceleme yapılır ve sonucu en geç iki ay içinde başvuranlara bildirilir. (Ek fıkra: 27.12.2020 t. 7262 s. K. m.8) Yurt içine ve yurt dışına yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte düzenlenir.

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) Faaliyetlerin denetimi

Madde 16- Yardım toplama faaliyetleri ile sağlanan net gelirin gerçekleştirilmek istenen amaç doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı izin veren makamın gözetim ve denetimine tabidir. İzin veren makam, gerekli denetlemeyi yaptırmak üzere, memurlar arasından veya dışarıdan yeterli sayıda denetçi görevlendirir ve ilgililere bildirir. İlgililer, denetçilerin isteği üzerine yardım toplama faaliyetleriyle ilgili her türlü bilgi ve belgeyi vermek zorundadırlar. Eski eser ve anıtların onarılması için yardım toplamaya izin verilmiş olan hallerde, Vakıflar Genel Müdürlüğü veya Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ayrıca denetleme yapılabilir.

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) Faaliyetlerin denetimi

Madde 16- Yardım toplama faaliyetleri ile sağlanan net gelirin gerçekleştirilmek istenen amaç doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı izin veren makamın gözetim ve denetimine tabidir. İzin veren makam, gerekli denetlemeyi yaptırmak üzere, memurlar arasından veya dışarıdan yeterli sayıda denetçi görevlendirir ve ilgililere bildirir. (Değişik fıkra: 27.12.2020 t. 7262 s. K. m.9) Denetim ile görevlendirilenler ve izin vermeye yetkili makamlar, yardım toplama faaliyetiyle ilgili olanlar ile kamu kurum ve kuruluşlarından, bankalar dâhil gerçek ve tüzel kişilerden denetim görevi kapsamına giren hususla sınırlı olarak ilgili bilgi ve belgeyi isteme yetkisine sahiptir. Talepte bulunulanlar özel kanunlarda yazılı hükümleri ileri sürerek bilgi ve belge vermekten kaçınamazlar. Eski eser ve anıtların onarılması için yardım toplamaya izin verilmiş olan hallerde, Vakıflar Genel Müdürlüğü veya Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ayrıca denetleme yapılabilir.

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) Cezalar

Madde-29 (Değişik madde: 23.01.2008 t. 5728 s. K. m.407) Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak izinsiz yardım toplayanlara yediyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir. İzin verilen

Yardım Toplama Kanunu (Tarih 1983; No.2860) Cezalar

Madde-29 (Değişik madde: 27.12.2020 t. 7262 s. K. m.10) Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak izinsiz yardım toplayanlara beş bin Türk lirasından yüz bin Türk lirasına kadar idari

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önleneğine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Öncesi Durum

yer dışında yardım toplayanlara beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Bu Kanunun diğer hükümlerine aykırı davranışta bulunanlara, filleri suç oluşturmadığı takdirde, ikiyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önleneğine İlişkin Kanun (Tarih 2020; Kanun no. 7262) Sonrası Durum

cezası verilir. İnternet ortamında izinsiz yardım toplanması hâlinde ise on bin Türk lirasından iki yüz bin Türk lirasına kadar idari para cezası verilir.

İzinsiz yardım toplanmasına yer ve imkân sağlayanlar, uyarılmalarına rağmen bu faaliyeti sonlandırmazsa beş bin Türk lirası idari para cezası ile cezalandırılır.

Bu Kanunun 9 uncu maddesi uyarınca belirlenen usul ve esaslara aykırı olarak yurt dışına yardım yapan sorumlu kurul üyelerine, beş bin Türk lirasından yüz bin Türk lirasına kadar idari para cezası verilir.

Bu Kanunun 16 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı hareket edenlere beş bin Türk lirasından yirmi bin Türk lirasına kadar idari para cezası verilir. Ancak bu aykırılığın kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde gerçekleşmesi hâlinde, dokuzuncu fıkra uyarınca yetkilendirilen makamın yapacağı bildirim üzerine, ilgili kamu kurum ve kuruluşunda çalıştırılma biçimine bakılmaksızın görev yapanlar hakkında ilgili mevzuatı uyarınca disiplin hükümlerine göre işlem yapılır ve sonucu yetkili makama bildirilir. İzin verilen yardım toplama şekli dışında 5 inci maddede belirtilen diğer yardım toplama şekillerine göre izinsiz yardım toplayanlar, uyarılmalarına rağmen bu faaliyeti sonlandırmazsa beş bin Türk lirasından yirmi bin Türk lirasına kadar idari para cezası ile cezalandırılır.

İzin vermeye yetkili makamın izin verdiği yer dışında yardım toplayanlar, uyarılmalarına rağmen bu faaliyeti sonlandırmazsa beş bin Türk lirasından yirmi bin Türk lirasına kadar idari para cezası ile cezalandırılır.

Bu Kanunun diğer hükümlerine aykırı davranışta bulunanlara, filleri suç oluşturmadığı takdirde, bin Türk lirası idari para cezası verilir.

Bu maddede yazılı olan idari yaptırımlara karar vermeye yardım toplama iznini veren makam yetkilidir. İzinsiz yardım toplanması hâlinde idari yaptırımlara vali karar verir. Vali bu yetkisini vali yardımcılara veya kaymakamlara devredebilir.

NOTLAR

A series of 25 horizontal dashed lines for writing notes, each starting with a small circle on the left and ending with a small circle on the right.

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Örgütlenme özgürlüğünün ve katılım hakkının daha fazla geliştirilmesi için STÖ'ler ve sivil ağlar için kapasite geliştirme projesi-TR2014/DG/04/A1-02/001

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM - www.stgm.org.tr) 2004 yılından bugüne 15 yılı aşan deneyimiyle, yürüttüğü projelerden bir tanesi de kısa adı "Katılım Hakkı" olan "Örgütlenme Özgürlüğü ve Katılım Hakkının Daha Fazla Geliştirilmesi için STÖ'ler ve Sivil Ağların Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi"dir.

Katılım hakkı projesinin amacı örgütlenme özgürlüğünün ve politika karar verme süreçlerine sivil toplumun anlamlı bir şekilde katılımını sağlamaya katkıda bulunmaktadır.

Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle gerçekleşen Projede, Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı (ABB) sivil toplum alt sektörü Lider Kuruluş ve Nihai Faydalanıcı olup, Sözleşme Makamı Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı Merkezi Finans ve İhale Birimi'dir (MFİB-CF-CU).

STGM Projede Kapasite Geliştirme Derneği (KAGED) ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkeziyle birlikte faaliyet göstermektedir. KAGED sivil ağların geliştirilmesi, STÇM işe projenin mentorlük programını yürütmektedir. STGM'nin yürütmekte olduğu faaliyetler genel olarak iki başlık altında toplanmıştır: Örgütlenme Özgürlüğü; Katılım Hakkı.

1-Örgütlenme Özgürlüğü Faaliyetleri:

Örgütlenme Özgürlüğüne yönelik faaliyetler Örgütlenme Özgürlüğü eğitimleri; Kurumsal Koçluk programı; Örgütlenme Özgürlüğüne dair yasal ortamın izlenmesi ve raporlanması ve sivil toplum örgütlerinin kapasitesi hakkında bir kamuoyu araştırmasını ve yardım masasını içermektedir. Ayrıca konuyla ilgili olarak bilgi notları hazırlanarak projenin web sitesi olan www.katilimhakkı.org web sitesinde yayınlanmaya devam etmektedir.

2- Katılım Hakkı Faaliyetleri:

Katılım hakkına dair izleme ve raporlama, katılım hakkı kitapçığı; katılım hakkı eğitimleri, 6 (İstanbul, Ankara, İzmir dışı) ilde yerel deneyim paylaşımı atölyelerini, 4 AB ülkesine yönelik çalışma ziyaretlerini ve proje sonunda Ankara'da 2 gün gerçekleşecek olan geniş katılımlı Ulusal Deneyim paylaşım atölyesini içermektedir.

www.katilimhakkı.org

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca STGM sorumlu olup herhangi bir şekilde Avrupa Birliği'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.